

LIBER I. CHRON.

12

tum quum nihil memorabile de factis eorum ex-
ter, non attinet magnopere nomina eorū tantum
enumerare, solum hoc meminisse lectorem ope-
rapretium erit, cœpisse hanc Monarchiam prope
modum sub ipsum terminū primorum bis mille
annorum, qui sub id tempus exacti erant, ex quo
Abraam quinquaginta annos natus erat.

Hactenus de prima ætate mundi, in qua vides
re licet de creatione mundi, de ecclesia, & ciuili ad-
ministracione ordinata diuinitus, & præterea de
aliis stupendis factis à deo exhibitis mundo. Cæ-
terū ecclesia à Noe patriarcha ad Abraam perue-
nit, qui natus erat annos quinquaginta octo quū
moreretur Noe. Interim autē quum cœpisset hac
Monarchia, in Babylone passim vbiq; impietas
& idolatria exorta est, vera interim fide, & verbo
Dei extincto.

LIBER II.

DE QVATVOR MONAR-
chiis, qui similiter bis mille annos
complectitur.

QVANDO omnino necessarium & vtile
est in historiis tempora & rerum gesta-
rum seriem consyderare, partiri vo-
lui hæc Chronica in maximos quosdam & certos
numeros, qui facile percipi & memoria retineri
possint, sed quibus cōprehenderentur tamen ma-
ximè & præcipuæ quæque vicissitudines mundi.
Postq̄ itaq; primā ætatem absoluimus, dicere iam
instituemus de subsequētib; bis mille annis, in
quibus & summa potētia mundi apparuit, & ma-
ximè Monarchie ordīne extiterunt.

B 4

De pria

DE PRIMA MONARCHIA

De prima Monarchia Assyriorum.

Ninus rex Assyriorum.

ANtea monuimus primum omnium apud Babylonios regnare cœpisse Chaldaeos, verum non diu mansisse in imperio, sed Assyrios vicinos Chaldaë vi obtinuisse regnum: & auspiciantur historiam à rege Nino, q̄ potentissimus in oriente factus est, tandem etiam cum Zoroastre Bactrianorum rege bella gessit. Fertur Zoroastres hic reperisse primum magiã, & magna diligentia cœli & astrorum cûrsus do cuisse. Porro finito bello quod cum Zoroastre gestum est, obiit Ninus relicto herede paruulo filio.

De regina Semiramide.

Semiramis mater pueri post obitum regis ipsa imperio p̄fuit. Verebatur enim in tam nouo regno, & non subditis adhuc omnibus sua sponte, ne ob iuuenilem ætatem pueri populus ad defectionē properaret, & ne ipsa propter muliebrem sexum contemneretur, vsa est virili habitu, simu lauitq; se regium filium esse. Excelluit factis plane heroicis, & imperij fines regionibus adiectis & munitionibus adauxit. Imperauit fœliciter, & magna cum laude annis quadraginta duobus. Urbē Babylon sumptuosis ædificiis, fossis, mœnibus circumductis firmiorem reddidit. Defuncta regina matre, Ninias filius in magna tranquillitate regnauit, & fuit hoc modo apud Assyrios fastigium orbis & Monarchia multo tempore. Ceterum, quū non multa de subsequētium, regum factis scripta extent, prætermittere volo catalogum nominum eorum, q̄ Germanus lector illorū non facile meminisse queat. Qui vero ea cognoscere volet, is ex multis aliis scriptoribus petere potest.

Atqui vero dubium non est, quin variæ & magnę mutationes inciderint in hanc Monarchiam.

Id quod colligi facile potest ex Bibliis sacris, quæ testantur ab Assyriis multo ante Cyri tempora Babylonem occupatam, cæterum regna diuersa fuisse, alterum Niniuitarum, alterum vero apud Babylonios. Verum quibus de causis & quo tempore fuerint hæc commutationes, incertum plane est Herodotus scripsit tenuisse hanc Monarchiã Assyrios quingentos, postea multo tempore nullum certum aut firmum imperium extitisse, sed suo proprio regno Medos vsos esse, similiter & Chaldeos apud Babylonem, Assyrios apud Niniuitas suum habuisse imperium, & inter reges modo hunc, modo alterum potentia fuisse superiorẽ, Medi tandem potentiores facti summã ad se Monarchiam retulerunt, capta etiã Babylone vrbe. Hæc magis verisimilia apparent, quibus & ea consentiunt quæ de Sardanapalo nõ solum Metasthenes scribit, sed Bion etiam, cuius Agathias mentionem facit.

De Sardanapalo.

SVnt itaq; nobis de Sardanapalo pauca dicenda, quomodo exutus sit regno suo, & quæ postea diuisa sint imperia. Quoties punire vult mundum Deus, principes impudicos donat. Ex historiis constat, Sardanapalum neglecta prorsus regni administratione, voluptatibus tantum indulgisse, adeo etiã quæ & fucis ad fingendam formam & ornatus habitum mulierum exemplo vsus sit. Ferunt sedentem in corona impudicarum mulierum, omnem turpitudinis genus exercuisse. Quomodo quæso huiusmodi imperium calamitosum exitum non receperit? Quum iam defecissent ab eo Medi et Babylonij, pugnassetque cum hostibus infeliciter, neque usquam ferè amplius tutus esse posset, arcem apud Babylonios igni accendit, & in ea conflagrauit. Ceterum, ut Duris scribit, premiserat iam antea tres filios suos Nini-

DE PRIMA MONARCHIA

uen: atq; hinc factum est, q̄ post extinctum Sarda
napalum diuisa regna sunt. Apud Babylonios Be
lochus imperabat, qui cū Arbace à Sardanapalo
defecerat. Arbaces Medorū regnum tenuit. Apud
Niniuitas Assyriorum posteritas per annos ali
quot durauit. Dimicatum est inter hæc tria regna
propter Monarchiam annis multis.

DE ÆGYPTO.

DIxi mus de prima Monarchia hac, quātum
satis est. Cæterum quantum annorum sit
vsq; ad secundæ Monarchiæ tempus infra
annotabimus. Restant nunc indicanda quedā bre
uiter de aliis regnis, quæ præter hanc Monarchiã
exorta sunt. Floruit enim Ægyptiorum regnum
longe amplissimū, quod à posteris Cham admini
stratum est, sed quod ad eius potentiã attinet Mo
narchia inferius erat, quemadmodum Gallorum
regnum hodie potentissimum quidem est, sed in
ferius tamen Romano imperio siue potentiã, siue
dignitatis maiestatem spectes.

De Abraam & Spirituali regno.

VT non ignoremus, quo in loco verbum dei,
& ecclesia fuerit, dicendum nobis quoq; est
de Spirituali regno. Temporibus Nini regis A
braam fuit. Nam quum esset annos circiter quin
quaginta natus, finem habuerunt primi bis mille
anni, & Assyriorum regnum iam antea cœperat.
Porro autem, quum iam verus cultus & verbum
dei exolescere cœpisset in regno Babylonico, pro
fectus est Thare ex Chaldaea in Mesopotamiã cū
duobus filiis suis Abraam & Loth, vt nō & ipse
impietatis superstitione apud Babylonios cōma
cularetur. Vocat autē scriptura hanc idolatriã ig
nem Chaldaicum, Vr Chaldecorum. Nam quum
in sacrificiis vere piorū ignis decidens è cœlo ac
cendisset

tendisset victimas, imitati eorum exempla impij ignem accenderunt, & ita instituerunt nouū cultum dei, vt eo opere seruirent Deo, sine expresso verbo dei, & absque cognitione promissionis de venturo Christo. Infra in historijs quoque dictus est hic ignis Orimafda, hoc est, sanctus ignis, quē equo impostum etiam anteferri sibi reges voluerunt. Prima occasio Idolatriæ inter homines ex hoc igne cœpit, priusquā imagines in visu fuerūt. Cæterum ne in vniuersum verbum dei interiret, ex integro promissionem de Christo renouauit deus, & verbo nouam ceremoniam adiecit, quæ veluti signum conseruaret in hominū animis memoriam verbi. Etenim facile obliteratur vera doctrina, nisi per externa signa & ceremonias inculcetur populo. Electus est ad id à deo Abraam, qui quum natus erat annos quinq; supra septuaginta, iussus est à deo relicta Mesopotamia in Chaldaea concedere, vbi noua ei promissio cōtigit, fore vt posteri Abraæ terrā Canaan possiderent, & in ea imperarent, atq; adeo etiam venturum esse semē Abraæ nimirum Christum, per quē vellet oībus populis benedicere Deus, hoc est, per hoc semen placandum esse Deum, & sublato peccati & mortis iure donandam vitā æternam. Promissioni huic à Deo circuncisio addita est, quæ promissionis symbolum esset, & incitamentum ad credendum. Itaq; postea semper permansit Ecclesia, verbū & spirituale regnū Christi in certo populo, hoc est, in posteris Abraæ, in quibus aliquos semper, qui vere credentes & p̄i erant, existere necesse fuit. Porro vniuersa historia Abraæ in sacris Biblijs copiose descripta est. Hoc in loco indicasse satis sit, quo tempore fuerit Abraam, & quæ mutationes de religione inciderint. Cæterum promissio subinde iterata est Abraæ. Circuncisionis autē

DE PRIMA MONARCHIA

autem contigit præceptum nato Abraamo annos nonagintanouem, sub annum à condito mundo 2047. Sunt qui ad vnum Iubileum numerāt. 2050

Abraæ ex Agar ancilla filius Ismahel fuit, is potentia & viribus apud Arabes crescere cœpit, & Agareni in Arabia huius Agar nomen referunt, de quo postea dicemus.

De interitu Sodomæ.

ANno nonagesimonono ætatis Abraæ ob detestanda flagitia & nefandas inconcessasq; libidines, deleuit Deus quinq; vrbes Sodomam & Gomorrâ & adiacentes ciuitates, igni cœlitus demisso exustas. Locus vbi fuerunt vrbes ingens lacus factus est, cuius longitudo & latitudo p̄ aliq̄t milliaria protēdit, hodie etiãnum pice plenus p̄petuis vaporibus exestuat, i testimoniũ diuinę indignationis & vindictę ob tãta scelera. Cõtigit hoc post diluuiũ anno trecētesimo nonagesimoprio, postquam mortuus fuerat Noe vno & quadraginta annis. Testatus est hoc modo subinde deus mundo, se peccatores vlcisci & iudicare velle.

De Isaac.

Post hæc natus est Abraæ ex vxore sua Sara filius Isaac dictus, ex cuius semine Christus est. Nam huius typum præ se ferebat, quum immolaretur à patre iussit deus, quo significatum est Christum victimam fore, qua peccatum & mors expiaretur, estq; adumbratũ in hoc exemplo iterum, Deum peccata condonare velle, resuscitare mortuos, donare credentibus vitam æternam.

Isaac duos habuit filios Jacob et Esau. Ex Esau Edomitę originem habent in Arabia: nam Esau Edom dictus est, hoc est, ruffus, propterea q; ius primogeniture, cui benedixerat Deus, ob pulmẽtum ruffum vendiderat suo fratri, contempta nimirũ benedictione & beneficio Dei v̄tris causa

Jacob

Jacob autem Israel cognomento appellatus est, hoc est, princeps Dei, ex quo Israel populus ortū habet. Sed de his omnibus consulenda sunt Biblia sacra.

De Ioseph filio Jacob.

Quia vero inter præcipuos & sapientissimos rectores recensetur Ioseph, merito hic eius mentionem facimus. Ægyptios enim & religionem & ciuiles mores docuit, estq; in primis obseruatu dignum, virum & sanctitate & spiritus sancto præditum duram admodum & seueram administrationis rationem instituisse, & tam latè patentem Ægypti regionē vniuersam veluti vnus corporis mēbra coadunasse, vt hinc discamus, seueritatem ad retinendam in officio multitudinem in primis necessariam esse, & probari Deo. Indulgentia enim vulgus conumpi solet. Cæterum qua de causa peruenit in Ægyptum, de cōspiratione fratrum eius q; ab illis venditus sit, præterea & qua fortuna vsus sit in Ægypto, de his oībus copiose in Bibliis. Etenim mirabili hac occasione in Ægyptum venire eum voluit Deus, vt & in hoc regno institueretur verus cultus Dei, & patefieret promissio de venturo Christo. Voluit enim Deus semper etiam in maximis regnis prædicari verbum suum: præterea vt per hanc occasionem Deus victus subsidium Jacob & eius generi famis tempore suppeditaret.

De Mose, & tyranni Pharaonis poena.

Quanquam vero Abrax posteris promiserat Deus possessionem terræ Canaan, tamen distulit promissum multo tempore, vt haberent interim quo per verbum fidem suam exerceant, imò etiam grauiter eos antea in Ægypto ad fligi permisit. Nam, vt testatur Genesis, Jacob cū filiis suis famis tempore in Ægyptū profugit, vbi multo

DE PRIMA MONARCHIA

multo tempore egerunt, id quod postea adnota-
bimus. Porro quum sine modo & intermissione
grauaret populum Pharaon, & tyrannidem exerce-
ret adeo, q̄ preceperat etiã natos masculos statim
enecari, misit Deus Moſen, vt ex Ægypto educe-
ret popuſſi Israel, qui poſt multa miracula popu-
lum ad mare rubrum perduxit. Magna vi perfe-
quutus eſt populum Pharaon, confidens ſui ſe voti
compotem fore, vt omnes necaret: nã effugit lo-
cus non erat, quum hinc montibus, hinc mari con-
cluſi eſſent, & à tergo hoſtis Pharaon iſtaret. Sed
hic declarauit Deus, q̄ vbi extrema neceſſitas in-
cumbit, adest ſuis, & audit eos. Nam retrogreſſa
eſt aqua, & per milliaria aliquot viam præbuit Is-
raeli, vt ſine vlllo periculo tranſiret, ſed infeliciter
ſubſequutus eſt in mare Tyrannus, qui priſtino
more fluentibus iterum aquis abſorptus eſt cum
delectiſſima totius Ægyptiaci populi parte: pro-
poſuit hic itaq; Deus mundo nouum exemplum
tuſus, velle ſe Tyrãnos impios, atq; adeo omnes
contemnentes pietatem, iudicare & vlcisci.

Quo tempore decalogus præcepto-
rum ſit datus.

Q Vinquageſimo die poſt diſceſſionem Is-
raelitici populi ex Ægypto quum in de-
ſerto iuxta montem Sinai iter facerēt, de-
cem præcepta promulgata ſunt, incredibili mag-
nificentiã & maiestate, nimirum voce audita è coe-
lo plena metus & terroris. Atqui hoc opus Dei
huiusmodi eſt, quo non aliud ſublimius in terris
contigit hominibus antea. Continet enim doctri-
na decem præceptorum ſummã ſapientiã diuinã,
& compendio quodam cõplectitur quicquid le-
gum, & conſtitutionum vſquã eſſe poteſt. Itaq;
opera pretium eſt tempus non ignorare, quo do-

Strina

Trina tam magna data est diuinitus, nimirum annis à mundo condito bis mille quadringentis quinquagintaquatuor.

Septingentis nonaginta octo post diluuiū. Et Paulus ait, legem datam esse post factam promissionem anno quadringentesimo tricesimo. Nam is annorum numerus est, iam inde ab eo tempore quo natus Abraam annos septuaginta quinque promissionem accepit, vsq; ad id tempus, quo p. Mosen eductus est Israel ex Ægypto. Et quod legitur Exodi. ii. cap. habitasse Israelem in Ægypto annis quadringentis & triginta, numerari non debet ab eo tempore quo Iacob in Ægyptum profectus est, quum iam florebat Ioseph. Nam non esse hunc annorum numerum post Iacob, tantum vel inde facile colligi potest, q. Caath vnà cū Iacob profectus est. Porro is filium Amram genuit qui filium Mosen habuit. Iam fieri nō potest, quadringentos annos inter Caath & Mosen fuisse. Proinde supputandi sunt quadringenti & triginta anni illi, de quibus in Exodo legitur, ab eo tempore quo Abraam primum ex Mesopotamia in Canaan profectus est, & postea ipse quoq; in Ægypto est versatus. Et vt rectius Pauli sententia deprehendatur, colligam annorum numerum paulo exactius. Anni viginti quinque sunt vsq; ad natum Isaac, ab eo tempore, quo Abraam primum in terram Canaan venit, quando natus erat annos septuagintaquinque.

Sexagesimo anno Isaac Iacob genuit.

Nonagesimo ætatis suæ anno Iacob, Ioseph natus est.

Decem & centum annis Ioseph vixit.

Sexagintaquinque anni sunt post Ioseph vsq; ad natum Mosen, & hunc numerum annorum etiam Philo adnotauit,

Annos

DE PRIMA MONARCHIA

Annos octoginta Moses natus erat, quum ex Ægypto educeret populum. Contracti hi anni in summā constituunt annos quadringentos & triginta. Tanti temporis interuallum exiit iam inde, quum promissio daretur Abraæ, vsq; ad tempus, quo ex Ægypto profectus est Israel, & postea lex data est.

Iam vero dedit huic populo Israëlitico Deus certam politiam & peculiare quoddam regnum, in quo nihil desyderari potest, quod ad verum cultum Dei ad sacerdotium, præterea etiam quod ad ciuilem iustitiam attinet, vt aperte tandem existeret certus populus, qui haberet verbū Dei, & ex quo Christus aliquando nasceretur. Itaq; penes hunc populum semper fuit ecclesia, regnum Dei & verum verbum, vsq; post passum Christum, id quod obseruandum est, vt nemo nesciat semper fuisse Ecclesiam, & reuelasse Deum iam inde ab initio mundi verbum suum, & conseruasse illud semper apud suos.

De Principibus Israel.

AB egressu ex Ægypto vsq; ad initium regni Saulis, anni fuerunt trecenti sexagintanouem, id quod aperte indicat textus. 3. Reg. 6. Iam vero post defunctum Mosē Principes habuit hic populus, qui partim autoritate prudentium hominū creabantur, partim à deo excitabantur vocatione peculiari, per quos res gestę sunt insignes: atq; ita declarauit deus se adesse & tueri suos fideliter, etiā si periculorum fluctibus aliquandiu agitari videntur. Principes hi cōsuetudine Hebraica Iudices dicebantur. Cæterum quum extent historię eorū in Bibliis conscriptę, nos tantum nomina eorum recensēbimus, vt Chronicorum ordo, & ratio annorum rectius obseruetur.

Moses

LIBER SECVNDVS

Moses regnavit. 40. annos.

Iosue 27.

Othoniel 40.

Ehud 80.

Barach cū Debora prophetissa 40

Gedeon 40

Abimelech 3. Is parricidium admisit in fratrem suum, & per seditionem regnum à se transtulit, ideoque & ipse non multo post perpetrati parricidij pœnas dedit.

Thola 83.

Iair 22.

Iephte 6.

Abessan 7.

Abdon 8.

Sampson 20.

Post hūc præfuerūt populo hi summi sacerdotes.

Eli 40. annos. Samuel 40. annos.

Reges Israel.

Iudices Israëlitici populi hereditarij non erant, ideo nec firmum aut certum imperium fuit in hoc populo, præterquam apud summos sacerdotes, sed præsidij loco subinde addidit deus prudentes principes, eosq; nunc hic nunc alibi excitabat. Ceterum hanc incertitudinem imperij indigne ferens populus, postulavit à Samuele summo sacerdote regem certum designari, qui præflet regno. Samuel nihil in re tâta temere factururus, Deum cōsuluit. Significavit Deus offendi se vehemēter hac libidine vulgi in nouo rege petendo, præcepitq; Samueli, hoc nomine grauius puniendum populum. Interim tamen annuit Deus in creando rege & regno instituendo & continuando. Confirmatur hic regni potestas diuinitus, & administratio regnorum verbis non obscuris, id quod in primis spectare decet.

C

Proin

DE PRIMA MONARCHIA

Proinde obserua q̄ nō ideo irascitur Deus q̄
improbet regium imperium: nam id clare confir-
mat, sed indignè fert nouitatis studium multitudi-
nis in ea republica mutanda, quam ipse institue-
rat. Etenim Deus ferre non potest inmutationē
imperatorum, quę diuinitus sunt ordinata. Et mo-
nemur hoc exemplo, vt quamcunq; tandem inno-
uationem fugiamus. Sunt præterea in hac historia
multa alia præclara præcepta, quę breuitatis studiū
me cogit prætermittere, tantum vnum hoc repe-
tere volui, confirmari hic à deo denuo ciuilem ma-
gistratum, principum & regum autoritatē, quan-
do loquitur de iure, & officio regis.

Saul regnavit annos quadraginta, & propter
impietate perijt, & totum eius genus extinctū est

Dauid imperauit quadraginta annos, & puni-
uit eum Deus ob admissum adulterium, & per se-
ditionē à proprio filio Absolon regno pulsus est,
sed restituit eum Deus in regnum, ac seditionem
grauiter puniuit. Absolon iniustato quodam ge-
nere fati perijt.

*Ab. de heli
Haretii
caput.*

Salomon annos. 40. rex fuit, sed eo defuncto di-
stractum regnū est propter adulteriū Dauidis.

De regibus Iuda, ex linea & ge-
nere Salomonis.

Roboam rex imperauit annos septendecim.
Et quum parere nollet consiliis maiorum in-
minuendis nonnihil oneribus & exactiōibus re-
gni, effecit seueritate sua, q̄ mutatio regni subsequē-
ta est. Sequebatur enim cōsilia iuuenum, neq; pro
æquitatis ratione quicq̄ remittere volebat. Defe-
cit itaq; ab eo potissima pars regni, et nouū regnū
in Samaria auspiciati sunt, id quod vtrinq; ingen-
tium bellorū occasionē præbuit. Cæterum in tri-
bu Iuda retinuit imperium posteritas Dauidis, &
regem Iuda sequuta est tribus Benjamin.

Abia

Abia regnavit tres annos, & pugna devicit regem decem tribuum Israel.

Afa imperavit annos quatuordecim. Hic magna laudem meruit, quod impium cultum Dei, qui contra verbum Dei institutus erat, abrogavit, adeo etiam quod ne matri quidem suae in hac parte pepercit, nam & illa peculiarem quendam cultum Dei sequebatur. Fortunavit hoc nomine eum Deus adversus Arabes, quos pugna vicit. Tandem etiam punitus est a Deo ob conspirationem quandam, quam, relicta fiducia in deum, inierat.

Media pars aetatis mundi.

Sub annum duodecimum imperii huius regis Afa expleta sunt tria millia annorum mundi, hoc est, media pars totius aetatis mundi, iuxta Elig dictum, quod in ipso principio libelli adnotauimus. Iam vero posthac animaduertere licet, maximas statim & repentinas mutationes in oibus imperiis accidisse, exorta bella & caedes esse, siquidem ad vltimum aetatis spatium paulatim vergunt res humanae.

Quin & hoc quoque considerandum est, res Iudaicas Graecorum & Romanorum factis vetustiores esse, vnde colligi facile potest, a Iudaeorum patribus, omnibus aliis populis originem esse, imò etiam antiquissimam doctrinam, atque adeo ipsum verbum dei apud Iudaeorum patres extitisse.

Iosaphat regnavit annos viginti quinque, commendatur ob studium religionis, & quod magna sedulitate omnia officia regia administravit. Et hoc nomine preclaras ei victorias donavit Deus. Elias propheta huius temporibus fuit, qui vivus in caelum sublatus est, atque ita in ipso medio aetatis mundi spatio exuscitat prophetam Deus doctrina & miraculis insignem, ut Verbum & promissio de CHRISTO subinde innovaretur.

DE PRIMA MONARCHIA

Reliqua itaq; tria millia annorum mundi, sub hoc Elia incoeperunt. Elia successit Eliseus propheta. Ceterum de his duobus prophetis, q̄ damnarint impium cultum Dei, & quę miracula fecerint copiose in Bibliis sacris tractatur.

Ioram regnavit annos octo, occidi iussit matres, & fratres suos, & novę idolatrię autor fuit, quare & ob impietatem Deo meritas pœnas dedit, victus à Palestinis occubuit, à quibus abductę sunt vxores eius & liberi, præter Ochosiam, qui natu minimus erat.

Ochosias vno tantum anno in imperio fuit, & patris exemplo falsum cultum Dei institui permisit, quare occisus est. Porrò mater eius Athalia, vbi vidit interiisse suum filium, ne ab aliis occuparetur regnum, occidi iussit quotquot reliqui erant ex stemmate regio, atq; hoc modo à Salomonis posteritate translatum regnum est, vt hinc discamus quàm seueriter vlciscatur Deus peccatum. In primis autem considerare hoc debent principes, extirpari à Deo magnorum principum genus causa flagitiorum.

Athalia mater Ochosię per violentiam retinuit regnum, & magnam tyrannidem exercuit annos septem. Tandem meritas pœnas dedit, quum ex iussu summi sacerdotis iugulata est.

De Nathan & eius posteris.

IN catalogo patrum, ex quibus Christus est natus, prætermisit euangelista Lucas Salomonem. Nam Salomonis posteritas extincta est, ceterum nihilominus in regno successerunt posteri David, iuxta promissionem Dei. Porrò habuit David & Nathan filium, cuius Lucas mentionem facit, ex huius genere reliqui reges Iuda fuerunt, nempe:

Ioas imperavit annos quadraginta, insignis hic pietate fuit, dum Ioiada summus ex sacerdotibus

vive

LIBER SECVNDVS

19

vivebat, cui obtemperabat, postea ad impietatem & idolatriam defecit. Et Zachariam prophetam Ioiadæ filium ante templum occidi iussit, cuius & Christus meminit Matthæi. 23. cap. Quamobrem per Syrios puniri eum voluit Deus, & tandem à ministris propriis occisus est.

Amasia rex fuit annos vigintinouem, et hic primum pietatis studiosus fuit, & prophetas audiebat, quo nomine fortunatus à deo prostravit Idumeos. At postea insolentior factus, nulla compulsus necessitate ex mera libidine animi bellum cœpit, in quo captus est, & tandem perijt.

Ozias regnavit quinquaginta duos annos, dictus & Asarias hic est, & is principio pius fuit, & Philisteos vicit. Postea quum contra ordinationem Dei ipse in templo sacrificare vellet, lepra infectus est. Huius ætate vixerunt prophetae, Oseas, Amos, & Micheas qui contra vtrumque regem in Samaria & Iuda docuerunt. Fuit & hisce temporibus Jonas qui missus erat ad prædicandum regi Assyriorum,

Ioathan regnavit sedecim annis, is pius erat, & foeliciter pugnavit contra Ammon.

Achas similiter annis sedecim regnavit, instituit falsum cultum Dei, & ex nimia superstitione & peruerso studio pietatis sacella & aras passim per totam terram extruxit, qua de causa permittit Deus ipsum & totum eius regnum grauitè adfligi & expoliari.

Ezechias regnavit annos vigintinouem, rex pius fuit, sublata idolatria verum cultum Dei restituit, sacerdotibus suas decimas reddidit. Et quia sunt hæc vera bonorum principum facta, ideo præclaras ei victorias donavit Deus. Nam quum oblideret Hierusalem Assyriorum rex, inuocavit pro subsidio ferendo Deum, & fuis per angelos Assy-

DE PRIMA MONARCHIA

riis, liberata obsidione vrbs est. Esaias propheta huius regis temporibus fuit in summo honore, a quo institutus est rex in his, que ad timorem Dei pertinent. Porro sexto anno Ezechia, vrbe Samaria potitus est rex Assyriorum, & in seruitute reductas decē tribus Israel abduxit. Maior hęc pars fuit populi Dei, que defecerat a Iuda, & propriū regnum instituerat: verū quū timerent sibi reges Samarię ne relaberetur populus ad regnum Iuda, quod diuinitus ordinatum erat, si subinde pro solenni more frequentaret Ierusalem, propter sacrificia faciēda, & audiendum verbū dei, iuxta præscriptum legis, instituerunt propriū quendam cultum dei, doctrinam propriam, & sacrificia contra verbum Dei: atq; ita abusi sunt prætextu nominis diuini ad priuatam potentiam regni sui retinēda. Contra hunc cultum dei subinde a deo missi sunt prophete in salutem & conseruationem plurimorum: interim autem potētissimi quique suum falsum cultum Dei mordicus retinuerunt. Proinde grauitèr adflixit hos reges Deus bellis & seditionibus, neque apud vllum genus diu huius imperij dominium durauit, adeo etiam, q̄ tandem & reges & populum abduci permiserit Deus. Merito nobis hoc exemplum terrōrem debet incutere, vt discamus timere Deum. Nam si peculiari suo populo, & posteris Abraę, quibus tam præclarę promissiones contigerant, non pepercit deus, sed regnum eorum tam subito euectit, & abiecit eos, quis animo tam securus est, qui credere potest, impune nos euasuros? Quin verò mea opinione, ea pars Samarię typum videtur præferre orientalis & Gręcorum Ecclesię, quandoquidem vt Israel in Samaria abductus per Assyrios nunquam reuersus est, ita & orientalis Ecclesia per Sarracenos & Turcam prorsus est deleta. Et quemadmodum

Quum postea tribui Iuda accidit, ita valde metuo, ne & hæc pars occidentalis simile quiddam aliquid quando experiatur: metuendum sanè est, ne atrocius etiam nobiscum acturus sit Deus ob magnitudinem flagitiorum nostrorū. Cæterum voluit tamē interim Deus benedicere Abrahæ semini præ omnibus gentibus. Quamobrem pius lector exemplum hoc expendere secum debet, & precari Deum, vt in misericordia nos castiget, & non planè abiiciat.

Durauit hoc regnum annos ducentos quadragintaquatuor tantum. Breuissimum omnino hoc tempus erat, præsertim quū hic populus adeo magnificas promissiones haberet, etiam de bonis æternis, & interim quoq; bellis & seditionib. nūq; caruit. Vsq; adeo peruersum cultum dei nō sine deus inultum. Deuastatio regni Samarię facta est anno post mundum conditum. 3240.

Manasse Ezechie filius successit patri in regno Iudę, regnauitq; annos quinquaquingentaquinque. Restaurauit hic falsum cultum dei, & præ falso zelo pietatis proprios filios sacrificij loco cremauit, persecutus est Prophetas. Esaiam prophetā sanctissimum serra dissectum occidi iussit, tandē ab hostibus captus & abductus est. Cæterum quum agnosceret peccatum, & ex animo inuocaret Dominū, in gratiam vltro receptus est, & exempli loco proposuit eum Deus peccatoribus, vt non dubitent deum propitium fore, & remittere velle iram & vltionem, si ab impietate respiciant.

Amon regnauit annos duos, rex impius fuit, quare gladio ministrorum suorum perit.

Iosias regnauit. 31. annos, abstrulit impiū cultum Dei. Sacella & idola diruit, ossa falsorum prophetarum exuri iussit. Huius tēporibus libri Moisaici, qui multis iam annis interciderant, iterum

DE PRIMA MONARCHIA

reperiti sunt. Exēplum hoc sanè in primis memora-
 bile est, vsque adeo proficere & crescere impieta-
 tem, & traditiones humanas, vt sacra scriptura in
 tanto sit contemptu, vt ipsi libri amittantur, verū
 ita prospiciente Deo, tandem tamen restituitur et
 profertur. Typum haud dubie præfert hæc histo-
 ria nouissimorum temporum in ecclesia, cui sub
 ipsum finem syncerior cognitio verbi reuelari de-
 bet. Atqui vero quanquā Iosias pius omnino rex
 erat, tamen suo tandem errore non caruit. Etenim
 quum iam multo tempore magna pace vsus esset
 & multa præclare egisset, audacior factus, nihil si-
 bi infelicitè cedere posse existimauit ob pietatē,
 itaq; bellum intulit regi Ægyptiorum, quanquā
 pacis ineundæ conditiones expetenti. Sed quia sus-
 ceperat hoc bellum ex fiducia humanarū viriū,
 in pugna graui vulnere ictus interiit.

Ioachas regnauit tres menses & in Ægyptum
 abductus est.

Ioakim regnauit annos.ii. Huius temporibus
 inuasit totam Iudæam Nabuchodonosor rex Ba-
 byloniæ, cuius tributarius factus est, abducti ho-
 mines multi sunt, inter quos & Daniel adhuc ado-
 lescens fuit. Postea quum non seruaret initum fœ-
 dus Ioakim, reuersus Nabuchodonosor est, & ca-
 ptum Ioakim Hierosolymæ occidi iussit, & cor-
 pus eius inter alia cadauera ante urbem projectū
 est, iuxta vaticinium Ieremiæ, qui prædixerat fore,
 vt quemadmodum asinus sepeliretur.

Ioachin siue Ieconias rex fuit tres menses, re-
 uersus sub id tempus Nabuchodonosor obsedit
 urbem, vltro dedit se Ieconias ex consilio Iere-
 miæ prophetae, cui reuelauerat Deus, Ierusalē va-
 standam esse, & abducendum populum, ceterum
 fore vt non prorsus interiret, sed reuersurum ali-
 quando, & Ierusalem rursus extruendam esse. In

Baby

Babylone seruatus est Ieconias à Deo, q̄ prophete vaticinio paruerat, id quod postea adnotabim⁹. Abducti cum Ieconia in Babylonem sunt optimi quiq̄, præterea & quicquid pretiosæ supellectilis & ornamentorum erat in templo Ierosolymis.

Sedechias vndecim annos regnauit, defecit à rege Babyloniæ, cui tributum pendere non voluit, qua de causa reuersus Nabuchodonosor obsedit urbem. Et quanquam suaferat Ieremias, vt dederet se Sedechias, nam ita visum esse DEO, vt puniretur Iuda, & abduceretur populus, tamè parere noluit, fretus nimirum promissione dei, non interiturum Iudaicum populum esse. Hæc iactabat Sedechias, & peruerse interpretabantur summi sacerdotes promissionem dei. Nam seruare nihilominus poterat populum suum Deus, etiam si aliquanto tempore abduci & affligi permitteret. Itaq̄ contempta Ieremię prophetia est, præsertim quum tam longo tēpore differretur neq̄ responderet euentus, & huc accedebat quod iam tertio fuerat Iudæam ingressus rex Babylonicus, nihilq̄ promouerat in expugnanda vrbe Ierusalem. Præterea & anni exacti nunc vndecim erant, quibus multi ex vrbe profugerant, seruata vrbe. In causa hæc fuerunt, quod sperabant humano more pertinaciter nihil minus futurum q̄ eam calamitatem, quã prædixerat Ieremias. Erat & vndiquaq̄ munitionibus circumuallata vrbs aduersus omnem vim hostium. Cæterum Nabuchodonosor fame confecit eos, quum sesquianno obsideret urbem, fames tanta fuisse fertur, quòd ne ab esu propriæ sobolis quidem abstinuerint multi. A deo pertinax in suo proposito humana natura est, q̄ tanta necessitate premente subsidium & consolationē à deo recusat apprehendere. Nam si iuxta consiliū Prophetæ dedidissent se, tametsi exilium durum

DE PRIMA MONARCHIA

fuiſſet, tamen pace ſaltē apud exteros frui licuiſſet. Tandem quum fugam moliretur, captus eſt Sede-
chias, & poſtea in conſpectu ſuo filios trucidari vi-
dit, ipſi autem oculi eruti ſunt, deuſtata vrbs Ieru-
ſalem eſt, templū, quod iuſſerat ædificari deus, ex-
uſum eſt, ſelectiſſima pars populi Iudaici eſt abdu-
cta in ſeruitutem Babylonicam. Merito ſanē hoc
exemplum commonere nos debet, non diſſimula-
turum eſſe deum in aliis regnis et principibus, ſed
grauiter vindicaturum eſſe peccata, ſiquidem tanta
ſeueritate in hoc regnum uſus eſt, quod ipſe in-
ſtituerat. Teſtatur enim ſcriptura, hoc immani ge-
nere ſuppliciorum deum adſiſſe Iudam ob pec-
cata eius, & quæ fuerint potiſſima peccata adūcit,
nimirum contemptus uerbi Dei, impius cultus
Dei, tyrannis aduerſus ueros doctores uerbi &
prophetas.

Deuſtatio vrbs contigit anno à condito
mundo termilleſimo trecentefimo ſeptuageſimo
tertio.

Anni à Dauid uſq; ad hanc direptionem vrbs
Ieruſalem, quingenti decem & ſex fuerunt.

Haecenus manſit regium nomē apud Dauidis
poſteros, inter quos fuerunt multi inſignes et præ-
clari reges, ut nullo in regno alio. Nam hoc regnū
Iuda peculiariter inſtituerat deus, & præerat illis:
ſed quia peccatum inter eos non deerat, ideo puni-
ti ſunt à deo, & mutatum regnum eſt. Nam regnū
Iuda annis ſeptuaginta in Babylone captiuum de-
tinebatur: uerum interea tamē ita ſe declarauit de-
us, ut deprehenderetur ſibi populum ſuum & Ec-
cleſiam curæ eſſe. Miſit enim prophetas inſignes,
ut Daniele apud Babylonios, qui ipſum etiam
Nabuchodonofor regem conuertit, Nam quum
iudicio dei ob impietatem ſuam punitus & con-
uerſus

versus in rabiem ac furorem esset, vt nullo discrimine à bestia differret, orauit pro eo ad Dominum Daniel, & restitutus est: postea respicēs ab impietate abrogauit idolatrias, & institutus à Daniele verum cultum dei arripuit.

Post Nabuchodonosor Euilmerodach filius eius regnauit. Is honeste et pro regia dignitate tractari iussit Ieconiam regem, qui ex mandato Ieremie prophete vltro se dedens in exilium commigrauerat. Atq; ita fortunauit hunc regem deus, qui prophete verbis crediderat, quanquam periclitari visus fuerat ad tempus. Ceterum hoc modo seruum est à deo ab interitu genus Dauidis mirabili certe fato, id quod pluribus dicemus infra.

Euilmerodacho successit in regno Balthasar, Hic pietatis & verbi dei contēptor erat, veterem & iam antea abrogatam idolatriam Chaldaicam ex integro reparauit, poculis, quę ex templo Hierosolymitano ablata erant, in comessationibus vsus est, derisit deum Iudæorum, & contumelię causā cantari iussit: Chalæorum deum verum esse & superiorem deo Iudæorum. Sed quid factum est? Adduxerūt hę blasphemę voces interitum totius regni. Nam visibiliter apparuit manus, quę inscripsit parieti, perituum esse Balthasar cum toto regno. Contigit euētus eadem nocte, quia Medii & Persę obruerūt Babylonios subita irruptione, & potiti sunt regno, occideruntq; regem Balthasar. Testatur & hoc exemplum blasphemias in deum non manere inultas.

Nunc primę Monarchię tempus finem habet, vsq; ad Persas & Cyrum regem. Sunt autem inter Abraam natum & Cyrum regem anni mille quadringenti nonaginta quinq;, quibus primum apud Chaldæos, deinde apud Assyrios fuit Monarchia:

DE PRIMA MONARCHIA

narchia: Postea vero quum distrahi cœpisset, nunc Assyrii, nunc rursus Babylonij potentia prævaluerunt, donec Medi & Persę creuissent, & tandem Cyrus Babylone potitus esset, recuperata iterum Monarchia, & in vnum redacta.

Considerandum in primis est, vniuersum regnum Iudeorum sub hoc tempore primæ Monarchiæ cōprehensum esse, vnde cōstat vetustissimū populum Iudeos esse, & eorum tantum certas historias extare de primis regnis mundi.

DE GRÆCIS.

Nunc adnotabimus breuiter, qui fuerit rerum Græcarum status, temporibus primæ Monarchiæ, vnde facile colligi poterit, Iudeorum historias multo veruliores esse Græcorum monumentis, siquidem omnes eorū historiae post primā Monarchiam conscriptę sunt. Neq; possunt Græci certi aliquid, neq; longius repetere quicquam quod consentiat, q̄ quod Olympiades eorum indicant. At Olympiades cœperūt anno trigesimoquarto Ossæ. Id autem est, si accuratius ad calculum reuocetur, circiter annos ducentos ante Persarum Monarchiam. Sed propter imperitum lectorem Olympiadas missas facio, & ostendam paucis quid sub primę Monarchię tempus apud Græcos acciderit.

Græcorum regio non vnum aliquem regem habuit, vt aliæ nationes, sed fuerunt in ea partim principes multi, partim etiā potētes vrbes erāt, & variæ magnæq; cum principibus mutationes inciderunt. Nam vrbes potentiores factę egre poterant ferre Principes, quęadmodum nostra etate in Italia cōperimus, & ego, postea aliquot exempla referam, quę cognitu vtilia sunt, & certa historiarum testimonia habēt. Nā ante Troianū bellū parū admodū historiarū apud Græcos reperitur.

De bel

De bello Troianorum.

Troianorum bellum sub Dauidis tempora gestum est, id quod Vergilio teste probari potest. Nam is ait stetisse Albanum imperium annis trecentis. Sic enim inquit de Albanorum regno: Hic iam trecentum totos regnabitur annos. Sub finem huius imperij Roma cœpit ædificari, id quod postea dicemus. & si annorum numerum conferas inter se, iam inde à temporibus conditæ Romanæ vr̄bis vsq; ad id tempus, quo Salomon imperare cœpit, reperias annos trecentos & tres. Neq; vero multo ante fuisse bellum Troianorum certum est. Dissentiunt hic quidam historiarum scriptores, qui hoc bellum vetustius esse adfirmant, cæterum diuersum ego multis argumentis probare possem, quæ nunc, vt compendio seruiamus, prætermitto. Porrò hoc dignum observatu est, qd occasio Troiani belli ex adulterio nata sit Paris enim Troiani regis filius Menelai principis Græcorum vxorem Helenam abduxerat, id autē indigne ferentes principes, & ciuitates omnes in Græcia, conspiratione facta ad Troiam profecti sunt, & integro decennio exacto, tandem Iliū vr̄bem Troianorum expugnarunt, & occiso Priamo rege, Troianum regnum extinctum est. Ex Troia Æneas in Italiam nauigauit, in qua eam partē occupauit quæ Latium dicta est, auspicatus hic nouum regnum est, & Ascanio filio, qui & Iulus vocatus est, Albanam vr̄bem condidit, in qua imperarunt posterij Æneæ, vsq; ad id tempus, quo condita Roma est. Fuerūt in hoc bello Troiano multi præclari & insignes principes, quorum nomina aliunde petenda sunt. Ex Thessalia Achilles adfuit, à quo Troianorum præstātissimus dux Hector peremptus est. Et Achilles ipse tandem per fraudem periit. Troiani enim desponderant ei filiam quandam

DE PRIMA MONARCHIA

quandam Priami, & quum ante altare in templo orans procumberet, per dolum à Paride telo trāsfixus est.

De bello Thebano.

Non multo ante Troianum bellum lōge atrocius bellum fuit Thebanum. Nam quum hæreditario iure cessisset regnum Thebanū duobus fratribus, Etheocli & Polynici, conuenerūt inter se hac conditione, vt alternis annis regnarent. Ceterum quum accepisset imperium Etheocles, contra initū foedus perpetuo dominari volebat. Coactus itaq; Polynices frater Argos ad Adrastum regem cōfugit, qui quum tradidisset ei in matrimonium filiam suam, vi eum in regnum restituere volebat, sed Adrastus ante Thebas cum principibus aliis cēsus est. Etheocles & Polynices fratres concurrētes forte in pugna, ambo mutuis vuneribus occubuerunt. Magnę huius & lamentabilis cēdis occasionem fratrum discordia peperit. Neq; vero adhuc belli finis fuit: nam postea alij principes magna manu obsederūt iterum urbem, & expugna tam tandem euerterunt.

De Hercule.

Paulō ante hæc tempora, id est, breui tempore priusquā apud Iudeos Saul rex designatus est, vixit in Græcia Hercules, qui ante alios principes imprimis propter heroicas virtutes commēdatur. Parentes eius Amphitryo & Alcmena ex Tyrintho vrbe oriundi fuerūt, quęstia est non procul ab Argis. Amphitryo autē Thebas profugerat, propterea q; discordia orta cum fratre suo, occiderat eum, & hac occasione contigit Herculem apud Thebanos nasci, & primum hic suę virtutis specimen ædidi. Nam quum Minyæ, qui tum potentia celebres erant, & in Orchomeno vrbe regnabant, oppugnarent urbem Thebanam, Hercules

repuls

repulſis hoſtibus tutatus eſt eam, & oppidum Or
chomenon cepit, cuius imperium tum eſſe deſiit.
Vrbs ea opulentiffimã fuit, cuius apud Homërum
etiam magnę laudes extant propter diuitias. Hac
victoria primũ Herculi magnũ nomen para-
uit, adeo quòd poſtea alij in Gręcia principes ſe vl-
tro ad eum contulerunt: proinde vbique pacis au-
torem ſe præbuit, principibus & vrbibus open-
tulit, iniuſte facta vindicauit & coërcuit, & erga il-
los quos adiuerat magna clementia vſus eſt, ne-
quę illis impoſuit vllum onus, quod tolerare non
poſſent. Hęc ſunt propter quę tantã laudem meru-
it, quantum nemo ex principibus alius. Poſtea in
Aſiam profectus regem Troianum Laomedonta
vicit & occidit, ſed in hac victoria regia plane mo-
deratione animi vſus eſt. Nam ſeruauit regnum,
neq; voluit delere, ſed eius poſſeſſionem Priamo,
vtpote vero hæredi tradidit. Et quia Priamo re-
gnum reſtituit, facile poteſt æſtimari, quo tempo-
re vixerit Hercules. Præter hæc & mare in Italia
& Hiſpania tutum reddidit à pyratis, eamque ob-
cauſſam in extremo littore Hiſpaniæ & Aphricę
duos ſcopulos erigi iuſſit, qui huius facti memori-
am pæpetuo teſtarentur. Nam & hodie Colum-
næ Herculis adhuc appellantur. Habet hæc inui-
ſtiſſimus Cęſar Carolus Quintus, tanquam pecu-
nariis inſignis loco hodie, nimirũ vt videatur con-
tigiffe nobis à deo, quòd ſub hoc tumultuario re-
rum ſtatu in tota Europa tanquam Hercules eſſe
debeat, ad pacem & iuſtitiam virtute ac victrici
dextra ſua iterum reparandã. Hactenus de memo-
rabilibus rebus, quę in Gręcia primæ Monarchię
tẽporibus acciderũt, ſed pauca tamẽ præter hæc ad-
iiciã, ſiquidẽ cõſyderãdũ in primis eſt in hiftoriaiũ
lectiõne, quis fuerit ſtatus regnorũ, quę religiões,
quod

DE PRIMA MONARCHIA

quod ius, deniq; quas artes habuerint, quibus floruerunt. Defunctis Noe filiis, verus quoq; intellectus verbi Dei in Grecia interit: quanquam interim ceremoniarum ritus & sententias de pietate retinuerint à patribus, tamen aucta est impietas, & subinde alia atq; alia idolatria erecta est. Quisq; enim pro sua angustia & necessitate qua premebatur, sinxit sibi peculiarem quendam cultū Dei. Nā quod à poëta dictū est: Primus in orbe Deos fecit timor, id de impio cultu dei excogitando verissimum est. Etenim nemo hominum natura tā ferus est, qui in necessitate constitutus, deum non inquirat, & quum ignorat tantum fide in Christū querendum esse deū, prolabitur ad opus aliquod externum, & fingit nouum quendam cultum honorandi dei. Hic fons & occasio est omnium ferè impietatum quæ sunt in mundo. Neq; vero putabit quisquam, in eo errore fuisse homines, q̄ existimauerint imagines & statuas deum esse: non enim ignorabant id lignum aut saxum esse, ceterū in hac fuerunt sententia, hoc opus & hunc cultum probari deo, & adorari eum hoc modo velle, quū tamen interim nolit deus se extra vnum Christū, per infidelitatem honorari, quocunq; tandē opere vel ratione. Itaq; nec certi esse vnquam poterunt, num deus ipsis esset propitius: hoc enim sine manifesta promissione dei, & absq; Christo certo sibi persuadere nemo potest. Caput autem omnis idolatriæ est, confidere in peculiari & à se excogitato cultu dei, & interim in afflictionibus tamen dubitare, num deus velit esse propitius. Hæc, inquam, dubitatio est præcipua pars idolatriæ. Et impius aliquis, bonus alioqui & sapiens, à vero Christiano & pio hoc maxime differt. Impius ille habet præclaras virtutes ac splendida opera, cor autem ipsius dubitat, num deus sit illi propitius.

Pius

LIBER SECVNDVS

23

Pius autē & Christianus, potest quidem illo esse inferior, quoad reliquas virtutes, cor autem ipsius certo statuit Deum sibi esse propitium iuxta promissiones propter Christum. Atq; hoc præcipue animaduertendum est, & muniendus animus cōfirmandusq; aduersus huiusmodi dubitationem.

Sed mundus cæco quodam fertur impetu, volens sine verbo dei cum deo agere, instituit nouos & peculiare cultus dei quilibet pro suo arbitrio & sua necessitate. Itaque semper manet idolatria in mundo, etiā si ceremoniæ externæ & ritus, imagines & sacrificia aboleantur & immutentur.

Porro Græci qui homines mira industria & ingenio præditi erant, ideoq; varia & portentosa admodum superstitionis & idolatriæ genera excogitarunt, contra pericula belli, contra morbos, contra tempestates, contra ea etiā quæ in matrimonio, vel negotiatione possent accidere: atq; horum omnium quisq; suam quandam statuā, & suas preculas aut ceremonias peculiare habebat.

Iouis statua aduersus tempestates erecta est. Martem ob bellorum pericula colebant. Iunonem honorabant opum parandarum causa. Venerē deā ob fecunditatem prolis. Huius generis alia innumera apud Græcos fuerunt. Vsq; adeo in aliis atq; aliū errorē prouoluit hoīs aīus, quū ignorat verū verbi diuini intellectū. Nā eō tandē impudētiæ & cæcitatē progressum est, q̄ huiusmodi turpia etiā festa & solennia instituta sunt, in quibus matronas & puellas stuprare summa pietas habebatur.

Turpissima quæq; leguntur passim apud autores, quæ sub religionis nomine in solennibus diuorū apud Gentes in usum recepta sunt, quæ flagitium est vel meminisse. Christus Dominus noster coerceat Satanam, ne per intermissionem vel ignorantiam diuini verbi, similia flagitia in mundum

D

irre

DE PRIMA MONARCHIA

irrépant denuo.

De Sibylla.

Sibyllæ quoque nobis prætereundæ non sunt, si quidem illarum omnes historiæ huc meminerunt. Sibylla autem nomen non est certè alicuius mulieris, sed vulgato vocabulo vatē aut prophetissam significat. Fuerunt autem huiusmodi mulieres multæ, quædam etiam sanctorum patrum temporibus, quæ pleniore cognitione doctrinæ patrū institutæ, & intelligentes mysterium veræ fidei, præclaras sententias reliquerunt, quæ etiam nūc extant, de venturo Christo, de cōsummatione mundi, de iudicio extremo, de vita aeterna, quæ sæpe à Lactantio citantur. Porro vero ob vetustatē Lactantij, arbitror non à Christianis, sed apud gētes eas sententias repertas esse. Cæterū postea quoque superstitionis mulierculæ fuerunt, quæ de externarum rerum statu, de regnis et similibus aliqua prædixerunt, & hæc fortasse, sine iudicio tamen, sanctorum patrum dicta suis illis reuelationibus admiscuerunt. Delphis etiam Satan responsa dabat, ubi immane antrum erat, & quum aliquid interrogaretur, scemina super antrum sellæ insidens futura dicebat, ingenti interim vapore & flatu ventorum ex antro exestuante. Ita memorat Delphis accidisse. Postea conscripta oracula hæc à sacerdotibus, tanquā indubitata varicinia credebantur, & quia ambigue scripta erant, varie poterant detorqueri. Imposturæ hæc Satanæ fuerunt, quibus delusit mundum.

De Homero & Hesodo.

Primum apud Græcos poëta doctissimi tantū habiti sunt, qui partim Musici, partim sacerdotes, medicinæ etiam & Astronomiæ peritissimi fuerunt quidam. Hi sapientiam & eruditionē suam
caso

carminibus & breuibus sententiis complexi sunt. Inter eos autem, quorū scripta etiamnum extant, principes fuerunt Homerus & Hesiodus. Cassius scribit vixisse Homerū post Troianum bellum anno centesimo sexagesimo, & similiter ante conditam urbem Romanā circiter idem tempus annorum centum & sexaginta, id quod fuisse colligitur sub id tempus, quo Iosaphat apud Iudgos regnavit. Egit autem Smyrnæ, quæ in prima Asiæ parte sita est, vbi vetustissimi Græcorum habitauerunt, qui Iones & Eolæ dicti sunt. Et quanquā non fuerit Homerus in republica regenda potens, tamen apparet eum maximorum principum totius Græciæ consuetudine usum esse. Nam omnium ferè principum genus & originem recussime descripsit, & libri eius omnium negotiorum civilium, & heroicarum virtutum plane speculum sunt. Depinxit enim omnia, quæ in regenda republica accidere possunt. Præterea & quod officium sit principum & summorum hominum inter se in consiliis, atque in aliis negotiis quibuscumque tandem tractandis, ita proposuit ob oculos graphice, ut videri possit in omnibus comitiis, et in maximis quibusque causis imperiorum agitandis esse apprime exercitatus. Proinde nullius unquam poetæ scriptum tam immodicis laudibus vexerunt sapientissimi autores, atque Homericum carmen, quod nunquam sibi Alexander Magnus è manibus excidere passus est, ut haberet ex quo de officio & virtutibus præstantissimi regis institueretur & admoneretur.

Hesiodus centum annos post Homerū vixit, Porphyrio teste. Parròchus fuit apud Heliconem montem, vbi ingens & celebre templum erat. Scripta eius magna ex parte conciones sunt de bonis moribus. Sunt enim breues sententiæ vim omnium generis virtutum complectentes, cæterum de

DE PRIMA MONARCHIA

Christo nihil habent. Nam cœlestis hæc doctrinâ gentibus abscondita erat. Continent quoq; scripta huius poëtæ veluti iustum & perpetuum Calendarium institutum ad cursum Solis, & obseruationem illorū astrorum, quæ anni discrimina ostendunt. Libellus dignus est qui proponatur ediscendus etiam pueris, & apparet ex eo olim sapientissimos homines in Græcia pueros suos ad præclaras has artes cognoscendas adhibuisse. Caterum spectatæ eruditionis & modestiæ vir Hesiodus poeta misere tandem periit, per quosdam ex amicis suis qui parum dignam gratiam ei retulerunt pro benefactis.

De condita vrbe Roma.

PROCAS rex Albanus filios duos Numitorē & Amulium habuit. Iam vero decreuerat pater, regnū Numitori filio, utpote q̄ natu maior esset, tradere, sed Amulius qui ætate iunior erat hunc regno expulit & sibi imperium vsurpauit, ac ne quod periculi timere sibi posset à posteris Numitoris, filium eius Ægyptum per dolum obruncat, & filiam fratris Rheam Syliam perpetuo sterilitatis voto addictam in Vestalium virginū consortiū detrudit. Sed hæc grauida facta gemellos infantes peperit, qui postea Romulus et Remus dicti sunt. Atqui ubi factum hoc cōperit Amulius, matrem in custodiam iussit dari, & pueros in profluentem Tyberis aquam exponi, ut submergerentur. Verum quū in ripam positi essent infantes, lupa forte fortuna accessit ex vicinis montibus, quæ eos lactauit, quousq; à pastore regio reperti sunt, qui ablatos infantes domum, vxori suæ tradidit educandos. Porro quum iam adolefcere cœpissent, audivissentq; olim infantie suæ insidias structas ab Amulio esse, & ab eodem per vim auo suo Numitori regnum ereptum, statuerunt perpetrata tyrannidis

rannidis vltiores esse, & per occasionem obtrun-
 cant regem Amulium, & auum suum Numitorē
 in regnum restituunt. Ita tandem iniustitiam non
 sinit impunitam Deus. Postea Romulus & Re-
 mus fratres in eo loco, vbi expositi et reperti erāt
 vrbem edificabant. Contentione autem orta in-
 ter fratres, quū ætate & fortitudine pares essent,
 vter imperaret, placuit tandem vt penes Deos es-
 set arbitrium, ita vt cui contingeret præclarior au-
 gurium, is dominaretur. Primum itaq; Remo sex
 vultures aduolarunt, postea Romulo duodecim
 vultures fuerunt augurium. Jam vero quū primi
 augurij nomine regnum postularet Remus, rur-
 sus dissidium inter fratres coortū est. Mirum enī
 q̄ vehementer exagitet hominum animos libido
 dominandi, neq; facile cohiberi se patiatur. Sed qd
 multa & tumultu exorto tandem Remus occisus
 est, & imperio solus Romulus est potitus, a quo
 & vrbs Roma est appellata. Hinc iam apparet, ex
 posteris Æneæ conditam esse Romanam vrbem.
 Syluia enim mater Romuli ex Ænea originē ha-
 bet. Ceterum quum ignoraretur pater Romuli,
 ob honestiorem pretextum cuiq; finxerunt Mar-
 tem Deum Romuli patrem esse. Quo pacto autē
 imperium instituerit Romulus, & quæ bella gessit,
 Lilius adnotauit. Ego solum breuiter tem-
 porum ordinem indicabo, & si quæ insignes muta-
 tiones regnorum inciderunt, vt quisq; sciat quid
 in lectione omnium historiarum potissimum sit
 spectandum: neq; etiā ea prætermittemus, quæ ad-
 miranda cœlesti fato quodam contigerunt, vt vi-
 dere queamus puniri a deo iniustitiam, & quibus
 de causis mutari soleant respUBLICÆ & imperia.

Pomponius Atticus & plerique alij, qui exa-
 ctissime numerum annorum supputant, huiusmodi
 ædificari cepisse vrbem Romanam statuunt, in initio

DE SECVN. MONARCHIA

tertij anni sextæ Olympiadis, hoc est, in decimo anno Ioathan regis Iuda, post conditum vero mundum. 3201.

Ante Christum natum fuerat Roma, 729. annos. Quin hoc quoq; subiticio, quod Varro scribit duodecim vultures typum præ se ferre ætatis & durationis vrbis, nimirum mille ducentorum annorum. Nam singulos vultures seculum, hoc est, centum annorum tempus significare ait, neq; vero absurdum hæc est interpretatio. Nam ab initio conditæ vrbis Romæ vsque ad Honorij & Archadij tempora quum à Gotthis deuastata est, fuerunt anni circiter. 1300.

Reges imperarunt Romæ. 244. annos teste Liuij. Eusebius etiam duos annos addit,

Romulus 38

Numa 43

Tullus Hostilius. 32. hic Albam euertit, & imperatorem eorum Metium Sufferium, qui sæderis initi ruptor fuerat, digno supplicio adfecit. Dedit enim in eo puniendo insigne documentum hominibus, quomodo proditores puniri oporteat. Nam distentum inter duas quadrigas ligari, & equis in diuersum cõcitatis discerpi ac lacerari iussit. Cessauit hic regnum Albanum, & cõtigit hoc sub id tempus, quo apud Iudeos Manasses regnauit. Porro euersa Alba, veterum Troianorum posterij in primis Iulij ab Iulo filio Æneæ exorti, Romanam profecti sunt relicta Alba, qui postea potentiores facti apud Romanos, tandem totã Monarchiam soli receperunt, Iulij Cæsaris temporibus. Proinde ab Homero rectissime predictum est de Æneæ, q; posteritas eius perpetuum imperium habitura sit, idq; haud dubie de Romanorum regno intelligi debet, nam eorũ vltima est Monarchia, sed de his infra copiosius. Tullo Hostilio successit

in res

LIBER SECVNDVS

28

In regno & imperauit Ancus Martius. 24. annos.

Tarquinius Priscus 37.

Seruius Tullius 44. Huius tempo-

ribus Perfarum Monarchia cœpit. Eiusdem ut breuitatis rationem haberem, simul hic Romanorum reges comprehendere volui, quod plerique oēs ante Perfarum Monarchiam regnarunt, quæ dum stetit, pauca admodum memorabilia facta sunt apud Romanos, nimirum quorum non magna admodum sub id tempus vires erant.

Tarquinius Superbus. 25. Pulsus hic est regno, ob filij Sexti Tarquiniij flagitium, qui Lucretiæ pudicissimæ matronæ per vim vitium obtulit, quæ pudoris nomine gladio pectus transuerberauit. Facti indignitate moti cognati eius regem expulerunt. Exemplum hoc quoque testatur, quibus de causis patiatur Deus mutari regna, & vindicari tyrannidem. Satis hæc sunt dixisse de initio conditæ vrbis, & vnde Reipublicæ prima immutatio incidit.

DE SECVNDA
Monarchia.

SVpra monuimus septuaginta annos in exilio apud Babylonios egisse Iudeos, ceterum non abstulisse impune regem Balthasarem, quod blasphemus fuerat in Deum Israel, & templi vrbis destinata vasa prophanarat in regni commellationibus. Nam Medi & Persæ inuaserunt regnum eius, & vrbe Babylonica vnâ & regnis Chaldeorum & Assyriæ potiti sunt. Merito itaque secunda hæc Monarchia dicenda est, quia maxima totius orbis regna iam iterum coalescere cœperunt.

D 4

quibus

DE SECVN. MONARCHIA

quibus postea à Persis tota propemodū Asia est adiecta. In primis vero expendere debet hic pius animus, ita visum esse Deo ad iustitiam, honestatē & modestiā conseruandam, tanquā in vnum corpus & legitimū imperium quoddam redigi vniuersum mundum denuo. Nam necesse esset omnē ciuitatē & bonas leges interire inter homines, nisi ad conseruandas eas eligeret & institueret deus potentissimas Monarchias subinde, & fortissimos principes, qui eas tueri, & collapsas iterū reparare possent.

Porro hæc Persarum Monarchia primū cognita fuit Græcis, & quæcunque ferè apud Græcos, præclare & magnifice gesta sunt, sub huius Monarchiæ temporibus acciderunt. Atq; hinc est quod à Persis auspicantur Græci suas historias, quibus parum videtur cōpertum fuisse, q̄ ante Persarum tempora in orbe gestum erat in regnis alijs.

Quod ad annorū ordinē in historijs attinet, hic mihi primū lector monendus est, hætenus mutatum me esse annorū supputationem ex sacris literis, quæ ordine iam inde à condito mundo annorum numerū indicant, vsq; ad septuaginta illos annos, quibus Iudæi apud Babylonios in exilio detinebantur. Proinde continentur in Biblijs sacris certa Chronica annorum vsq; ad Persarum tempora, ceterū postea non ita exacte obseruatur annorum ratio, nisi quod Daniel testatur, annos esse nonaginta supra quadringentos, ab eo tempore, quo permissum est Iudæis reparare euersam urbē Hierosolymā, vsq; ad Christum natū. Et in re facili magna hic inter quosdam contentio est, de supputandis recte his annis, in quibus nos nullā esse difficultatem ostendemus. Nam Dauid signate admodum tempora aduentus Christi expressit.

Initium

LIBER SECVNDVS 29

Initium Monarchię Perſarum.

Porro vero vt consentiat numerus superioribus illis septuaginta annis, numerabuntur & nobis in hac Monarchia Perſarum anni centum novaginta & vnus. Quanquam enim à Græcis maior hic annorū numerus recensetur in Monarchia Perſarum, id tamen eò factum est, quod primum non post exactos septuaginta annos, sed iam antea citius annos viginti numerare cœperunt Græci. Atque hoc modo Philonis & Græcorum supputatio æquari debet. Iudæi enim auspiciantur annum Cyri post victam Babylonem, cæterū Græci eos etiam annos adnumerāt, quibus iam antea regnauerat, sed hi ad subsequentes annos non sunt referendi. Proinde vt res clarius intelligatur, iuxta Philonis ordinem primum summos sacerdotes recensimus, postea & Perſarum reges subiiciemus, quemadmodum Græci eos numerāt. Porro vero qui intelligit Cyri regni initium esse post occupatam Babylonem, is facile conferre poterit Græcorum numerum cum his. 191. annis.

Sleus Sacerdos	36.
Ioakin filius absente patre	8.
Iesus reuersus	20.
Ioakin iterum	48.
Ehasib	21.
Ioiada	24.
Ioathan	24.
Iaddus	10.

Summa. 191. anni, testatur Iosephus vixisse Iadum cum Alexander in Asiam profectus est.

Perſarum reges quemadmodum à Græcis numerantur.

Cyrus	29.
Cambyſes. 7. mens.	5.
Darius filius Hyſtaſpis	36.

D 5

Xerxes

DE SECVNDA MONARCHIA

Xerxes	20.
Artaxerxes Longimanus	40.
Darius nothus	19.
Artaxerxes Mnemon	40.
Ochus	26.
Arsames	3.
Darius	6.

Ordo temporum magna ex parte hunc numerum probat. Etenim, vt alijs atque alijs temporibus vixerūt historiārum scriptores, ita illorum regum potissimum meminit quisq; qui sua aetate imperarunt, quemadmodū Xerxis Herodotus mentionem facit. Thucydides Artaxerxis Longimani, hos Xenophon de Dario notho & eius minoris filio Cyro, præterea & de Artaxerxe Mnemone scripsit, & militiā vna exercuit Xenophon in bellis illis, quæ sub hæc tempora gerebantur. Errant itaq; valde recētiore scriptores rerū Iudaicarū, q̄ nō nisi quatuor Persarū reges ponūt, prætermittētes plus q̄ centū annos in certissimo ordine annorum mundi, vnde nascuntur alij grauiore erroes.

In Daniele et Esdra mentio facta est regū Persarum, sed variant nomina quorundam à Græcis. Ego vero vt omnia cognoscantur apertius, quæ mea sit sententiā breuiter subiicio. Metasthenes à quibusdam reiiçitur, quòd pleroseq; ex Persarū regibus nominat aliter, q̄ Græci. Caterum quū non dissentiant ab eo Esdra & Philo, non reuicio eos reges quos citat Metasthenes. Dubiū enim non est, Esdrā regnum & res Persarum exactissime cognouisse, siquidem inter primores regni & consiliarios regis eum vel præcipuum extitisse constat. Ordināt Metasthenes in hunc modum reges Persarum, & hi primi sunt, in quibus variant, ceterum apud Philonem & Esdrā idem ordo est.

Darius & Cyrus simul 2, & postea Cyrus solus

LIBER SECVNDVS

30

Ius annis viginti duobus regnavit.

Artaxerxes Assuerus	20.
Darius Artaxerxes Longima,	37.
Darius Nothus	19.
Artaxerxes Mnemon	55.
Ochus	26.
Artames	4.
Darius	6.

Dissentio hæc, mea quidem opinione, facile dissimili potest. De Dario primo qui simul cum Cyro imperavit, nihil quicquam cōpertum est Græcis, quādoquidem ut Daniel testatur nondum imperavit, ideoq; exterarum nationū hominibus ignotum plane fuit nomē eius. Et discernit Daniel hūc Darium à Cyro. Dariū enim Medū, Cyrum Persicum esse dicit. Iam vero numerant Græci Persarum reges tantū, neq; admiscunt illis res Medorū, quorum regnū iam translātū erat ad Persas, ideoq; nō dissentiunt Græci scriptores ab historiis sacris, tamen Darium prætermittant, siquidē numerant tantum Persarum reges. Iosephus scribit q; fuerit hic Darius Cyaxares Astyagis filius, de quo Xenophon scribit, id quod non impugno.

Secundus Artaxerxes Assuerus, est Darius Hyaspis filius, et prætermittit Cābyes, propterea q; is patre Cyro adhuc vivēte vel nō diu admodum post defunctū patrē fuit in imperio. Nā habuerūt hūc morē Persæ, ut belli causa in exteras nationes proficiscēte rege, alius antea substitueretur, q; absentis regis vice fungeret interea, atq; hac ratione Cābyes à Cyro patre rex designatus est, et præfectus regno, quū bellū institueret aduersus Scythas, quibus quum per sexennium dimicatū est, & interea temporis administratum est imperium à Cambyse, cui septem annos tribuunt Græci, qui intelligi debent de eo tempore, quo adhuc vixit pater. Et

Assues

DE SECVNDA MONARCHIA

Assueri historię testantur ipsum Darium esse, q̄ Philo scribit illas ab eo regiones recuperatas esse bello quę defecerant postquam Cyrus cum Scythis pugnasset infœliciter.

Tertius dictus est Darius Artaxerxes Longimanus, hunc Gręci Artaxerxē Longimanum simpliciter vocant, & nomen inde sortitus est, q̄ dextra illius longior fuerit sinistra, quem Metasthenes Darium nominat, Esdras Darium et Artaxerxem promiscue, nā hisce nominibus non aliter vsi sunt, atq; Imperatores nostri vocabulis Cęsarıs & Augusti vtuntur. Cęterū quod statim in ordine succedit Dario Artaxerxes hac de causa contigit, quod quū Xerxes statim in principio sui regni in Gręciam se contulisset, Artaxerxes interea regnum in Oriente administravit. Et quia non presens mansit in oriente Xerxes, ideo eius mentionem non faciunt Iudęi, sed Artaxerxem pro rege habent, quod in imperio constitutus regnat interim, dum abest Xerxes. Post hac nulla est amplius discrepatio, & ad hunc modum bibliorum & Gręcorum historię rectissime possunt concordari. Dissensio annorum inde oritur, quod alij reges aliis adhuc viuentibus imperarunt, & hinc factum est, quod annorum ordinem alij aliter collegerunt.

De Cyro.

CYrus primus Persarum Monarcha inter præstantissimos mundi reges & heroes vnus habitus est. Etenim præter omnis generis egregias et vere heroicas virtutes, donauerat ei etiam deus peculiarem fœlicitatem & fortunam in gubernando, & præclaras victorias de hostibus, imò etiam ad pietatem & verum cultum Dei per Daniele prophetam ei contigit erudiri, vt testantur sacre literę. Eius generis principes huiusmodi a Deo virtutibus exornatos suspicere debemus tanquā insignia

guia

LIBER SECVNDVS.

32

gna dona dei, per quæ iuuare mūdum, retineri in
 officio homines, seruari modestiam, & pacem, le-
 ges deniq; institui vult deus. Quod quum ita sit,
 flagitium plane est vel contemnere vel parui facē
 re tales principes, quemadmodum vulgus homi-
 num imperitorum facit. Ceterum inter huiusmo-
 di ministros dei, & preclaros heroes orbis, hic Cy-
 rus merito referendus est. Neq; vero generis no-
 bilitas in eo desyderari potest. Ita enim visum deo
 est, imperiorum dignitatē per viros summis vir-
 tutibus & maiorum prestantia insignes conserua-
 ri. Et quia tantis honoribus nobilitati sunt a Deo
 maximi principes, debent quoq; a nobis tanquam
 precipuum aliquod opus dei honorari. Pater Cy-
 ri princeps Persarū fuit oriundus ex posteris Sem,
 mater ex regio stemmate Medorum nata erat. Et
 scribit Herodotus Astyagi regi Medorū per som-
 nium visum fuisse, ex vtero filie sue vitem enasci,
 que propagatione sua totam Asiam obumbraret.
 Conceptum hinc omen est, potentissimum quen-
 dam principem eam pariturā esse. Itaque quū iam
 nasceretur Cyrus infans, timuit Astyages, ne re-
 gnum suum a Medis ad Persas aliquando transfer-
 retur. Quamobrē prefecto aule sue Harpago præ-
 cipit, vt exponeret infantem enecandum. Ceterū
 quum perimendum curaret infantem Harpagus,
 mirabili sanè fato seruatus est. Vsq; adeo enim ad-
 remorandum consilia diuina irriti sunt humani co-
 natus & studia. Infans pastori traditur in montem
 deportandus, vt ibi fame intereat, iussusque pastor
 est non deserere infantem priusquā perierit, & re-
 nuntiare istud ipsum Harpago, vt veritatem facti
 posset referre regi, et curare pro dignitate regni ge-
 neris sepeliendum puerum. Sed quid sit? Sub idem
 forte tempus, quo in domum suam hūc infantem
 addfert pastor, mortuā prolē pepererat vxor eius,
 que

*Astyagi**Somnium**de vite**seafuturo**filii cyri*

DE SECVNDA MONARCHIA

quę ubi ex marito suo audisset exponēdum hunc
 infantem, quem præter elegantiam formę, regium
 etiã vigorem & alacritatem quandam præferre
 agnoui, præterea quod & ex regio sanguine or
 tum habeat, suadet ac rogat maritum, vt suū mor
 tuum puerum in huius locū supponat, sibiq; eum
 tradat pro suo educādum. Monet etiã ne cędem
 in regiam sobolem committat, maxime quum ab
 hoc puero nihil periculi regno possit imminere,
 quum pro pastoris filio educatus sit habendus. Ad
 hæc & regię voluntati satisfactū esse, si audiat pro
 certo, puerum mortuum defunctum esse. Acquis
 scit pastor vxoris consilio, renuntiat Harpago pue
 rum mortuum esse, ille missis aliquot qui videāt,
 curat puerū sepeliri, atq; hæc omnia regi pro cer
 to indicantur. Interim apud pastorē alitur Cyrus,
 & quum paulatim succrescere cœpisset, statim re
 gia indoles, & alacritas ingenij apparuit in puero.
 Nam magno honore & amictia prosequuti sunt
 eum reliqui pueri cœquales. Quin & puerorū
 more regnum instituit inter pueros, & si quis pec
 casset, hunc castigare solebat serio. Verum accidit
 per hanc occasionem, quod ubi nobilem quendā
 puerum ob peccatum verberasset fortasse durius,
 accusatus est apud pueri parentes, qui deinde que
 relam ad regē detulerūt. Rex accersito puero atq;
 interrogato, admiratus est grauiorem in eo cōstan
 tiam, & prudentiam in respondendo, q̄ pro pueri
 atate. Percussus illico animo reputauit secum tem
 pus, quo pepererat sua filia, & peruestigatis omni
 bus circumstātiis ætatis, tēporis, educationis, agno
 uit ex filia suum nepotem esse, quem exponēdum
 mādauerat olim. Cognitum iam retinuit apud se
 aliquandiu in aula, & quum ob singularem probi
 tatis indolē, quę relucebat in puero, nihil iam am
 plius sibi timeret Astyages, remisit eum in Persiã
ad pa

ad parentes suos. Interim tamen ob admissum do-
 lum grauiter infensus rex est Harpago, quod non
 perfecerat mandatum regium in occidendo olim
 puero. Iubet Harpago minorē filium in aulam ad-
 duci, quod quum fecisset Harpagus, iussit rex ma-
 ctatum & deinde coctum filium Harpago nescien-
 ti edendum apponi, ceterum quum iam satur es-
 set, precepit Astyages amputatum caput, pedes, et
 manus pueri indicari coram Harpago, vt videret
 proprij se sui filij carnes comedisse. Harpagus viso
 capite, agnouit factum regis, atq; adeo vnde eius
 esset occasio, sed suppresso omni dolore, pro cōsue-
 tudine sua, solita regem obseruantia & timore co-
 luit, dissimulans interim grauissime se aliquando
 per occasionem hanc tyrānidem regis vlcisci vel-
 le. Sed postea nunquam desit Harpagus magno
 studio sollicitare Medorum primores & potentis-
 simos nobiles ad defectionem ad Persas, & vt Cy-
 rum regem substituerēt, quin & Cyro quoq; hoc
 ipsum indicauit & hortatur, vt inuadat regnū, ne-
 que tyrannidem inultam manere sinat, qua vsus sit
 rex in vtrunq; atq; vt lateat institutum, in lepore
 exenterato epistolam occultat, eumq; fido nuntio
 tradit ferendum Cyro in Persiam, nihilq; nuntiarī
 iussit per nūtiū, nisi vt rex Cyrus ipse lepori de-
 traheret pellem. Cyrus repertis literis & cognito
 consilio Harpago, exercitiū continuo parat, & pro-
 ficiscitur aduersus Medos. Contra vero Astyages
 ad ressiendū hosti copias educi iubet, quibus Har-
 pagum imperatorē prefecit, sed is vbi ventū est
 ad pugnam & se & totum exercitum suum vltro
 dedit Cyro. Itaq; amisso Medorū regno victus
 est Astyages, ceterum seruauit eum Cyrus & pro
 regia dignitate tractari iussit. Incidit hęc immuta-
 tio in regnū Medorū ob tyrannidē regis, propter
 quam & translatum est ad Persas totum imperiū.

Post

u. O. q. A. g.
pposit
petri
code. ad g.

at Astia
in mitti
liberij

DE SECVNDA MONARCHIA

Post hæc opulentissimus rex Cræsus in prima
 Asiæ parte Cyro bellum intulit, cui obuiam aduer-
 sa acie profectus Cyrus fudit eum, & totū regnū
 occupauit, & expugnata munitissima vrbe Sardis
 Cræsum captiuum cepit. At quū iussu regis cre-
 mandus Cræsus iam pyram extructam ascendis-
 set, flebili admodum eiulatu vociferabatur. O So-
 lon, Solon. Admiratus has voces Cyrus interro-
 gari iussit, qua de causa tanto dolore has voces
 subinde ingeminaret, tum ex imo pectore inge-
 miscēs: Solon, inquit, olim apud Athenienses vir
 sapientissimus fuit, cui summos aliquando, quū
 apud me esset, honores exhibui, ostendiq; ei om-
 nem potentiam & thesauros meos, & interroga-
 ui tādē, putaretne posse vnquam aduersi aliquid
 accidere mihi, qui potentia et opibus videbar mu-
 nitus esse, aduersus omnes casus fortunæ, & vim
 hostium? Sed ad hæc respondit Solon cum obiur-
 gatione: Neminem hominū tam fœlicem esse in
 hac vita, qui ante obitum beatus ab omni parte di-
 ci possit, neq; tam potentem quenquam esse, quē
 non aduersus casus queat debilitare & euertere.
 Cæterum tum securū se fœliciori successu rerum
 ait contempsisse hæc verba, neque timere potuisse
 hunc tam insignem lapsum, quem modo experi-
 retur, & quia nunc primum intelligeret sententi-
 am Solonis, ideo eius se nomen iam ante mortem
 nominare, & optare se omnes homines in secun-
 dis rebus calamitatum quæ accidere possunt nō es-
 se immemores, ne ob præsentem fœlicitatē redde-
 rentur insolentiores ad tentandum vel suscipien-
 dum aliquid, quod exitium per occasionem possit
 adferre. Hæc vbi audisset Cyrus, clementiæ adse-
 ctu erga Cræsum ductus est inquis. Nolle post
 hac se durus in Cræsum agere, qui olim potētissi-
 mus quoq; rex fuisset, nā & se quoq; hominē esse

me

*transi
 scriba 100
 ratio sui*

LIBER SECVNDVS

33

mémínisse, sibi que accidere posse, q̄ aliena ope & clementia vtendum sit. Post hæc adduci ad se Cræsum iussit, & vt magnum principem summo habuit in honore, eiusque consilio in gerendis rebus vsus est. Interrogauit hoc quoq̄ ex eo Cyrus, quæ de causa cœpisset hoc bellum, an monitus Apollinis oraculo, quem antea dicebatur consuluisse? Ad hæc respondit Cræsus inquiens: Apollinem recte consuluisse his verbis: Nosce teipsum, & succedet fœliciter. Non contempsisse se hoc oraculum Apollinis. Nam postquam in subsidio ferendo Assyriis succubuissent sui, statuisse se porro tranquillitate & pace frui, maxime quum vidisset tanta in rebus omnibus conficiendis fœlicitate & potetia vti Cyrum. Ceterum quum à circumiacentibus passim urbibus et magnis principibus ob potentiam quum peritia rei militaris coniunctam commendatus fuisset, iterum superbia & cæca admiratione sui deceptum se esse, & designatum se esse à principibus reliquis imperatorem belli aduersus Cyrum. Hisce autem encomiis adductum se, q̄ responsum Apollinis aliò acceperit, existimaueritq̄ se eum vere esse, qui prædicabatur, nimirum, q̄ potentia nõ esset Cyro regi inferior, atq̄ his demum rationibus cõtulisse se ad hæc arma. Sed hæcenus satis superq̄ de Cræso. Exempla præclara hinc peti possunt, adduci sepe principes ad bella suscipienda ex nulla necessitate, & magno incommodo suo ex consilio & assentatione illorum, qui falso persuadere & extollere vanis cõmendationibus eorum potetiam, & virtutes norunt. In Cyro rege præcipue considerandum est, q̄ in tantis successibus omnium rerum summa moderatione animi vsus est, & q̄ in tanta violentia victoriarum tyrannidem clementia mitigauit.

Occupauit itaq̄ Cyrus regiones omnes à Persia vsque ad primos Ioniam fines, dein regressus Ba-

E bylon

*Apollin.
oraculo*

DE SECVNDA MONARCHIA

*Babylon
civitas*

bylonem urbē obsedit, quę aduersus omnem vim humanarum virium munitissima habebatur. Verum Cyrus potitus est ea, idq; hac ratione. Euphrates fluuius per riuos aliquot fluit per urbē, huius aggeribus effossis alio duxit aquarum fluxum, & exiccato fluuio pedibus tuto in urbem venire dabatur. Pręterea & suos proditores habuit, qui indicabāt quo tēpore maxime securi essent Babylonij, atq; ita silēti nocte, quū nihil minus vererētur, exercitu per fluuiū ducto inuast urbē, & obtinuit.

Sed quid attinet multis fęlicitatem Cyri prædicare, quum facile estimari queat opus dei esse, nō humanę prudentię aut virium, tot ac tam potētes vrbes ac reges subiectos eius imperio, cui nulla propemodum humana vis videtur resistere potuisse. Etenim potentia cęlesti instituuntur & conseruantur summe illę Monarchię, ad legitimū quędam reip. statum contra voluntatē Satanę retinendum inter homines. Porro post deuictam Babylonem, tum primum hoc regnum Persarum Monarchię appellationem accepit: nam Monarchatus caput vrbs Babylon erat, & sub vnum imperiū modo Chaldęorum, Assyriorū, Medorum, Persarum regna redacta sunt. Adiecta est & maxima pars Asię, & amplissimę alię regiones, quas regna hęc contiguas habēt. Administrauit autem hęc regna Cyrus cū summa laude, adeo q; nullius principis laus cuius historię meminerunt, cum huius commendatione possit æquari.

Cępisse hanc Monarchiam arbitror post occupatam Babylonem septuagesimo anno post abduktionem Iudęorum in Babylonem. A condito vero orbe anno ter millesimo quadringētesimo quadragesimotertio, & ante natum Christum anno quingētesimo primo. Vnde estimari facile potest, Gręcorum historiās, quę initium à Cyro habent,

non

non admodum sanè vetustas esse.

De liberatis ex Babylonica captiuitate Iudeis.

HActenus de Reip. & imperij statu horū temporum, nunc restat vt de spirituali regno Dei & Ecclesia quædam dicamus. Postq̄ Babylonios subegerat Cyrus, Iudæos omnes ex omnibus regnis suis liberos dimisit, restituitq; eos in regnum Iudaicum. Testatur hoc exēplum quantæ curæ sit deo ecclesia piorum, & q̄ eius obliuisci non queat. Nā vt liberaretur ex seruitute ecclesia, Babylone urbē diripi & interire necesse erat, dum nullo adfectu misericordiæ erga Iudæos vti volebat. Primores autē ex Iudeis, qui remigrarunt Ierusalem, fuerunt Zorobabel Ieconix regis nepos, & Iesus sacerdos, atque ita relicta est summa Iudaici imperij apud posteritatē Dauidis, & Sacerdotium quoq; de integro restitutum est. Sed infra à nobis dicitur quid porro de rebus Iudaicis actū sit, nūc ad Cyrū redeo, cui hāc quoq; gratiā donauerat deus q̄ per Daniele prophetā ad cognitionem veræ fidei & cultum dei verū perueniret, id quod ipse in cōfessione sua testatus est his verbis, q̄ oīa regna sua hic in terris à deo acceperit, à quo & iussus sit dirutum apud Ierosolymitanos tēplū reparare, estq; hac occasione tum tēporis doctrina veræ fidei non apud Iudæos modo, sed & apud Gētes cognita in regno Cyri. Cōmēdatur enim à Gentibus ob studiū pietatis, & q̄ hortatus sit subditos ad timorē dei. Dixisse eū Xenophō scribit: Quæadmodū melius esset nauigare cū bonis, ita & fœlicius esse cū bonis in rep. versari, & bella gerere.

De Daniele.

Dicendū hic merito mihi esset de Daniele, qui summ⁹ sub id tēpus propheta extitit in ecclesia, sed eius laudes breui oratione me nō posse cōplecti fateor; nā non modo excellentissimo spiritu

DE SECVNDA MONARCHIA

præditus fuit in doctrina pietatis, de qua insignes eius prophetiæ extant, in quibus & ipsum tempus aduenientis Christi clare expressit, verum etiam in his quæ ad civilem administrationem imperij pertinent, cōsiliario eo utebatur rex Cyrus, & prophetias memorabiles cōdidit de statu regnorum sublimium quæ futura erant. Sed de his omnibus in eius scripto, ego hic ea missa nūc facio, ne modum videar excedere.

De morte Cyri.

SUbacta iam Babylone irruerunt Cyro in regni fines Scythæ homines feri et barbari. Cyrus commendato interim Cambysi filio imperio, ad repellendam vim hostium cum exercitu profectus est. Principio fudit Scythas, & regem Scytharum iuniorem captiuum cœpit. Caterum scribit Herodotus ab immanissima gente Scytharum vicissim fusos esse Persas, & in ea pugna cecidisse Cyrum ipsum, & reginam Tomyrim amputatum eius caput in vnam sanguine humano plenam projecisse, dixisseque cū summa exprobratione: Sacia te sanguine modo, quo nunquam ante hac expleri potuisti. Immane hoc factum est, quod barbaræ gentis crudelitatem magis arguit, quàm quod dedecori aut opprobrio Cyro regi esse possit, quippe quæ ut tueretur fines imperij sui iustissima arma aduersus Scythas sumpserat. Oportet enim principem propter vim hostium repellendam ad arma capeffenda non ignauum esse. Neque vero hoc prætermittit Herodotus, alios de fato Cyri aliter sentire. Et Xenophon scribit in lectulo eum decumbentem mortuum esse, & priusquam moreretur hortatum filios suos fuisse ad timorem Dei, ad concordiam & amorem inter se mutuo seruandum, & multis præterea verbis longaque oratione monuisse, ut meminisse velint animas humanas cū corporibus non interire

*libe sane
qm fcti*

te simul, sed manere immortales, & pios defun-
ctos hac vita perpetua quiete apud Deum frui, &
econtra homines impios grauissimas pœnas esse
daturus. Et his adiecisse dicitur insigne argumen-
tum rationis humanę de maleficis, qui in vita hac
ob consciētiam scelerū magno intus apud animū
terrore exagitatur, & inde colligi posse, animæ su-
am quandā essentiam esse, & quum terror hic diui-
nitus incutiatur, argumento esse, deum vlcersi vel
le quicquid iniuste cōmittitur. Sed hæcenus satis
de sanctissimo hoc rege Cyro.

Quo tēpore Philosophi primū, in Græcia fuerint,
Svpra monuimus, apud Græcos primum om-
nium Poetas eruditionis nomine celebres fuisse.
Postea sub Cyri temporibus aliud doctorū ge-
nus cœpit, qui philosophi dicebātur, & horū vno
tempore sectę duplices fuerunt. Alij enim Philo-
sophi Ionici, alij vero Italici philosophi dicti sunt.
Ionici in Ionia fuerunt: hi magna diligētia vsi sunt
in Physicis rebus & astrorū cursibus inquirendis.
Autor horum Thales fuit, qui primus Græcis in
trecentos sexaginta dies annū partitus est. Quan-
quā enim antea duodecim menses habuerant, tamē so-
larem motum ad lunę cursum referre cogebantur.
Thales etiam primus apud Græcos Eclipsim præ-
dixit, & puncta æquinoctiorum reperit, quæ artis
minime vulgaris pars erat. Didicerat hæc ille ab
Ægyptiis, apud quos antea seruauerat hęc artē deus.
Docuit & hic Thales aīas immortales esse, estq;
primus & verus hic autor Philosophorū Græciæ.

Altera Philosophorū pars, qui Italici vocātur,
a Pythagora ortū habet: nam & is sub Cyri tēpo-
ra vixit, in ea Italiæ extrema parte, quę ad Siciliam
tendit, et olim Græcia fuit. Tēporibus Pythagore
Romę Seruius Tullius regnauit: huius schola non
in Physicis aut Astronomicis, vt reliquorū, sed in

DE SECVN. MONARCHIA

arithmetica, geometria & musicis fuit occupata. Porro degebat Pythagoras vitā solitariā planē cū suis discipulis, variisq; ceremoniis vsus est, & multa absurda docuit de natura animarū, q; cōmigrare soleant hominū animæ in bestiarū corpora poenæ causa. Tractarūt autē Pythagorici priuatim inter se sua dogmata, vetitūq; inter eos erat, ne in publicum æderentur à quoq; ne occasione inuistatę doctrinę plebecula vel ad discordiā, vel ad contēptū cōmunium morum concitaretur: ceterū nō admōdū diu huius generis Philosophi durauerūt. Neq; nunc attinet plura de ortu Philosophorū narrare, saltem indicare hic volui, ne quis ignorare posset, quo tēpore cœperint & auctę sint sciētiæ literarū, postea suo loco de illis dicemus, qui præ aliis Philosophiā excoluerunt, quorū nō multi numerū sunt. Sunt enim perpauca digni, vt tā præclaro Philosophi vocabulo nominentur, idēq; non multę eorum à nobis referentur.

De Solone.

Sed quanq; hic breuitati studemus, tamē Solonē præterire silentio nō volo. Nā ab eo ciuilis Romanorū iuris, cuius etiā hodie passim vsus est, origo demanauit. Vixit sub eadē hęc tempora Solon, summaq; familiaritate cū Thalēte deuinctus fuit. Atqui quum grauissimæ dissensionēs essent apud Atheniēses exorte, propterea q; potētiores vrbs, debitores suos, qui soluēdo nō erāt, ex priuata libidine in seruitutē & mācipia redegressent, tota vrbs Atheniēsis cōsensit in Solonem, vt is libidinē hęc potentiorum, & reliquos reip. turbatos mores in ordinē redigeret & corrigeret. Suscepit hanc prouinciam Solon vltro, & multas præclaras constitutiones & leges ædidit, quę etiānum extant. Porro ante Solonē legislator Draco fuerat Athenis, huius leges nulla prorsus equitatę tēperatę erāt, namq;

omnia

Omnia vitia & trāsgressiones gladio iuxta esse castigandas statuerat: atq; hinc cōstat à prudētissimo quodam dictum esse: Draconis leges sanguine nō arramento scriptas esse. A deo seueris primū & seriis cōstitutionibus vsi sunt homines: ceterū nihil diuturnū esse potest, quod nimis rigidū est, quodque nullo equitatis temperamēto est mitigatū. Solon vero inter hęc discrimen seu gradus fecit, statuitq; alia peccata pro ratione grauius, alia remissius corrigenda esse, cōstituit & de cōferendo censu, de pōderibus, deq; totius anni temporibus. Et in primis hęc lex cōmendatur, quā tulit, vt quisq; quotānis indicaret magistratui magnitudinē facultatum suarū, & artificij genus, vnde sibi honeste vitium pararet, & si quis otium sectaretur, hūc propulsandum ex vrbe esse.

De Cambyse.

Regnare cōcepit Cambyse, quū pater Cyrus contra Scythas profectus est. Patris imperio Ægyptiorū regnum adiecit. Plurimū autē à patris virtutibus degenerabat. Quū Prexaspes inter delictos cōsiliarios vnus liberius monuisset eū, dixissetq; laudari eum à Persis plurimū, ceterū hoc ipse displicere, q; ebrietatis vitio obnoxius esset, cōuocari ille iussit primores regni, interrogauitq; nū aliqua in re merito reprehendendus esset, at illi nequā respōderūt, sed virtute etiā antecellere patrē Cyrū, siquidē eius regno Ægyptū adiectā esse. Cōtra vero Cræsus, cui in primis cōmendauerat Cyrus Cābysem filium instituendū ad honestatē: notūdū, inquit, Cābysem æquari posse patri Cyro, quādoquidē non procreatū adhuc ab eo talem filium, qualē reliquerit Cambysem Cyrus. Placuit tum id venuste dictum Cambyssi. Atqui dimisso Senatu quū nemo principū culpasset aliquid in eo, iussit ad se vocari Prexaspem, precepitq; vt minorem natu

*bravij
leges
veras.*

*reps
auante*

adulter

DE SECVN. MONARCHIA

*in ebri-
tate
transfo-
ratur
ut pulch-
eriet.*

filium suum ad se adduceret, nam testaturum se quod
pulchre etiam sobrius videri possit, quum maxime
potaret: velle enim se iam ebrium arcu collimare in
filium eius, quod si iaculo cor eius transfigere queat,
estimari posse inter potandum suam se rationis con-
silio non carere: sin vero minus, merito se ebrieta-
ti deditum habendum esse. Sed quid multa? Quum
probe perpotasset Cambyfes, iaculatus est in pue-
rum tanquam metam destinatum, & transfixum iam
excindi iussit, ostenditque patri Prexaspi, recte trans-
fixum esse cor pueri, inquit, ut inde estimaret
se ebrium non esse. Usque adeo barbaros, feros &
tyrannicos mores inducit hominum animis ebrie-
tas, etiam si recte antea instituti sunt, quemadmo-
dum dubium non est, fuisse iam inde a primis annis
ad honestissimos mores educatum Cambyfen re-
gem: & quanquam ebrius iaculandi peritiam non ig-
norat, tamen rectoribus consiliis rationis interim
uti non potest, & illis virtutibus caret quae ad mo-
destiam & gloriae studium homines solent incita-
re. Exempla huiusmodi proponenda sunt adole-
scentibus deditis plerumque ebrietati: nam quis exi-
tus subsequutus sit hos mores, paulo post dicemus,
Parricidium perpetravit etiam in proprium fratrem
Smerdim, quem necari clam iussit, ne regnaret ali-
quando. Praeterea & sororem germanam in uxorem
duxit, quum tamen ab hoc genere contrahendi ma-
trimonij natura abhorreat.

*Delictis
canu*

Porro evenit quod quum una cum regina sorore
accumberet inter epulas rex Cambyfes, volupta-
ris capiunde causa catulum leonem & acerrimum
canem inter se commisit, & quum leo robore & ferocia
superior esset, magna vi alter canis, non minus acer
ruptis vinculis quibus ligatus erat, fratri cani opem
tulit, et victus leo est. Delectatus in primis hoc spe-
taculo rex est, ob fidelitatem canum inter se. Ceterum
eodem

eadē factō mota regina familiariter admodū flere
 cœpit, & quū hoc ipsum egerrime ferret rex, que-
 reretq; causam luctus, respōdit: Nihil minus suo
 fratri à fratre contigisse, q̄ huiusmodi fidem, qua
 videret canes à se mutuo iuuari. Responsum hoc
 indigne ferens rex, ilico eam abripi è suo conspe-
 ctu, & necari iussit. At tales mores non diu succes-
 sum habere potuerunt. Loquitur enim Deus in
 scriptura: Viri sanguinum & dolosi non dimidia-
 bunt dies suos in terra. Proinde non multo post
 graui vltione animaduertit in eum Deus. Etenim
 ex Ægypto rediturus in Persiam, quum equū iam
 ascendisset, decedente è vagina gladio, grauissimo
 vulnere in altero latere fauciatu interit. Testatur
 hoc exemplum, Deum non ferre diu tyrannos.
 Nam non longe post mortem Cyri supra vnus
 anni spatium vixit Cambyfes, neq; heredem reg-
 ni reliquit, estq; hoc modo semel totus extinctus.
 Est profecto commiseratione in primis res digna
 intra tam breue tempus regnum Persarum à po-
 steritate Cyri sublatum esse. Mansit tamen nihil
 minus summa imperij Persarum penes sanguinē
 Cyri. Nam duxit in matrimoniū filiam Cyri Da-
 rius, qui alioqui etiā cognationis gradu Cyrum
 attingebat.

De supplicio iniqui iudicis.

Nemo tam desperatæ spei princeps est, qui nō
 aliquando saltem honesti aliquid faciat. Nam
 exornat Deus officiū magistratus, efficitq; vt ad
 conseruationem publicæ administrationis egre-
 gia & vtilia nonnunq̄ opera necessario fiant. Cō-
 mēdatur in omnibus historiis Cambyfes ob vnū
 hoc factum, propter quod laudem meretur. In pri-
 ori Asię parte prefectum habuit, Sisamnem appel-
 latum, hunc audierat pecuniæ largitione corruptū
 inique iudicasse, quare occidi eum iussit, & detra-

*cuty de
 tra fa
 iniquo id
 iis*

DE SECVN. MONARCHIA

Etiam corporis eius cutem in tribunali instar pel-
lis extendi voluit, & in locum occisi iudicis cōsti-
tuit Otanem filium eius, collocauitq; eum in sella
iudicis, hac lege atq; omine, vt contemplatione
paternæ cutis caueret, ne simile aliquando suppli-
cium subire cogeretur. Et monet hoc exemplum
eos qui magistratum gerunt, vt meminerint deū
inultam non sinere iniustitiam.

De Dario rege Persarum.

CAmbyse profecto in Ægyptum defecerunt
ab eo Magi apud Susam, & Magus quidam
per dolum regium sibi nomen vsurpabat. Dicti
autem sunt Magi illarum regionū sacerdotes &
sapientes. Cæterum quū iam reditum adornaret
Cambyses in regnum, vt animaduerneret digno
supplicio in feditiosos Magos, in ipso itinere per
occasionem, vt iam antea diximus, occubuit. Post
mortem Cambyssis, trucidatis Magis, primores
regni Persarum imperiū occupabant, deinde die
comitiorū iam dicto, conueniunt consultari de re-
stituendo in certum ordinē quendam regno Per-
sarum. Principes numero septem fuerunt, quēad-
modum in Germanico regno septem Electores
principes sunt, designati illi haud dubie fuerūt ex
magno consilio & prudentia, tanq̄ totius Persarū
regni summi consultores. Iam vero quum septem
hi principes conuenissent consultari in commune
de salute regni, de tribus potissimum rebus inter
consultandum controuersa incidit.

Otanes quidam consuluit, non esse porro
deligendos reges, sed fœdere firmato principes
iuxta imperare debere, libertate vtrobq; seruata,
nam antea satis compertum esse in exemplis, vnū
virum tot ac tantarum rerum dominum facile in-
solescere, & in tyrannidem degenerare, quemad-
modum Cambysem fecisse constaret.

Secun.

Secundus Megabyfus repudiato hoc confilio adfirmabat, talem libertatē etiam perniciofioſiorem tyrannide futurā: nam principes & vrbes ſi Dño careant non poſſe non abuti hac libertate ad priuatā libidinē. Sed ne quid eius fieri poſſet, conſultum eſſe non vnū aliquē regem deligendum, ſed aliquot principes conſtituendos eſſe, penes quos ſumma ſemper regiē potentie permaneret.

Vtriuſque horum ſententiam refellens tertius, Darius dictus, conſultum vnū regem eligendum eſſe: nam quanquā hic, ſicuti in alijs rebus humanis omnibus multa magnaq; incommoda incidere poſſent, tamen nullum imperium ſtabilius aut firmitus eſſe Monarchia, hoc eſt, ſi vnus imperet, in cuius manibus totius regni cardo verſetur. Et ſi enim tria hæc conſilia ex equo honeſta & optima plane ſint tamen ſi conferantur inter ſe, certo certius eſſe, Monarchia non aliud pulchrius aut vtilius poſſe reperiri, nimirū que ad diuinum & coeleſte regnū accedat propius. Præterea fieri nō poſſe, vt diū concordia ſeruetur inter principes liberos, aut ſi ad potentiffimum regnum adminiſtrandū aliquot deligantur principes in regis locum, idq; propter diuerſitatem grauiffimarum cauſarū, que ſubinde tam late patienti regno inciderent, in quibus ſemper conſentire inter ſe non poſſent principes. Præter hæc non defuturum quoq; eſſe inter hos ipſos principes dignitatis & dominiſtudiū præ reliquis, quibus vnus tanquā ſubditis vel inferioribus dominiari conaretur. Cauſæ hæc fuerunt, quas commemorauit Darius, quibus & calculum ſuum adiecerunt reliqui quatuor principes, ſtatueruntque tandem pro veteri more regem eligendum eſſe.

Cæterum ne quod diſſidium inter principes regni ſuboriri poſſet, ſenſerunt deo electionis regia

*Monarchia
ſert
cat. regij*

DE SECVN. MONARCHIA

gia sortem committendam esse. Placuit vt multo mane conuenirent vnâ in equis principes in certū locum, & cuius equus hinnitum prius egeret, hūc regem fore. Darius reuersus domum indicauit cōsiliū principum aulæ suę præfecto, qui facile hoc se effecturum adfirmabat. Etenim sub vesperum pridie constitutę diei equum Darij & equam in destinatum locum adducit, ibiq; equum equę admittit, vt mane cognito loco desyderio equæ absentis hinniret caballus.

Atqui mane conuenientibus principibus hora dicta & constituto loco, Darij equus primus hinnitum adidit, & ne dubitare possent in fatis ita esse, vt regem Darium haberent, cōtinuo in aperto & sereno cœlo sine vlla tempestate fulgur cū adiuncto tonitru inter hinniendum refulsit. Statim reliqui principes ex equis desilientes Dario regios honores exhibuerunt, estq; hac occasione in fastigiū regni Persarum euectus Darius, quod summa postea cum laude administrauit. Regiones quæ, quum periisset in Scythia Cyrus, defecerant, magna virtute restituit imperio. Quin etiam Babylonem vrbem detrectantem iam imperium Persarum, post longam obsidionem recuperauit, idq; per hanc occasionem.

Zopyrus quidam Megabyssi, qui ex septem principibus vnus fuerat, filius, præscidi sibi nasum aures, & labia iubet vltro, regi; propositi sui consiliū indicat, & tanq̄ profugus ad Babylonios se cōfert, cōqueritur de crudelitate regis, qui ideo lacerari se tam fœde iusserit, q̄ consiliū dederit vt desererent vrbem, neque enim simulauit aliter se regis hostem esse, & qui auxiliij capiundi causa profugerit ad Babylonios. Babylonij vltro receperunt eum, & imperator ab eis factus, trucidauit aliquot ex militibus Darij, ita enim conuen-

rat

*Zopyri
fidelitatis
in abscondendo
sibi labij
nasum et
vltro sub
ditionem
regis sui
auisores
babylonien*

fat cum Dario, vt maiorem sibi fidem apud Baby
lonios faceret primum, postea credere illi oēm ex
ercitum Babylonij, quem tradidit Dario, fecitq;
vt totam vrbem recuperaret, quam obsederat iā
mensibus sex supra integri anni spatium. Porro in
gentem Darius rex gratiam habuit huic Zopyro
ob fidelitatē, nam pretulit eum postea oibus prin
cipibus regni. Et oblato malo granato ait Darius:
nihil se sibi exoptare posse praestantius in hac vita
quam si tot Zopyri possent contingere, quot gra
na hoc pomū intus haberet. Significare enim vo
luit non posse habere regem alium thesaurū dig
norem aut munimēta regni fortiora, quā fidos
amicos & consultores.

*Ab. optat hanc
lot Zopyri
fidelis qd
st orara
in pone
granato.*

De bellis Darij in Græcia.

VEndicare etiam sibi tentabant Persæ Macedo
niæ & Græciæ regna, q̄ Persarum finibus cō
termina erant. Sed quia tanquam certos limites
cuique regno præfixit deus, quos excedere nō po
test, ideo neq; Macedones, neq; Græcos suo impe
rio subiicere potuerunt Persarum reges. Porro in
Græcia sub idtempus plurimi & maximi quique
euentus acciderunt, qui vt numero multi sunt, ita
omnes enarrare ordine longum est, recitabo autē
quædam, sed non nisi selectissima, & breuiter.

Persæ legatis ad Amyntam Macedonię regem
missis postulabant, vt sese dederet ipsis. Metuens
sibi ob potentiam Persarum rex Amyntas, sup
plex propemodum vltro quod petitū venissent
facturum se esse promittebat, tractauitq; legatos
omnibus humanitatis officiis. Et quum ex voto
legatorum solenne epulum institutum esset, po
stulabant conuiuij exornandi causa nobiles ma
tronas & filias adduci. Amyntas nihil tale negare
audens vltro adduci iussit. Porro vero quum iam
Perse bibissent largius, impudenter adludere cœ
perunt

DE SECVN. MONARCHIA

*Nota doli
ad imitanda
lymnia*

perunt ad fœminas ingenuas, adeo vt vehemētē
 raderet Amyntam, & iuniorē regem Alexandrū
 filium eius ipforum immodestā, atq; ob reueren
 tiam ætatis rogauit Amyntam patrem Alexāder
 filius, vt secedens ē cōuiuiū cubitū iret, se vero
 mansurū interea apud hospites. Iam vero abeūte
 patre simulans Alexander lætitiā permisit iocari
 Perfas cum mulieribus liberius, tandem petiit vt
 surgerent paulisper omnes, permitterētq; matro
 nis paululum secedere ē cōuiuiū, redituras enim
 esse ornatiores statim. Permisērūt hoc ipsum Per
 farum procēres vltro. Interea autē curabat Ale
 xander, vt selectissimā forma adolescentes indut
 matronali habitu in cōuiuiū redirent, & sub ve
 ste gladios occularēt, quibus inter iocandum tru
 cidarent Perfas, id quod factum est. Nā ab his ado
 lescentibus Perfa ad vnum oēs sunt perēpti, estq;
 hoc modo eorū impudentia grauiter punita. Ale
 xander hic refertur inter Alexandri proauos.

Post hæc Græci etiam qui in primā Asia parte
 sub Dario erant, defecerunt, & Sardis oppidū di
 reptum incendio deuastarunt, & ad hoc opem tu
 lerunt Athenienses. Nam Histieus quidam insig
 nis princeps ministrum quendam ad eorum im
 peratorem misit, & ne res palam fieret, de raso cri
 ne ex capite serui, cui impressit in hanc sententiā,
 vt a rege deficerent, postea renato capillo non li
 teras, sed hunc seruum ad eundem imperatorē mi
 sit, cum hoc tantum mandato, vt capillum ei de
 ronderet, & caput aspiceret, quod quū fecisset
 imperator, ilico defecit a Dario. Verum autor hic
 seditionis trucidatus est, & laqueo Histieo vita
 est adempta, atque hisce remediis sedatus tumulu
 tus non serpsit latius.

Porro hæc & similia alia occasionem Dario pre
 buerunt, q; ingentes copias, peditum centum mil
 lia,

Ma, & equitum decem millia in Græciam misit, ad sumendum supplicium de Atheniensibus ob seditionem. Castra posuerunt ad duo milliaria ab Athenis. Iam vero quum consulerent plerique, non esse contra eundem hostibus, sed si obsidionē tenerent, urbē fortiter tuendam esse, Miltiades vnus diuersum suadens, ostendit grauem omnino & intolerabilem vulgo obsidionem esse, verum subita irruptione facile opprimi posse hostes. Sequuti sunt Miltiadis consilium, quem & belli imperatorem designarunt,eductæ copiæ sunt Atheniensium decem millium cōtra hostes, nullum his præsidium accesserat ex urbibus reliquis, nisi ex Platea vrbe tantum mille viri missi erant in auxilium Atheniensibus. Atqui paruo hoc exercitu ingens illa Persarum instructissima multitudo fusa est, & magnā omnino laudem meruit hæc pugna, quia à summo atq; incredibili terrore ac metu totam Græciam liberauit, quo illa non aliter perculsa tum erat, quā si nostro tempore Turca inuaderet Germaniam.

Non prætereundum hic nobis est, quam gratiā tandem pro hoc beneficio retulerit Miltiadi multitudo Atheniensium. Nam præter hanc victoriā & alia eius præclara facta extiterunt erga rempublicā. Adiecit enim virtute bellica alias vrbes & insulas, quibus imperium Atheniensium auxit. Sed quia magnæ virtutes inuidia & obtreccatione malorum carere nō possunt, effectum est à quibusdam apud populum, vt coniectus in publicū carcerem sit Miltiades, donec persolueret reipublice tercentum millia coronatorum. Porro quū soluendo non esset, & iam diuturno situ & squalore carceris infirmari cœpisset, filius Cymon, vt liberaretur pater, in carcerē descendit, tandē mortuo patre, ditissimus ciuis quidam filiā Miltiadis in vxō

*Victoria**Græcorum**ad persas**aduersus**200 000**et 10000**in eadē**St. Hieronimo**amor**filij**pro*

DE SECVN. MONARCHIA

in uxorem duxit, & exposita pecuniarum summa
liberauit ex carcere Cymonem. Adeo ne pro re-
cte factis parem & dignam gratiam habere bonis
viris vulgus solet?

De Xerxe rege.

Dario duo fuerunt filij, natu maior ante regnū
oblatum susceptus erat, iunior vero Xerxes
dictus, in regno ex matre Atossa Cyri filia natus
fuit. Is quia ex utroq; parente regio fuit, successit
patri defuncto in imperio, vt regnum maneret
apud Cyri posteros. Permisit hoc grandior natus
frater magna sanè modestia animi, nulla contenti-
one vsus aduersus Xerxem fratrem.

Porro fuis in Græcia Persarum copiis, nouum
de integro exercitum parabat Darius, sed dum il-
le restaurare bellum conatur, morte obit. Itaque
Xerxes statim sub initium sui regni bellum a pa-
tre acceptum instruxit, & maxima vi militū Græ-
ciam intrauit, adeo etiam vt quorundam scripta
testatum reliquerint, nunq̄ simul tam innumerabi-
les copias collectas fuisse, q̄ Xerxis regis. Iustinus
ait septingēta millia ex eius regnis in armis fuisse,
& de confederatis exteris trecenta millia homi-
num. Quanq̄ autem parum videtur credibile, tan-
tam fuisse multitudinem, tamen historie satis tes-
tantur, & plurimę pugne quoq; que sub id tem-
poris factæ sunt, ingentem Xerxis exercitum fuis-
se. Et hodie etiamnum experimur in expeditione
Turcica, quantis copiis, sed armatura leui Ori-
entales gentes ducant exercitum.

Quinetiam Daniel testatum reliquit, regē ex
Persia maximo apparatu militum contra Græcos
uenturum. Legitur etiam collecto iam vnū in lo-
cum tanto exercitu, Xerxem subortis lachrymis
magno animi dolore dixisse: Calamitosisimā pla-
nè esse sortem humanę vitæ; nam ex tot millibus
homi-

W
natura
innumera
que vngula fuit

*flet
Xerxes
ob mortem
nostram*

hominum ne vnū quidem superstitem esse posse annos centum. Additur his Xerxem quum iam angustias maris pontibus sterneret, suborto fremitu tempestatis, iussisse verberari mare.

Pertinet huc etiam, quod nō immerito prodigium est, inter proficiscendum flumina ab eius exercitu bibendo exiccata esse.

Cæterum prodigia quoq; visa sunt, que monuerunt regem, vt desisteret ab incepto propter futurum infortunium. Etenim equa in exercitu leporem peperit, quo fuga significata est. Apparuit & Cometa Ceratias dictus, q; instar cornu incuruatur. Erat & Eclipsis Solis. Quemadmodū enim historix testantur, non sine subsequenti incōmodo aliquo huiusmodi signa conspiciuntur, nimirū per que iram suā minatur Deus, ideoc; contemni non debent, sed incitamento nobis potius esse, vt timeamus Deum, nam videre hic licebit, quantæ mutationes rerum publicarum, & omniū statuum orbis postea sint subsequutæ.

Xerxes primum terrestri prælio adoriri voluit Græcos. Est autem Græcorū regio circūquaque clausa, & ad quam aditus non patet nisi per mare, aut per montis angustias quasdam, ad quas seruidas ab ingressu hostium destinata sunt aliquot milia Græcorum, quorū maxima pars fugit ilico, volentibus iam transire Persis, solum remanserunt quadringenti Lacedæmonij, qui magna virtute ad resistendum hostibus vsi sunt, & quantū numero longe pauciores, & viribus infirmiores essent, q; vt repellere possent tantam vim hostiū, tamen eam fortitudinē in pugnando declararunt, q; citius viginti milia Persarum ab ipsis strata sunt. Nam opportunitate loci in angustis montis freti, ab incurso & oppressione multitudinis hostiū tuti erant, neq; per insidias circumdari potuerunt.

Xerxes
verberat
mare.

N.
copiam
abflumina
exiccata
est potu

N.

DE SECVN. MONARCHIA

Interierunt in hoc conflictu duo fratres Xerxis, sed vna quoque cum rege suo Leonida quadringenti Lacedæmonij illi extincti sunt. Laudatur hoc factum in primis ob magnanimitatē & fortitudinem pro tuenda patria, q̄ numero tā exigui tantę se multitudini opponere non sunt veriti. Et quanq̄ victoria potiti non sint, tamen vehementer hoc conflictu hostium vires debilitatę sunt, & audacia imminuta.

Superioribus in hac pugna Persis, mirū quanto tota Græcia terrore percussa sit, & in ea parte Græcię pleraq; statim vrbes Xerxi se vltro dediderunt. Quin & apud Atheniēses Cyrillus quidam, siue vt Herodotus ait, Lycidas, consuluit vt & Athenienses se darent sub potestatem Xerxis: nam nullo modo sufficere se ad resistendum potētissimo hosti. Themistocles contra suasis, patrię libertatē tuendam esse. Nam si Persis in Græcia dominari contingat, periclitari omnem honestatem morum, ius, & omnes bonas virtutes perituras esse. Persas acturos esse pro omni animi libidine in vxores & liberos eorum, quemadmodum iam cōstaret fecisse eos in illos, quos subiectos suo imperio nunc haberent, proinde honestius esse in libertate mori, q̄ vltro tales dominos admittere.

Receptum ab omnibus vno consensu hoc cōsilium Themistoclis est, vt fortiter defenderent se contra hostes. Cyrillo ob pessimum consilium iniuncti Athenienses lapidibus eum obrui iusserunt, & similiter vxorem eius fœminę lapidarunt, q̄ maritus eius huiusmodi consilium proposuisset, quod si fuissent sequuti, oēs liberos suos in turpitudine adduxissent. Commendatur hoc factum virtutis, & exemplum memorabile est, mori eos maluisse pro libertate patrię, ne dederent se nationi exterę ad statum vrbis suę & omnem politiam

&

*N
p̄tore
honestate
infonate
nuere.*

& honestatem euertendam.

Atheniēsis Delphis Apollinis oraculum cōsulentibus, responsum erat: Athenienses victoriā lignēis muris habituros esse, quod Themistocles de nauium p̄sidio interpretatus est, hortatusque vt relicta vrbe in naues, vxores & liberōs suos ducerent: nām viribus & tantę multitudini Persarum, urbem non posse tandem resistere: tū quoq; in mari non admodum instructōs Persas esse. Probatum cōsiliū hoc est, & imitatę id sunt reliquę vrbes Sparta & Corinthus, quę instructa classe angustias maris circa Salaminam insulam occuparunt, ne circumueniri ā multitudine nauium, quas habuit Xerxes, possent.

Oracula et in p̄sidiis

Quum audisset Xerxes classē ā Gręcis adornatam, intellexissetq; magnum sibi periculum instare, si m̄ari Gręci libere vterentur, et data oportunitate in regnum irrumperēt, consultū est Xerxi, vt contra nauali p̄lio laceraret Gręcos, id factum est: Verum victoribus Gręcis maxima Persarum pars fusa est, & plurimę naues sunt submersę. Hęc victoria animum vniuersę Gręcię reddidit, & debilitauit Xerxem. In pugna rex ipse non adfuit, sed cum paucis nauibus in littore remanēs, conflictus spectator tantum fuit. Gloria pugnę ab omnibus Gręcis Themistocli delata est, propterea quod eius consilio parta victoria, tota Gręcia seruata sit.

Inter alias multas technas, quibus in hoc bello vsus est Themistocles, astutum hoc consiliū recensendum duxi. Post pugnā, quum perculsus aīo Xerxes esset, cogitauit Themistocles facile adduci posse regem, vt relicta Gręcia prorsus in Persiā reuerteretur cum reliquo suo exercitu. Itaque supplicem se simulans, tanquam gratię ineundę causā apud Xerxem, per nuntium indicari et

DE SECVN. MONARCHIA

subet, Græcos consilium agitare interrumpendū pontis, quem per mare antea fecerat: proinde, nisi vellet grauiori se periculo obiiicere, ilico è Græcia fugiendum, priusq̃ transeundi occasio intercluderetur. Ille audito hoc nuntio, fugę se statim parat. Ceterum vbi iam fugiēs offendisset pontem dissipatum vi tempestatis, nauicula traiecit, extremo etiā discrimine vitæ, propter concitatū vehementia fluctuum mare. Inuertit hoc modo Deus ludū aleam, vltusq; superbiā est: & propositū hic habet exemplum magni principes, vnde discere debēt, non fidendum esse priuata potentia, sed in timore Dei & fiducia ad Deum maximas quasq; causas suscipiendas esse. Ridicūlum hunc finē habuit terrorem oībus incutiens illa expeditio, quam tanta potentia & multitudine instructā induxerat Xerxes in Græciā, non aliter atq; nostris temporibus summa ignominia Viennā urbē relinquere Turca coactus est, qui cum exercitu ducentorum milium hominum venerat in Germaniam.

Ceterum decedens Xerxes reliquit in Græcia Mardonium ducē, cum tercentū millibus militū, idq; hac de causa, q̃ Mardonij consilio adductus rex contra sententiam & voluntatem reliquorum principum in Græciā concesserat. Et quia non responderat euentus pollicitationibus Mardonij, propterea metuens sibi, ne domum fortasse reuersus capite truncaretur, ob infelicē exitum suscepti belli: optauit se cum hoc exercitu militū relinquit in Græcia, ad tentandum omnem casum fortunæ, an forte per occasionem res Græcorum debilitare posset. Permisit itaque rex Xerxes hanc re ipsius fortunæ.

Primum cœpit Mardonius amice pertentare Græcos, vt tolerabilibus conditionibus pacis propositis vltro se dederent. Verum ob euentū victo-

rix animosiores Græci detrectabant prorsus omne dominiū Persarum, & repudiato cœdere posu- labant, vt vi & pugnando se tueretur. Tum diri- puit atq; exussit Mardonius urbem Atheniensis, & Thebas vsque progressus est, nã ad Persas dese- cerant Thebani. Instructo tum iterū terrestri ex- ercitu centum millium virorū Athenienses & La- cedæmonij aliquoties cum Mardonio pugnando congressi sunt, tandem cōmeatus inopia coactus Mardonius finē fecit. Erat apud Persas Macedo- niæ rex Alexander, cuius supra mentionē fecimus, hic sub vesperū indicauit Græcis, vt ad subsequen- tem diē armarent se, nam constanter statuisse Mar- donium extrema vi pugnam committere, idq; fa- ctum est, sed superati Persæ succubuerunt, trucidato etiam Mardonio, id quod reliqui consultores Xerxis regis prædixerant ei ante susceptum bellū. Ceterā hic exitus fuit tantę expeditiouis, & finis- to hoc bello, Græcię ciuitates potentia & ampli- tudine imperij augeri cœperunt, subiectis multis insulis Persarum, quas suo regno adiecerunt. Por- ro potentiores facti Græci insolentiores etiã esse cœperunt, & prædominandi libidine etiã ab inte- stinis seditionibus & bellis non abstinerunt, & mutuis cladibus victi, compulsi tandem sunt exte- ris se principibus dedere, deleto omni statu suę re- ipublicę, & virtutibus quibus antea florebant, sed de his paulo post dicemus non nihil.

Operepretium in primis est, Themistoclis ex- emplum nouisse, qui quū is esset, cuius consilio et fortitudine tota Græciã seruaretur, quo nomie & summæ eius laudes præ reliquis oibus ducibus, quos clarissimos habuit Græciã, referuntur, tamen malam gratiã à suis ciuibus assequutus est. Nã vra- be expulerunt eum. Hanc gratiam habet multitu- do pro summis virtutibus, imò & Satan ipse des-

DE SECVN. MONARCHIA

mentat homines, vt tam sublimia dona dei nō agnoscant. Proinde optimos & excellentes viros tolerantia in primis p̄ditos esse oportet, siquidē fieri non potest, quin molestias & omnē ingratitudinem experiantur in hoc vitę statu. Confugit Themistocles postea ad Artaxerxem, apud quem summo est in honore habitus, similis per oīa summis eius principibus & consuletoribus regnī. Dixisse quoq; ferunt Artaxerxeni, nō posse malum aliquod grauius optare se suis hostibus, nisi vt hac dementia excacati, huiusmodi sapientes viros a se alienarent.

De Artaxerxe Longimano.

XErxe defuncto filius eius Artaxerxes regnavit, huius dextra manus sinistra longior fuit, vnde factum illi cognomentū Longimani est. In primis laudatur hic rex ob singularem prudentiā & mansuetudinē morū, & pacis studium, propterea huius historiā hic non recenseo longius, vt tandem ad Iudaicas res reuertamur, ne ignoremus q̄s interea status in Ecclesia & spiritali regno fuerit

De Zorobabel principe Iuda.

SVpra indicauimus, in Bibliis sacris nominari quendam ex Persarum regibus Assuerum, hic vero fuit Darius Hystaspis, & vt ego opinor, hic Darius Assuerus est, qui Hester reginam habuit.

Herodotus etiam Aristonæ mentionē facit, quā habuit Darius p̄ter Arossam reginā: & testatur Aristonam illam valde amatam fuisse a Dario.

Et hanc apparet Hester fuisse. Philo etiā scribit, historiam Iudith sub tēpora huius Darij regis contigisse: & Arphaxat, cuius historia Iudith mentionem facit, imperatorē Assyriorū fuisse, postquā a Cyro victo iā a Scythis defecerant. Hanc sententiam Philonis nō improbo: verū vt ego quidem arbitror, iam antea fuit impleta historia Iudith,

prius

*apud e
pari hist
appi*

priusq̄ in Babylonem trāsatus est Iuda: atq; adeo iam ante Perfarū Monarchiā. Nam Arbaces Medorū rex iam ante Perfarū Monarchiā fuit: & Niniue deleta est tēpore regni Perfarū, et occupātib. Monarchiā Persis, neq; Niniue neq; Medi suum regē habuerunt, ceterum permitto hic cuiq; suam tueri sententiam.

Post Dariū Hystaspis ponit Philo Longimanum, prætermisso Xerxe rege, sed haud dubie nō alia de causa, q̄ que supra indicata est, q̄ profecto in Græciā Xerxe, Longimanus interea regnū administravit in Oriente. Et hic ille Darius Longimanus est, qui iterū Iudeis donavit libertatē templi extruendi. Quanquā enim à Cyro permissum erat Iudeis redire Ierusalem, ad occupandā terram & ad regnū & cultū dei instituendum, tamē interea temporis post mortē Cyri per finitimos impeditum est, quo minus ædificatio succederet, iam inde vsq; ad secundum annū Artaxerxis Longimani, quā Philo Dariū Longimanū vocat. Is secundo sui imperij anno publico edicto præcepit, vt Ierusalem & templum repararetur. Hęc occasio erat, qua restitutus suę libertati Iudaicus populus, regni administrationē, cultum dei de integro rursus instituit, & templum & vrbes edificauit de nouo. Et quanq̄ suos hæctenus reges non habuit Iuda, tamen principibus interim ex posteritate Dauidis vsus est, vsq; ad ea tempora, quibus Machabæi regnare cœperunt. Primū Zorobabel imperauit, cuius posterī quā fortunam habuerint, et quo pacto tandem à posteritate Dauidis totū regnum translātū sit, dicemus postea. Nam ita s̄ prophetis prædictum erat, vt sub id tempus nasceretur Christus ex sanguine Dauidis, quo iam antea alienatū regnū Iudaicū exteri principes sibi vsurparent.

DE SECVN. MONARCHIA

Septuaginta Hebdomadatum supputatio ex Daniele.

Reuelatum est diuinitus Danieli de aduentu Christi, deq; diurnitate populi Iudaici. Exat in hac prophetia preclarum in primis testimonium, ad confirmandam certitudinem fidei nostre aduersus Iudæos, qui cõtendunt nondum venisse Christum, & alium quendam Melliã adhuc venturum expectant.

Porro temporis præfiniti à Daniele facilis ratio est, & in primis iucundum est ex ea cognoscere, sub id tempus certo venisse Christum, quod præscripsit Daniel. Nam etsi varie supputent alij, tamen si ab ordine historiarum non recedas, nulla insignis dissensio reperietur, propter quam possis dubitare. Etenim ad exactissimam temporis supputationem opus esset, eas que contigerunt Eclipses repetere ex Ptolemæo, & ex illis singulos annos ordine colligere, verum esset is non vnus hominis labor. Et aduigilarent merito in his rebus Episcopi collatis sumptibus, vt tam insigniũ prophetiarum intellectus clare in ecclesia extaret. Equidem hoc loco ex potioribus historiis annorum numerum decerpam, & eorum rationem quã maxime perspicuam reddere conabor.

Daniel ait: Septuaginta hebdomadæ conclusæ sunt super populum istum, & præcipue iuxta mandatum de reedificanda Ierusalem, erunt sexaginta nouem septimanæ vsque ad regnum Christi, & tum Christus interficietur.

Principio cognoscendum est annuas hebdomadas hic significari, vt vnaqueque hebdomada septem annos constituat, id quod facile probari potest. Proinde efficiunt septuaginta hebdomadæ annos quadringentos nonaginta.

Secundo ait Daniel: Christus interficietur post

69. hebdomadas, sed ita, vt dimidiata septimana doceat, & postea occidatur. Signate quidem & tempus & officium Christi expressum est hoc modo.

Tertio, Sexaginta nouem hebdomadae supputari debent ab anno secundo Longimani, nam tum misit deus Zachariam & Aggeum prophetas, vt consolarentur & certo confirmarent populum, de reparanda Ierosolyma in posterum sine aliquo impedimento. Et de hac reuelatione et hoc verbo dei, sermo angeli intelligendus est, quandoquidem tum certa promissio contigit populo, de successu reparationis templi Iudaici.

Præterea eodem etiã hoc anno præceperat Longimanus publico edicto, ne impediretur Iudæi ab instituto opere ædificandę vrbs & templi, quemadmodum antea factum erat. Sed hæc omnia in Esdra leges.

Atqui vero ad hanc ipsam dilationem temporis in reparando templo Ioannes respexit cap. 2. quadraginta sex annos in extruendo templo absumptos esse, nam is annorum numerus est, à secundo Cyri anno vsq; ad sextum Longimani anni, quo absolutum est templi opus.

Iam vero colligitur ex Machabeorum libro, et ex Iosepho, ab initio Alexandri post vltimi Darij obitum, vsq; ad natum Christum fuisse annos trecentos & decem.

A nato Christo vsque ad eius baptismum anni triginta.

Summa ab initio Alexandri vsq; ad baptismum Christi anni 340.

His adde illud tempus à secundo anno Longimani, vsq; ad Alexandrum post vltimi Darij mortem, & erunt, vt Metasthenes numerat, anni 145.

Summa à secundo Longimani anno vsq; ad baptismum Christi, 485, anni.

DE SECVNDA MONARCHIA

Itaq; .69. hebdomadę annuę cōstituit recte annos. 481. Vnde cognoscis baptisato Christo sexagintanouem hebdomadas annuas expletas fuisse, & in hebdomada sequenti docuit Christus, & in eadem dimidiata hebdomada interfectus est: nam anno quarto post acceptū baptismum crucifixus est Christus, Porro sequenti hac septimana addita ad .69. erunt hebdomadę septuaginta: atque hęc ratio est temporis præfiniti à Daniele. Nā post mortem Christi Iudæi non sunt amplius populus dei, et templum eorū postea fuit abominatio, id quod clare testatus est Daniel.

Præter hęc sunt in hac prophetia alię præclare doctrinæ, & consolationes afflictarum mentium, de officio & regno Christi, q̄ prædicaturus uenerit remissionē peccatorum: sed hęc omnia explicare hic non vacat, neq; est huius instituti.

Ego sanē quanta potui diligētia inquisui rationem. 70. hebdomadarum Danielis, neque reperio, quod magnopere possit dissidere, si historiarū præscriptum sequaris. Nam etsi Metasthenem nolis imitari, tamen Græcorum ratiocinatio rectissime quadrat. Etenim iuxta numerum Græcorum, inter Alexandri obitum & Augusti initium anni sunt ducenti octoginta, id quod fortissimis argumentis probare possum. Iam si Persarū annos sumas, post secundum Longimani annum apud Græcos idem quoq; reperies.

Post Alexandrum vsq; ad natum Christū. 322.

Post natū Christum vsq; ad baptismū eius. 30.

Adde Persarum numerum à secūdo anno Longimani. 13. apud Græcos.

Summa. 484. Adeo ad amissim concordant Græcorum historia cum eo tempore, quod in Iosepho & Philone reperitur, vt aperte deprehendere possis à Daniele tēpus, de aduentu Christi aptis

ime præfinitum esse. Equidem non dubito, testaturos mihi eruditos & prudentes viros, vtrunque hanc supputationem quam posuimus, testimoniis historiarum optime posse comprobari. Et nisi longum esset, alias quoque plures supputationes adducere possem, quæ quum his item consentirent, vt dubium non sit Danielem tempus aduentus Christi rectissime attigisse. Quin & consolationis non paruum vim habet, etiam si temporis ratio ad singula minuta minus quadret, vt certo discamus tempus prædictum à Daniele iam diu præterisse. Itaque palam in errore sunt Iudæi, vtpote qui nullis rationibus probare possunt, tempus illud nondum esse elapsum, siue hebdomadas de diebus, siue annis volent intelligere, Sed de his satis.

Tabula annorum mundi, quæ indicat tempus præscriptum à Daniele.

1656.	vsq; ad diluuium.
292.	ad natum Abraam,
425.	ad Mosen natum,
80.	ad egressionem ex Ægypto.
480.	ad extructum templum Salomonis,
38	ad regem Ioas.
291	ad Ieconie translationem in Babyl.
11	ad deuastationem Ierusal. per Nabuch,
70;	captiuitas Babylonica.
191.	Perfarum Monarch. post capt. Babyl.
7.	Alexander post Darium.
146.	Græcorum regnum vsq; ad Iudam Machabæum.
127.	Machabæorum regnum apud Iosephum.
30.	Herodes: in. 30. anno Herodis natus est Christus.
1532.	à nato CHRISTO Domino et seruatore nostro.

Ex hac tabula facile colligitur annorum ratio in Da

DE SECVNDA MONARCHIA

in Daniele. Apud Græcos tempus post obitum Alexandri sic reperio.

214. Olympiade obiit Alexander.

284. Olympiade Augusti imperiū cœpit post Iulij mortem.

Anno Augusti. 42. Christus natus est.

Constituunt hæc post mortuum Alexandrum circiter. 320. annos.

Numerus hic non ita multum dissentit ab aliis supra positis, & à peritis facile potest concordari.

De Esdra.

INteriecto aliquo tempore post euulgatū editum, dimisit Artaxerxes Esdrā sacerdotem ex aula sua redire Ierosolymam. Et merito huius faciendæ mentio est in historiis: nam sacrę scripturæ libros dispersos iam in ordinem redegit, & collegit iterum. Id enim opus dignū fuit officio veri Episcopi. Nam siue sacris literis sincera religio & verus cultus dei retineri non potest.

Temporibus huius Artaxerxis Longimani ingens illud bellum Pelopōnesiacum, quod inter se gesserunt Græci, exortum est, in quo funditus tandem vrbs Atheniensis eversa est. Duravit hoc bellum ferè vsq; ad finem Persicę Monarchiæ, ideoq; Perfarū reges, qui reliqui adhuc sunt, breuiter suo ordine recensebo prius.

De Dario Notho.

DArius Nothus regnavit post Longimanū, neq; vero Lōgimani filius fuit, sed eius sororem cōiugem habuit. Duos filios habuit, Artaxerxem, quem Mnemona vocāt, & Cyrum natum in Ioniam. Artaxerxes in imperio patri successit, Cyrus in Ionia potentissimus factus est.

De Artaxerxe Mnemone.

MORTUO Dario vsurpare cœpit sibi regnū Cyrus; nam præterquam q̄ in potentissimo du-

causa

catu dominabatur iam, etiam ad res omnes geren-
das habilis erat, & bello imprimis delectabatur,
ideoq; magna vi armabat se contra fratrem suum:
Ad hec matrem sibi magis obnoxia habuit, q̄ fra-
ter Artaxerxes, qui ingenio modesto & humano
erat. Cæterum iniquum hoc institutum Cyri non
fortunauit deus: nam in pugna, qua aduersus fratrem
congressus erat, occubuit. In pugna hac declarauit
se Artaxerxes non muliebriter, grauius à Cyro vul-
neratus est, & in alterum equum desiliit, vt cogno-
scere posset à deo sibi victoriã expectandam esse.

De Ocho.

Ochus filius Artaxerxis humani sanguinis sitis-
simum fuit: nam præterquam q̄ magnam
tyrannidẽ exercuit, etiam proprios fratres intere-
mit. Urbem Sydoniam condidit, & Ægyptum ad
Persarum Monarchiam iterum adiecit, sed non diu
admodum seruauit deditiõis fidem. Tandẽ à suo-
rum præfecto quodam interemptus est.

De Arsame.

Arsames Ochi filius fuit, hic puer adhuc rex est
factus à duce exercitus, qui Ochum patrẽ eius
interfecerat. Verum vbi iam adolescere cœpisset
Arsames, timens sibi dux exercitus ob perpetrã-
tum scelus, & hunc Arsamen per insidias interemit. Po-
stea fœdère inito cum Codomano principe Ar-
menie, cui & regnum tradidit, & Darium appella-
uit. Quum hoc itaq; Arsame totum genus clarissi-
mi herois, & regis Cyri extinctum est, et regnum
Persarum translatum à posteris Cyri ad exterum
principem deuenit. Neq; vero hoc modo dignũ
commiseratione est, tantam potentiam & hono-
rem, atq; adeo tam sublimia dona dei intra tã pau-
cos annos deleri, sed multo magis, q̄ posteri sta-
tim degeneres facti nulla plane virtute Cyri pa-
trem expresserũt, id quod in Ocho apparet, cuius
tyran

DE SECVNDA MONARCHIÄ

tyrannica facinora occasionem præbuerunt, vt totum genus Cyri interiret.

De vltimo Dario.

A Lienus hic erat à regio genere, sed ab Ocho rege princeps in Armenia cõstitutus fuerat, ob insignem eius virtutem in rebus bellicis, propter quam & ab illis qui occiderant Arsamem in regẽ electus est, ne Ochum, cuius beneficiis dux fuerat creatus, vlcisceretur. At qui hac occasione & spe delati regni excẽtatus, omnium beneficiorũ, quæ acceperat ab Ocho, oblitus est, & regno accepto Darium se appellari voluit, ne quid regię dignitati deesset. Verũ ingritudinis & perfidię insignes pœnas dedit: nam postquam ab Alexandro victus est, omnibus suis regionibus & regno amissis, vitam pariter & totã Monarchiã Persarũ perdidit. Sed copiosus hæc tractabimus in principio tertiæ Monarchiæ, & quando de Alexandro dicemus.

De bellis ciuitatum Græcię.

A Ntea monuimus Græcos, post profligatos Persas, potẽtiores & insolentiores esse factos, plerunq; enim amplissimos successus superbia & præsumptio solent comitari. Itaq; tempore huius Monarchiæ ingentia & diuturna bella inter se gesserunt, quibus funditus tandem tota Græcia confecta periit, adeo quòd postea cuius etiam irruptio ni facile patebat. Quin etiam pro honestissima administratione, qua in republica vtebantur, & legibus, turpitudine & corruptissima morum ratio in locum successit. Et quem non multis modis commiseratione adficeret illarũ rerum lectio, quòd tot tantq; incommoditates, tamq; diuturna et impia bella ex causis plane leuissimis exorta sunt: Exempla profecto non admiratione tantum, sed obseruatu inprimis digna, quæ monere homines possunt, ne facile ob quamuis leuẽ causam, & non nisi

sumo

Summa necessitate cogēte, bellum suscipiant, quan-
do quidem inter Græcos ex occasione facili exortū
bellum nullo modo aut ratione sedari potuit, do-
nec tandem exteri populi irruentes in Græciam,
vtrancq; partem oppresserunt.

Porro totum hoc bellum describere huius insti-
tuti nō est: nam de eo integrā volumina à Thucy-
dide & Xenophonte descripta extant. Vnum au-
tem commemorabo præter alia, quē casum Athe-
niensium vrbs in hoc bello passā sit, et quas calamī-
tates tulerit, simulatq; in hostium potestatem ve-
nisset. Et rursus quomodo tandē quorundam bo-
norum hominum virtutibus, moderatione ac pa-
tentiā iterum restituta sit. Quēadmodū enim auda-
cia & insolētia labefecerat vrbs statum, ita patien-
tia, & mansuetudo morum rursus reparauit eam.

Initium belli alienā plane causam habuit, quā
vitare facile potuissent Atheniēses. Corinthij Cor-
cyre hostes erant, quę opem petiit ab Atheniensi-
bus & impetrauit eo facilius, quod Athenienses, q-
iam potentes in mari erant, sperabant confœdera-
tione Corcyrensiū, quorū item magna in mari
potentia erat, dominos se fore totius Græciæ. Cō-
tra apud Lacedæmonios subsidiū querebāt Corin-
thij, atq; hoc modo diuisa Græcia, Lacedæmoni-
j Persis se adiungunt, à quibus pecunia iuuantur &
cōmeatu, sed perfidia interim vtuntur Persę, ne ni-
miū Lacedæmoni-
j potētia augetur. Et durauit
hoc bellū, vt Xenophō testat, octo & viginti an-
nos, à Lōgimani tēporib; vsq; ad Artaxerxē Mne-
mona, & multæ vrbes in hoc bello misere perie-
rūt, mirāq; oīno vicissitudinē fortunę in huius bel-
li exēplis est videre. Nā Alcibiade duce Atheniēsi-
um, grauiissime cēsi sunt Lacedæmoni-
j, anno quarte-
to supra vigesimū, et item. 25. adeo q; nulla reliqua
spes erat, vt ad pristinū aliquando robur redirent.

Verum

DE SECVNDA MONARCHIA

Verum sequenti statim anno mutata huius fortunæ alea est. Alcibiade enim ex inuidia improborū pulso ex vrbe, cæsi sunt Athenienses à Lisandro iuxta urbem Egos Potami, vbi initio huius belli mirabile omnino monstrū acciderat. Visus enim erat ingens ignis in aëre spatio dierū septuaginta quinque. Postea grande saxum superne in urbem delapsum est. Post hanc pugnam graui obsidione vrbs Atheniensium cincta est. Plurimi fame cōfecti perierunt, pertinaces tamen in sua sententia, ad deditiōnem inuitati, hac lege vt turres & munimenta vrbs euerterent, pacis conditiones recusarūt, publico etiam decreto facto, vt si quis suaderet ineundum concordie fœdus cū hostibus, is occideretur, quemadmodum nuper ante annos duos apud Florentinos contigit. Porro exactis quinque mensibus, fame coacti Athenienses, legatos in hostium castra miserunt pro pacis conditione impetranda. De qua quum deliberatum esset in cōcilio fœderatorum, constanter suaserunt Corinthij & Thebani, vt funditus Atheniensium ciuitas dirueretur, & ex omniditione eorum publica pascua fierent. Id vero improbabāt Lacedæmonij, in honestum esse rati, omnem illorum beneficiorum memoriā abiicere, quibus iuisset hæc ciuitas totam Græciam aduersus Medos & Persas. Præterea quoque non posse huius vrbs tam præclarum statum everti sine incredibili pernicie Græcorum omnium. Nam Græciam duobus oculis videre aiebant, quorū alter Sparta alter vero Athenæ essent. Proinde cauendū esse, ne Græcia monocula redderetur. Itaque decretum tandem est, vt seruariis Athenis, mœnia & turres modo diruerentur, & certa administratio Atheniensibus præscriberetur, iuxta quam viuerent, pace vtriusque seruata. Dederunt se his legibus Athenienses ultro, & detecti muri sunt magno triumpho,

*de iouine
de euerterent
de senice*

*sparta
et Athenæ
duo oculi
videntur*

nam ad fistulæ cantum choreæ etiam ducebantur, nauium quas habuerunt pars exusta, pars quoque abducta est. Acciderunt hæc sub finem anni vigesimiseptimi, quo luctuosum hoc bellum durauerat. Interea tanten nihilominus timebant sibi Lacedæmonij ab vno Alcibiade, qui ad Persas cõfugerat, post eiectionem suam ex vrbe. Petierunt itaq; Lacedæmonij à Persis, vt Alcibiadem occiderent, id quod fecerunt Persæ per insidias, quanquam receperant Alcibiadem hospitij iure, et qui in fide Persarum collocauerat omnem spem suam. Verum ita comparatum vulgo inter homines est, quò se fortuna, eodem & hominum fatior solet inclinare.

Cauere enim sibi omnino oportet eum à perfidia etiam amicorum, cui res minus secunde sunt, & cuius iam ob emulationem virtutis tẽdere cœpir homines. Alcibiades hic virtutibus bellicis instructissimus erat, sed animo irrequieto, & qui pacis inuitæ ante multos annos inter Lacedæmonios & Athenienses rumpendę autor fuerat, eratq; in tota Græcia tot & tam variis technis vsus, quòd vulgo etiam ferebatur: Si duos in Græcia Alcibiades nasci contigisset, totam funditus collabi necesse esse. Ceterum huiusmodi conatus fortunari non possunt, ideoque & hunc demum exitum vitæ sortitus est Alcibiades. Quanquam autem bella ciuitatum finem nunc habuerunt, tamen clades ipsa iam primum cœpit apud Athenienses. Nam quum Athenensium vrbs seditiosis viris plena esset, constituti sunt à Lacedæmonijs viri triginta, quos tyrannos appellabant, quibus commissã potestas est, vt sine iure & iudicio de seditiosis nebulonibus supplicium sumerēt, & ne quis per tumultum opponere se posset huic potestati, magnũ præsidium militum in arce collocatum est.

*Alcibiades
scidit
paj supit
reigto*

N.

DE SECUNDA MONARCHIA

De restitutione Athenarum post euerſionem.

Seueritate hac uſi ſunt Lacedæmoniꝝ ad cohercendos motus publicos, idq; ut facerēt, ſumma eos neceſſitas cogebat. Triginta uiri in neminem primum niſi in ſeditioſos ſua poteſtate uſi ſunt, poſtea quidā inter eos exulcerato veteri odio potentiffimos urbis quoſq; ſed moderatos & bonos uiros interfecerunt, quemadmodum & noſtris temporibus ſimilia nos exempla cognouimus. Et quū diſpliceret hæc tyrannis vni etiam ex eorum numero, Therameni, uiro ſtrenuo & æquo, eum quoq; ut reliquis terroris exemplū incuteretur, occidit, quin etiam interfectorum bona ablata inter ſe ſuis complicibus diſtribuebant. Fugerunt ex urbe ciues optimi quiq; Thebas & Argos, ubi ex commiſeratione tam indignæ calamitatis recepti ſunt, etiam contra mandatum Lacedæmoniorum, quo cautum erat, ne quis exules & profugos Athenienſes hoſpicio exciperet. Erat inter exules hos uir ſtrenuus olim in republica Thraſybulus, is adiunctis ſibi reliquis profugis ex patria, & clanculario ſubſidio Thebanorum, caſtellum prope Athenas occupat, & poſtea Athenas profectus prælio commiſſo vincit. xxx. tyrannos, & urbem recipit. Reſtituti ab hoc Thraſybulo ciues profugi ſunt, & quod ad politicam adminiſtrationem, iudicia et leges attinet, renouatus eſt totius rei publicæ ſtatus pro more veteri. Magnam in primis laudem meruit Thraſybulus ob animi moderationem, q; poſt tam inſignem victoriam multis etiam ex hoſtibus parcere maluit, quā pro ſummo iure trucidare eos. Et quum conſideraſſet nullum exercendæ cædiſi nem fore, ſi erepta ſingulorū ciuium bona ſuis ueris heredibus eſſent reddēda, nimirum que iam ad tertium vel quartum poſſeſſorem deuenerāt, hoc omnes inter ſe foedere adſtrinxit, ne quis poſtea uilius

LIBER SECVNDVS 30

Ius vindictę, vel iniurię illatę recordari vellet, sua cuiq; tenēda esse, et pace publica seruata, sua quęq; sorte contentū esse debere. Ea demū moderatione tranquillitas reip. reparata est, estq; insigne hoc exemplum, beneuolentia & ignoscēdo stabiliorem concordia in huiusmodi perturbatione ciuili fieri, quā manifesta vi et pro summo iure agēdo omnia.

Postea hoc succēssu rerum & Lacedęmonij elatiores facti sunt: nam Persas quoq; a quibus adiuti antea erant, ex Asia pellere volebant. Verum Persę ducem sui exercitus tum cōstituerunt Cononē, qui ab Atheniensibus in tumultu ciuico profugerat, ab hoc cęsi sunt Lacedęmonij. Indigne ferentes Lacedęmonij suum casum, omnem culpam in Thebanos transferebant, quod exules Athenienses hospitio excepissent, ideoq; in regiones eorum irruerunt, vnde noui belli occasio nata est, in quo victi Lacedęmonij plane perierunt, & Thebanorum potentia aucta est.

Finito hoc bello cęperunt Thebani aliud bellum aduersus Phocęses, qui profus extincti sunt, & superstitēs relicti in exiliū ire coacti sunt. Tandem Philippus Macedonia rex fudit & domuit Thebanos: atq; ita primum Athenę, deinde Sparta, postea Thebę deletę sunt, & omnis potentia Gręcorū labefactata est. Porro vero quū initas pacis condiciones cum Philippo rege non seruarent Athenienses & Thebani, coactus Philippus est ad occupandā totam Gręciā inuadere. Hęc breuiter de luctuosis bellis Gręcię dixisse satis sit, quę gesta sunt post Xerxem annos centum & triginta, intra quos ferē parum temporis paci datū est. Fusiſsime descripta hęc bella sunt a Thucydide & Xenophonte, & aliis plerisque. Nos itaq; satis esse putauimus, si Atheniensium exemplū, quod vel precipuum in ea historia est, cognoscēdū proponeremus.

DE SECVNDA MONARCHIA

De Philosophis.

INterea temporis dum hæc gesta sunt, bonæ ar-
tes etiam floruerunt. Hippocrates medicus vixit
à Longimani temporibus vsq; ad Ochum quatuor
& cētum annos. Et præterquam q̄ magnificet
eum tota Græcia, summo quoq; in pretio habitus
est à Macedonię regibus, apud quos bonam etiam
suę ætatis partem cōsumpsit. Soranus scribit ad re-
gem Perdicam accersitum Hippocratē, q̄ p̄hisi la-
borare regem multi opinabantur, & ope aliorum
medicorum iam destitutus erat. Ceterum vbi ve-
nisset Hippocrates, animaduertit Perdicam nō de-
bilitate virium corporis, sed amore & intrinseco
animi dolore contabescere. Nam ancillam patris
sui misere deperibat, & quoties videbat eam, &
mens & color pariter mutabantur in rege. Depre-
hendit hoc modo Hippocrates causam morbi,
eiusq; pellendi remedium dabit. Ad hæc tempore
quo pestis grassabatur, ingentem sylvam exuri ius-
sit contra aërem infectum, vnde pestis cōtagio ser-
pebat, & seruauit hoc pacto à peste totam Thessa-
liam incolumem. Quin & miraculis naturalib; cla-
rus fuit. Supra sepulchrū eius multo tempore apes
fuerunt, quarum melle curabantur pueri ægroti, si
eo fuissent inuncti.

*contra
grossem*

*miraculi
naturæ*

Sub Artaxerxis Mnemonis tempora Socrates
fuit, qui ex inuidia aduersariorum in carcere neca-
tus est. Insimulabatur, quod noui dogmatis in vr-
be autor esset. Sed ita prospiciente Deo, non mul-
to post dignas pœnas aduersarij dederunt, nam &
illi vicissim occisi sunt.

Plato. Aristoteles.

Post hos fuerunt Plato, & Eudoxus astrologię
peritissimus, qui & hanc artem ex Ægypto in
Græciam attulit. Post hunc Aristoteles fuit, hōsce
ego primas inter philosophos tenere arbitror, &

ex his

LIBER SECVNDVS

52

ex his etiam, mea quidem sententia, præcipui sunt Eudoxus et Aristoteles, nimirum qui non verborum aut orationis inanis splendoris, sed rerum ipsarum studiosi extiterunt. Etenim in huiusmodi doctæ genere tractando versati sunt, quod utilissimum imprimis est, partim ad rerum naturalium virtutes cognoscendas, partim etiam ad discendum, qua ratione honeste vivere oporteat. Est autem iucundissimum omnino perspicere, quomodo in nostra ipsorum natura omnis generis virtutes proposuerit nobis deus. Natus erat Aristoteles non ex infimæ conditionis hominibus. Patrem habuit Nicomachum, virum magnæ admodum autoritatis apud Amyntam Macedoniæ regem, nam medicus eius extitit. Originem habuit ex Hippocratis genere, atque ea de causa postea Aristoteles apud regem Philippum Amyntæ filium ea fuit in admiratione, quod filium suum Alexandrum in eius disciplinam tradidit erudiendum, & institutus est ab Aristotele ad philosophiæ studia, ut ad dicendum & consultandum prudencior efficeretur. Hactenus satis de Græcorum rebus, quæ sub huius Monarchiæ temporibus acciderunt.

*præcipui
otelij:
sicut videtur*

DE ROMA.

Expulsis ex urbe regibus, mutatus reipublice status est, imperium penes Senatum esse coepit, & quotannis consules duo simul designati sunt, quorum autoritas in eo magistratu annua tantum fuit.

Mutatio hæc reipublice contigit temporibus Cyri primi Monarche Persarum, anno post creatum mundum ter millesimo quadringentesimo quinquagesimo, & post deuictam à Cyro Babylonem, anno septimo.

Atqui vero præter magna & innumera negotia alia quæ acciderunt Romæ, etiam horrendæ seditiones & mutationes in reipublica factæ sunt, in quibus

G 3 bus

DE SECVN. MONARCHIA

bus exempla proponuntur, magnas vrbes atque respublicas sine magnis motibus raro constare. Ceterū ea forma, vt summa potestas penes duos Cōsules esset, semper durauit ad Iulij vsq; tēpora, qui Monarchiam sibi vsurpauit. Interuenerunt autem inter initium cōcepti cōsulatus, & Iulij dominium anni quadringenti sexagintaquinq;.

Longum omnino est historias Romanorū hic referre, tantum indicare volo duorum insignium euentuum tempus, qui Romæ huius Monarchiæ temporibus contigerunt.

Anno trecentesimo secundo post conditam urbem Romanam, hoc est, nō diu post bellum Xerxis, sub ipsum initium regni Longimani, contra uersę & dissidia exorta sunt apud Romanos, nam quū certo quodam iure, & legibus nondum uterentur Romani, præter meritū sepe opprimebantur homines in iudicio, et extra iudiciū, quid enim iuris esset, nemo ferē intelligebat certo. Et quum hoc nomine tumultuaretur multitudo, statutū est, vt certum quoddam ius cōscriberetur. Mirum est quantum momenti habeant leges scriptę ad publicam pacem & concordiam seruandā in rebus publicis, id quod clare testatur hoc exemplum. Delecti ad hoc decemuiri sunt, qui missi in Gręciam mores & iura maximarum urbium cognoscebant, & vsi sunt ad colligendas meliores leges Hermodori Ephesini & aliorum philosophorum consilio. Cōscriptę duodecim tabulę sunt, quę pro curia Romę publice suspendebantur. Hęc origo est scripti iuris Romanorū, q̄ a Græcis primū mutuati sunt.

Dominabātur decemuiri annis tribus, nam necesse erat, vt quotidie leges declararentur. Ceterū inter decemuiros abusus sua potestate Appius est, qui Virginij ciuis filiam appellari iussit tanquam alterius mancipium, vt hoc prætextu iuris eam ad

se pele

*origo legum
12 tabulę
22m*

LIBER SECVNDVS

se pelliceret, & stupraret, q̄ ubi animaduertisset pater, vidissetq; ob potētiam Appij filiam libera-
ri non posse, occidit eam ipse in iudicio, ne tanto
probro domus eius contaminaretur, postea colle-
ctis militaribus copiis subsidium parauit aduersus
Appium tyrannum. Tum depositis suo officio de-
cemuiris, nouus magistratus constitutus est. Appi-
us captus, & in carcerem coniectus seipsum intere-
mit. Testatur hoc exemplum tyrannidem & iniu-
stitiam inultam non manere.

*hauria
punita*

Anno à condita vrbe trecentesimo sexagesimo
irrupit in Italiam exercitus ex Gallis et Germanis
collectus, à quo exusta Roma est. Camillus autē,
quem antea ex vrbe eiecerat populus, boni viri of-
ficio functus est, nam omni prorsus dissimulata in-
iuria, quam præter meritū passus erat, collectis ex
ipsa vicinia copiis inopinato oppressit Gallos &
Germanos in vrbe, seruata ab obsidione arce, & ci-
uibus omnibus qui reliqui erant. Cladem hanc pas-
sa est vrbs temporibus Artaxerxis Mnemonis, &
sub idem ferè tempus à Lacedæmonijs Atheng ca-
ptæ & deuastatę sunt.

*Roma
exusta
a Galley
et Germanis*

In hac historia primum omnium mentio fit Ger-
manorum, & fuit hoc non omnino quadringentis
integris annis ante natum Christum. Porro ab his
Germanis Mediolanū, & alię plaręq; vrbes tum
in Italia conditę sunt.

DE TERTIA
Monarchia.

Nno post creatum mundum, 3634.
quum Persarum regnū durasset an-
nis centū vno & nonaginta, hoc est
annis trecētis & .20. ante natū Chri-
stū cœpit tertia Monarchia, quā Gre-
corū Monarchiā appellamus, estq; nunc dominū

DE TERTIA MONARCHIA

orbis ex Orientalibus oris in occidentem, & ex Asia in Europam translatum. Et cœpit ab eo tempore deficere Asia sensim magis ac magis, non in his solum quæ ad imperij potentiam pertinēt, sed etiam quod ad modestiā morum, virtutes, gubernationem reip. & omnes bonas dotes attinet, idq; ad Romanorum vsq; tempora, quibus irruentes in Asiam barbari prorsus depopulari sunt eā, adeo q̄ ea pars orbis, quæ amœnitare situs, sapientia & probitate hominum, ac potētia imperiorum præstantissima erat, nūc propemodū tota in turpitudinis sentinā & latrociniij speluncā verā sit. Et rursus summa illa dona dei in Occidēte modo sunt, quū mundus ad cōsummationē sui paulatim declinat.

Initium hæc Monarchia habet ab Alexandro Macedonum rege, quem merito nos magnum appellamus. Nā non modo imperij potētia, sed omnibus aliis heroicis virtutibus ita claruit, vt paucissimos admodum in orbe secundos ei fuisse principes dixeris. Commendatur in prophetis Ieremia & Daniele, vt qui acerrimus & fœlicissimus imperator fuerit. Daniel hircum depingit, à quo visus aries prostermitur: & ipse exponit clare hircū Gregorum regem esse, & regem Persarū arietem. Porro virtutes & præclare victoriæ, quibus exornatus à deo fuit Alexander, occasionē præbuerunt quibusdā multas & valde ineptas fabulas de eius generatione confingēdi, sed illas ego prætermitto. Ceterū certum hoc est, magnos & fœlices principes à deo regi & seruari, & eos à deo tantū virtutibus illis & donis exornari, vult etiam deus conseruari imperiorū maiestatem apud eos, q̄ maiorū splendore & generis claritate nobiles sunt, atq; ita natum cōstat Alexandrū Macedonię regē. Patrē Philippum & matrē Olympiadē habuit. Et ea nocte qua cōceptus est Alexander, serunt visum esse per quies

LIBER SECVNDVS

53

quietem Philippo, q̄ reginę Olympiadis vtero sigillum impressisset, cui leonis effigies insculpta erat. Significari autem hoc somnio interpretabantur, Olympiadem reginam grauidam ẽ Philippo potentissimum regem parituram esse. Porro fuerunt vterque & Philippus & Olympias ex summo & nobilissimo illius temporis in tota Gręcia genere nati. Philippus enim, si verissimis historiarum monumentis credendum est, ex Hercule ortum ducit, Olympias vero ab Achille. Hi maiores sunt, ex quorum illustrissimo stemmate clarissimus heros Alexander nascitur.

Paternum genus Alexandri.

Hercules,	Et natus est Alexander
Hyllus.	Magnus circiter
Cleodæus.	annos. 800. post Tro-
Aristomachus,	ianorum bellum.
Temenus,	
Perdicas,	Primus hic Macedo-
Argęus,	nix rex fuit, cuius ori-
Philippus.	ginem Herodotus
Aëropus,	descripsit.
Alcetas.	
Amyntas,	Alexander.
Amyntas.	Philippus.
Alexander Magnus.	

Genus Olympiadis matris Alexandri.

Achilles,	Pyrrhus.
Molossus rex Epyri, & Piëlus,	vterque ex
Andromache natus,	
Ex Piëlo ducit Pausanias in Atticis reliquos	
sequentes reges Epyri.	
Tarymbas,	Alcetas.
Neoptolemus & Arymbas.	

Olympias Neoptolemi filia, mater Alexandri.

Hęc Alexandri genealogia est ex certissimis histo-

DE TERTIA MONARCHIA

riis collecta, quæ testatur originem Alexandri ex summorum hominum posteritate extitisse.

Interfecto autem Philippo, propterea quod flagitiosum facinus potētis cuiusdam viri, qui ingenuum puerum quendam turpiter vitiauerat, inultum permiserat, statim & Illyrii & Græci à Macedonibus defecerunt, versabaturque in summa necessitate regnum Macedonicum. Nam occiso patre Philippo, natus erat Alexander annos tantum viginti, erat hoc in initio numeri Græcorum, Olympiadis centesime & vndecime. Ceterum Alexander suscepta administratione imperii primum subegit iterum Illyrios, deinde Thebas profectus est. Nam Thebani presidium militum, quod in arce eorum collocauerat Philippus, obsidebant, inito etiam foedere cum Persis qui regnum Macedonicum inuadebant. Interea temporis, dum obsidet Thebas Alexander, legatos ad eum mittunt Athenienses pacis impetrandæ causâ. Benigne recepit hos Alexander, pertinaces interim Thebani neque veniam precabantur, neque pacis condiciones posebant, & quum ante oppugnationem proclamatum esset ex iussu Alexandri, quod quicumque sese ultro dedere vellent ex Thebanis, & vrbe iam exire, eorum vitam saluam fore, contra proclamari iusserunt Thebani, quod qui Græcorum libertatem cum ipsis & Persarum rege seruatam velent, contra tyrannum Alexandrum, hi ad ipsos concederent. Exacerbato hac contumelia animo Alexandri, oppugnatur vrbs, & tota diripitur, ac postea restituta non est. Prima hæc magna vrbs est, quam domuit Alexander. Plerumque enim contingere videmus à Deo potentes Monarchas in perniciem maximarum urbium.

Porro ubi pacem iam in Græcia fecisset Alexander, profectus in Asiam est, cum exercitu pedum
tum

tum quadraginta millium, equitū vero millium
 tantum quatuor. præterea exiguę copię in Asia re-
 liquę erant, missę iam antea à patre eius. Parua
 hac manu Persas aggreditur, & maximas pugnas
 cōmittit, multasq; potentes vrbes vi occupat, in-
 ter quas Sardis, Miletus & Tyrus erant, in quarū
 expugnatōe maxīma sæpe pericula sustinuit Ale-
 xander. Victum etiam in pugna Dariū regē in fu-
 gam conuertit, & matrē, coniugem reginam filias
 & natum captos humaniter, atq; vt dignū erat re-
 gio genere, tractauit. Reginam natu grandiozem
 matrem appellauit, puerum osculabatur, nō aliter
 ac suum filium. Mitum sane quantā ob has virtu-
 tes laudem meruerit Alexander in tota Asia, &
 apud Dariū ipsum, adeo q; vltro se offerebat ad
 ineundas pacis conditiones, paratū dicens se etiā
 mediam regni sui partem tradere. Ad hæc respon-
 sum ab Alexandro est: orbē hunc duobus solibus
 regi non posse, verū si sponte se & regnum suum
 dedere vellet, benigne recepturū se eum in gratiā
 Sed iterum instructo exercitu victus est Darius,
 & inter fugiendum cōfossus est à proprio suo mi-
 nistro & duce Bessio. Superueniēs Alexander gra-
 uiter admodum vulneratū & penē exanimem re-
 perit Dariū, eiusque misertus est, & promisit ei
 non fore impunitam istam tam insignem perfidiā
 Bessi in propriū dominū. Quare captum postea
 Bessum inter duas arbores è sublimi detractas li-
 gari iussit, quibus magno impetu iterum in altum
 tendentibus grauissimo cruciatu dilaceratus est.
 Hac ratione in Asia Monarcha factus est Alexan-
 der, & porrò reliquas regiones & vrbes occupa-
 uit, Babylonem, Susam. &c. Initium autem huius
 Monarchiæ Alexandri fuit post obitum vltimi
 huius Darij, hoc est, initio septimi anni postquam
 regnare cōpisset Alexander.

Post

DE TERTIA MONARCHIA

Post hanc victoriam insolentior factus Alexander, luxu potandi coepit diffluere. Aliquot ex principibus & consiliariis suis necari iussit, ex quorum numero est prestantissimus & sapientissimus dux, atate iam confectus Parmenion. Adhuc ira commotus preclarum ducem suum Clytum in conuiuio interfecit, propterea quod Philippum patrem pretulisset Alexandro filio. Verum mutatis moribus fortuna quoque mutata est, quando interim adhuc irrequieto, Indis etiam & Scythis bellum intulit, verum non multo tempore vixit postea. Obiit enim anno trigesimosecundo, & mense vndecimo suae atatis. Imperauit post defunctum patrem Philippum non amplius annis duodecim et septem mensibus, & intra tam parui temporis spatium tanta tamque innumera bella contulit, adeo quanta multitudo hominum etiam in summa omnium rerum tranquillitate tot regiones & regna potuisset vix peragrare. Regnavit apud Babylonios post Darium quinque tantum annos, & menses vndecim. Docent tales historiae agi magnos reges & principes caelesti quodam numine.

Alexander multis & preclaris heroicis virtutibus preditus erat, quarum exempla proponere hic non vacat ob compendii studium, quo utimur in his Chronicis. Vnum saltem recenseo ex omnibus. Quoties in iudicio actor aliquis causam dicebat absente reo, alteram tantum aurem prebere dicebat, & alteram manu occludere solitus est Alexander, ut significaret, alteram se ad reum audiendum conservare saluam, & utramque partem ex equo audiendam esse, id quod pertinet ad officium boni principis & veri iudicis. Dedit hic magnis principibus insigne exemplum Alexander, non alteram tantum, sed utramque partem admittendam esse ad dicendam causam, quemadmodum & apud Athenienses

hienses id iurare solebant designati iudices, iuxta
ius scriptum se pronuntiuros, & partis vtriusq;
causam audituros ex equo.

De moderatione, & pietate qua vsus
est Alexander erga Iudgos.

EXtructa iam Ierosolyma iterum, summa in pa-
ce vixerant Iudei sub piis illis Persarum regi-
bus. Porro obsidente Alexandro Tyrum urbem,
opem petiit à Iudæis, à quibus responsum est, nul-
la se hoc ratione honesta facere posse, utpote qui
Persarum subditi essent, quib; plurima, & ea mi-
nime vulgaria ab ipsis beneficia accepissent. Au-
dita hac excusatione iratus est Alexander, & victa
tandem Tyro, profectus est cum exercitu contra
Ierosolymitanos. Ceterum Iaddus summus sacer-
dos sumpto sacerdotali ornatu, & ætate graues vi-
ri alij egressi sunt vrbe obuiam Alexandro, pacis
petendæ causa. Viso sacerdote in eo ornatu proti-
nus desiliit ex equo Alexander, & ingenua ante sa-
cerdotem procumbens, vltro pacem addixit. Mi-
rati principes omnes sunt, tãta humilitate vti Ale-
xandrum erga sacerdotem peregrinæ gentis, ade-
ocq; q; indignationem animi tam paulo momẽto
remississet. Parmenio qui ob ætatem & prudentiã
regi intimus erat, quæsiuit ex eo, qua motus reue-
rentia supplicem adeo se præbuisset sacerdoti, ad
quæ respondit, in Macedonia vidisse se in somnis
imaginem ad illius sacerdotis similitudinẽ ob ocu-
los versari, monuisseq; vt in Asiam proficiscere-
tur, & opem promississet, atq; illi eidem deo, qui tũ
apparuerat, honorem hunc à se esse exhibitum.

Tum vero in urbem pacifice profectus est Alex-
ander, audiens etiam reuerenter sacerdotes de reli-
gionis doctrina differentes, qui & Danielis pro-
phetiam docuerunt eum, quod Græcorum rex in
Asia & apud Persas dominaturus esset. Vnde non
parum

DE TERTIA MONARCHIA

parum confirmatus est Alexander, & magna libertate donata Iudæis, templum etiam ingentibus & præclaris donis locupletauit. Reuersus Babylonem est iuxta vaticinium Ieremiæ. Seruauit hac ratione infirmam Ecclesiam suam Deus illis temporibus, quibus ob tam insignem mutationem imperiorum orbis in omnibus ferè regionibus bella fuerunt.

Diuisio regnorū post Alexandrum.

ROxanen filiam principis cuiusdam in Persia duxerat in matrimoniū Alexander, quæ grauida erat quū moreretur rex. Mortuo Alexandro quū hæres regni verus alius nō esset, quæ regia proles, consilium inter se agitabant principes, de regno rectè administrando. Principio visum est certos gubernatores designare, donec regina peperisset, quòd si masculus nasceretur, illius ex hereditaria successione regnum esse. Contra vero à quibusdam, inter quos Perdicas fuit, frater Alexandri Arideus, homo formidolosus, & dubiæ sanitatis, in regis locum susceptus est, & in hanc sententiam maxima pars consensit. Ceterum nihilominus coacti sunt principes constituere, à quibus regnū administraretur, sed inter gubernatores primus Perdicas erat, idque sub nomine fratris Alexandri, quo prætextu hoc interim moliebatur, vt totū regnū paulatim occuparet, idque technis primū honestis, deinde aperta etiam vi cœpit tentare.

Ambiebat enim sororē Alexandri Cleopatram, sperabatque hac via regnum se facile posse obtinere. Ceterum Antipater, qui in Macedonia imperabat, olfaciens hunc dolum Perdice, nuptias illas impediuit, quare operā vicissim sedulo dabat Perdicas, vt captus Antipater in carcerē mitteretur. Hæc ferè summam occasio fuit belli, quod inter
prin

principes Alexandri exortum est. Perdicas enim suas habuit factiones, contra hunc vicissim conspici-
 raerunt Antipater, Antigonus & Ptolemæus. Ptolemæum autē primum inuastit in Ægypto Per-
 dicas, vbi à propriis militibus statim interfectus est. Digna hæc pœna fuit, quam primus seditionis
 autor inter principes Alexandri meruerat. At qui vero finis huius tragediæ fieri non potuit, neq; pa-
 cis spes vlla erat, nisi cõplices Perdicæ antea essent
 oppressi quocq; imò etiam sperari nō potuit, vniq; constantem concordiam fore in mundo, cū mor-
 tuo Alexandro, veluti capitis expers esset mūdus. Neq; enim in tanta perturbatione oīm rerū aliud
 apparebat, q̄ omni prorsus ciuilitate, & admini-
 stratione subuersa, perpetuam latrocinij exercen-
 di licentiam fore inter homines. Vsq; adeo legiti-
 ma imperia in orbe constare nō possunt, nisi à deo
 instituantur, & conseruentur. Visum autem Deo
 erat, ex Alexandri regno quatuor potentes prin-
 cipes exoriri. Sic enim fore prædictum erat à Da-
 niele, nimirum vt hirci illius, qui Alexandrum sig-
 nificabat, vnico cornu pereunte, quatuor alia cor-
 nua enascerentur, id quod exponit angelus de qua-
 tuor regnis post Alexandrum institutis. Verum
 dignum in primis admiratione hoc est, voluisse
 Deum hæc regna illis principibus contingere, qui
 sanguinis gradu Philippo & Alexandro coniun-
 cti erant. Interim Perdicas, qui alienus erat à
 regio genere, priuatur hoc honore. Ita enim ferè
 comparatum est, vt is qui citra legitimam vocati-
 onem ambit functiones publicas, & ingerit se sua
 sponte rebus magnis gerendis, reiciatur à Deo,
 veluti Absoloni & plerisq; aliis videmus conti-
 gisse. Porro diuisa hæc regna sunt inter eos prin-
 cipes, qui antea passim in regno ab Alexandro præ-
 facti erant constituti,

DE TERTIA MONARCHIA

Seleucus Syriae rex factus est.

Ptolemæus Ægypti rex creatur.

Antigono Asiae regnum contigit.

Cassander in Macedonia & Græcia imperat.

Crudelia bella inter hos reges gesta sunt propter Monarchiam, quam quisque ambiebat. In Macedonia autem longe calamitosissima clades cõmittebatur. Cassander honestissimam reginam matrẽ Alexandri necari iussit, quæ ad mirandam plane pudicitia significationem, & constantiam ostẽdit inter moriendum. Nam vultu intrepido, præter morem mulierum, vltro obuiam progrediens canisici caput præbuit amputandum, & quum prolaberetur humi, manu vestes obseruauit, ne qua parte corporis detegeretur inhonestius. Roxanẽ vero capi, & seruari iussit Cassander. At perfidiam hanc probe vltus est Deus, quando post mortem Cassandri duo eius filij mutuis se bellis vexarunt propter regnum Macedoniae. Alter eorum Antipater Lysimachum, qui iuxta Hellepontum regnabat, ad se pertraxit, cuius filiam quoq; in vxorẽ duxit. Alter vero frater Alexander opem a Demetrio impetrauit, qui Antigoni filius erat. Vterque autem a suo cõplice, a quo subsidium sperabat, interfectus est: Antipater a Lysimacho socero, Alexander vero a Demetrio. Tandem regnum Macedoniae Demetrio Antigoni filio cessit. Nam honestus pariter & fortunatus in rebus gerẽdis princeps fuit. Ab hoc Demetrio ortum habent reliqui omnes Macedoniae reges, vsque ad ea tempora, quibus vltimus ex eius genere a Romanis captus est, & in quo finem habuit regnum Macedoniae.

Obiter hic, & veluti in transcurso historiã subijicio, ex qua considerare facile poterit non imprudens lector, in Græcia, postq; mutuis se bellis con-

fece

fecerat, & exterorum principum patrociniō fam
 vteretur, omnem honestatem honorum inortua
 vna cum imperiō & repub. periisse. Nam Deme-
 trius hic, cuius nunc mentionē fecimus, quū versa
 retur frequenter apud Athenienses, tam impuden-
 ter adulati sūnt ei, vt deū appellarent, & adorati-
 one diuinōs ei honores exhibuerunt: quin & in sa-
 cris solēni cātico vsi sunt: Reliquos deos omnes
 dormire, solum Demetrium verū esse deum, &
 pro ipsorum salute excubare. Testantur hęc impię
 voces omnem profus verecundiam et pudorem
 Athenis extinctum esse. Reliquū nunc est, vt prę-
 termissis Macedonię rebus, eorum regum noīa
 recenseam, qui in Syria & Ægypto regnarunt.

Nam hęc regna inter quatuor illa fuerunt poten-
 tissima, & nouisse horum regum ordinē in sacris
 literis etiam prodest plurimum, in quibus crebra
 illorum mentio fit. Nam intercesserat populo Iu-
 daico magna admodum consuetudinis & nego-
 tiorum ratio cum his duobus regnis.

De regibus Syrię.

Seleucus natus est in Macedonia princeps, in cu-
 ius femore natiuum signum apparebat, in an-
 chorę modum, quod & omnes posteri eius habu-
 erunt. Babylonem vrbem vi cepit. Postea Anti-
 gonus, & Demetrius filius eius Asię reges ab eo
 victi sunt. Antigonus confossus est. Demetrius in
 carcere perit. Post hęc Seleucus Lyssmachū fudit.
 Ceterum post hanc victoriā, mense septimo in-
 terfectus Seleucus est a Ptolemęo Cerauno Pto-
 lomęi Philadelphi fratre. Horrenda exempla hęc
 sunt de euectione & lapsu tantorum regum, quę
 merito ad timorem Dei incitare nos debent, ne
 humanis consiliis & nostra prudentia res magnas
 administrari putemus.

DE TERTIA MONARCHIA

Antiochus Soter, Seleuci filius defuncto patre
in Syria regnavit.

Antiochus Theos filius huius Laodice coniu-
gem habuit, ex qua duos filios sustulit: Seleucum
Callinicum, & Antiochum qui cognomento Hi-
erax dictus est. Tradidit huic postea in uxorem
filiam suam Berenicem Ptolemæus Philadelphus.
Atqui mortuo Antiocho compulsi Labdice Se-
leucum filium suum, ut regnum occuparet, & no-
uercam Berenicem caperet. Sequutus matris consi-
lium Seleucus, obsedit nouercam, & magnificis
tandem pollicitationibus ad vltionem deditio-
nem pertraxit, verum non seruata fide crudeliter
eam iussit necari. Erat enim aperte vaticinatus
Daniel, reginam Ægyptiorum tale aliquid passu-
ram apud Assyrios, atque hoc ipsum vindicaturum
esse regem Ægyptiorum. Nam designato hoc fla-
gitio, Ptolemæus Euergetes Berenices frater in
Syriam profectus, exturbauit e regno Seleucum,
& multis vrbibus direptis rediit in Ægyptum.
Postea collectis viribus repetere volebat Seleu-
cus regnum, & opem postulit à fratre suo Antio-
cho Hierace, erat autem hic ætate iuuenis planè, spe-
rabatque hac occasione totum se regnum occupatu-
rum. Etenim pace facta inter Ptolemæum & Seleu-
cum, inuasit Hierax regnum fratris Seleuci, usus
ad hoc opera externorum militum. Nam Galatæ,
quos Brënnus ex Germaniæ regionibus in Græ-
ciam perduxerat, longius iam in Asiam profecta
fuerant, inuitari stipendiis illorum regum, inter
quos varia tum bella gerebantur. Donati hi Gala-
tæ sunt terris tum in Asia quas inhabitabant. Inde
Galatæ sunt dicti, quibus Euangelium predicauit
Paulus apostolus. Neque vero dubium est Germa-
nos fuisse. Nam vno vocabulo Germani et Galli
à Græ

à Grecis Celtæ dicebantur, & ex mutatione vocis pro Celtis Galatæ nomē factum est. Porro auxilio Galatarum vicit Antiochus fratrem suum Seleucum, sed ab Asiæ rege vicissim Antiochus cæsus est, magna etiam parte regni Syriaci amissa, tum profugere ad regem Ptolemæum Euergetem coactus est, & quum ita ab eo reciperetur, ne quo discederet, fugam adornauit, sed deprehenso cōsilio hoc interfectus est. Hoc fatum sortitus est tandem Antiochus Hierax. Sub idem fermè tempus frater eius Seleucus ab equo delapsus, periit. Calamitosam hanc fortunam, & infelicem exitum habuerunt hi duo fratres, qui multa, & nefanda facinorosa designarant.

Antiochus Magnus regem Ægypti Ptolemæum Philopatrem bello infestauit, sed repulsus est. Postea verò mortuo Philopatre, rediit cum exercitu in Ægyptum, sed puerum Ptolemæum Epiphane in suam tutelam receperunt Romani, quibus à patre cōmendatus erat. Occasio hæc fuit ingentis belli, quod in multis annis inter Romanos et Antiochum gestum est. Sequutus est Antiochi partes Hannibal, qui imperatorem aliquādiu in hoc bello egit, & multæ præterea regiones Græciæ Antiocho adheferunt. Ceterum aduersa pugna aliquoties debilitatus, pacis conditiones coactus est querere. Relicta tum illi à Romanis est ea tantum pars regni, quæ ultra Taurum montem sita est, adhuc, obsidis loco coactus est mittere Romam filium suum Antiochum Epiphane. Tandem vero quum diriperet Antiochus opulentissimum templum Belli in Syria, oppressus est à promiscua multitudne colonorum, qui ipsum vna cum comitibus ad vnū omnes interfecerunt, Hunc exitum habuit Antiochus Magnus.

DE TERTIA MONARCHIA

Ierusalem ab Alexandri temporibus vsque ad Antiochum Magnum sic satis bona pace vsa est. Verum exorto bello inter hos duos reges, quum inter vtrosque sibi essent Iudæi, oppressi & infestati non nihil sunt ab vtraque parte. Et quanquam Ierosolyma vsque adhuc Ægyptiis magis adhereret, tamen subiecta neque Syriorum neque Ægyptiorum imperio fuit. Ceterum imperatorē Scopam misit Prolemæus Epiphanes aduersus Antiochum magnū, qui vrbes aliquot Syriæ, & partē Iudææ occupauit. Verū enim uero hunc quū oppressisset prope Iordanem Antiochus, porro vsque ad Ierosolymam se contulit. Supplices tum Iudæi ultro se ei dederunt, inuito etiam inter se & regem publico fœdere, atque hac de causa pace eos frui permisit Antiochus, & opem tulit ad reparandam ædificationem vrbis Ierusalem. Atque hoc modo, quanquam periculum in hoc bello instare videbatur, propter viciniam, tranquillo tamen rerū statu sub hoc Antiocho vsi sunt Iudæi.

Antiochus Magnus tres filios reliquit, Seleucum cum cognomento Philopatrum, Antiochum Epiphane & Demetriū. Mortuo patre regnavit Seleucus paucos annos, alij duo fratres Romę obsides detinebantur. Antiochus Epiphanes quū cognouisset mortē patris, clam profugit Roma, & in Syriam reuersus rex est creatus. Nam Seleucus inutilis erat ad gerendum imperium, neque vixit etiā multo tempore post obitum patris.

Porro fuit hic Antiochus Epiphanes vir miræ calliditatis & audaciæ, & didicerat probe exēplo Romanorum accommodare se tempori & moribus omnium. Facile enim omnes cum quibus erat perferre ac pati, sapientē apud sapientes egit, & rursus apud dissolutos adolēcentes iis studiis.

obse

obsequabatur, quibus illi delectabantur, popularitate & benevolentia vulgus sibi obnoxium faciebat, & quoties sumptuosus epulum instituebat, magnas summas pecuniarum spargi iussit. Ob dissolutos mores eius factum ei nomen est Epimanes, pro Epiphanes. Epimanes enim insanum significat, nobilem vero Epiphanes.

Initium regni eius coepit post mortuum Alexandrum anno centesimo trigesimo septimo. Equum occuparet nunc hereditaria sua regna, in Aegyptum profectus est. Nam circiter hoc tempus Ptolemus Epiphanes obierat mortem. Habuerat is reginam Cleopatram sorore Antiochi Epiphani, qui hac specie vsurpare sibi Aegyptiorum regnum coepit, quasi tutorem ageret regis pueri Ptolemi qui Philometor dicebatur. Neque aliud pre se ferebat quam omnem significationem humanitatis & benevolentie erga nepotem suum, & voluitur Memphis & maxima aliarum vrbes se dederet regi iuniori, vt sub hoc pretextu paulatim ad se totum regnum pertrahere posset. Jam vero confectis rebus omnibus, reliquit regnum, & Ierosolymam profectus est, idque ex rogatu Iasonis, qui per Antiochum summi sacerdotis dignitatem assectabat. Ita enim tum comparatum apud Iudeos erat, quod potentiores summum sacerdotium consequebantur technis, per conspirationes externorum regum, occisis interim & oppressis illis, qui veri successores erant. Qua de causa iterum punitus est a deo hic populus grauiter. Prima hec expeditio fuit Antiochi in Ierosolymam, ibi summum sacerdotem constituit, & diripuit templum, multosque interfecit. Contigit hoc anno sexto imperii Antiochi, id quod fuit post mortem Alexandri anno centesimo quadagesimo tertio.

H: Deim

DE TERTIA MONARCHIA

Deinde post annos duos, hoc est, anno centesimo quadagesimo quinto post obitum Alexandri, denuo expeditionem parauit Antiochus in Ægyptum. Nam vrbes dederant se iterum regi iuniori, qui & opem à Romanis petierat. Iam vero quum inuaderet Ægyptum Antiochus, missus à Romanis legatus Popilius est, qui nuntiavit Antiocho populi Romani nomine, vt cederet ex Ægypti finibus, neq; iuniorem regem Philometorem bello infestaret. Nam statuisse Romanos, sua ope in regno eum conseruare. Ad que respondit Antiochus, deliberaturū se secum, quid esset facturus. Cæterum nullum deliberandi spatium concedere volebat Popilius, sed hasta sua circulo circum Antiochum ducto, iubebat fateri eū iamiam priusq; excederet circulo illo, cedere ne vellet ex Ægypto an non. Territus hac seueritate & cōstantia Popilij Antiochus, (nouerat enim & metuebat potentiam Romanorum) vltro se cessurum promittebat. Itaque coactus est denuo cum summa ignominia deserere Ægyptum. Verum ob doloris impatiētiam animi indignatione inflammatus, iterū ad Ierosolymam contendit. Atque hæc altera eius expeditio erat in Iudæam, in qua multo crudelius q̄ antea tyrannidem suā exercuit: mandauit enim vt gentium idola colerent Iudæi, exuri Bibliorū libros iussit, & magnam partem perditissimorum hominum reliquit ad possidendam urbem Ierosolymitanam, presidij loco, qui crudelibus admodum supplicijs affecerunt eos, qui à fide sua deficere noluerunt, & vsi ad hoc sunt opera illorum qui iam antea à Iudæorum religione descuerāt. Quin & templum quoque prophanatum est, nam impositum est ex gentiū superstitione idolum quoddam. Sed quid opus est verbis? Conati sunt vera
bum

LIBER SECVNDVS

bum dei & vniuersam legem extirpare, & in eius locum gentium mores inducere. Neque vero temere, sed ex magna quadam prudentia coeperat hoc consilium Antiochus. Videbat enim ob religionem resistere sepe Iudeos gentium regibus, volebatq; ea de causa religionis diuersitatem sublatam esse. In hunc modum hudent humane cogitationes in diuinis rebus, & pro sua voluntate ac iudicio religionem instituere volunt. Proinde sub imagine & exemplo huius Antiochi simul depinxit Daniel Antichristum, & significauit regnum huiusmodi fore, in quo adfligantur Christiani, & deleatur verbum dei, ac vicissim religio instituat in speciem, que aduersetur verbo dei, per qua occasione contingat ad potentiam et amplissimas opes consequendas, perinde ac Mahometen falsam religionem, & eius pretextu nouum regnum instituisse constat. Et videtur ea religio non prorsus absurda esse, ac blanditur in primis rationi humane. Nam pretermisissis omnibus ferè sublimioribus sententiis & articulis fidei, eam solam doctrinam retinuit, que de bonis moribus precipit. Mirum sanè q̄ hoc ipsum adblanditur rationi humane, quare & irrepere facilius solet in animos hominum q̄ doctrina de fide.

Porro de tyrannide Antiochi in Machabeorum libris scriptum est: & testatur Daniel commeruisse has pœnas populum Iudaicum ob peccata. Interim autem dum adfligit suum populum Deus, non tamen extinguit eum prorsus. Exuscitauit enim Iudam Machabæum, qui collectis paruis copiis, Antiochi duces inuasit, & presidio dei fuisse hostibus, recuperauit tēplum tertio anno, postq̄ ab Antiocho idolum in eo positum fuerat.

DE TERTIA MONARCHIA

Daniel complexus est totum hoc tempus ad-
fictionis Iudeorum bis mille et trecentis diebus,
qui constituunt annos sex & sex menses, & pre-
rea dies aliquot. Nam durauit persecutio a ter-
tio anno Antiochi vsque ad octauum, & menses
aliquot. Diuisione hac quoque vsus est Daniel, vt
in templo staret idolum mille ducentos & nona-
ginta dies, qui annos tres & sex menses constituunt
Et recuperatum est templum post centum quadra-
ginta octo annos post mortuum Alexandrum.
Fuit hoc. 348. anno, postquam ex Babylonica ser-
uitute manumissus erat Iuda, &. 152. anno ante na-
tum Christum.

Porro vero commeruit sua impietate & blas-
phemia in Deum Antiochus, non sui solum gene-
ris perpetuum interitum, sed euerfionē totius reg-
ni Syriorum, quandoquidem post mortuum An-
tiochum, bello semper certatum est inter vnū &
alterum, & nonnunq̄ inter plures de successione
in imperio, vt palam cernere liceat in hoc exēplo,
ex quibus principiis causæ soleant exoriri, prop-
ter quas regna euertuntur, quemadmodum & ho-
die nos in Hungarorū regno accidere videmus.

Obit Antiochus Epiphanes in ea profectio-
ne, quam denuo contra Iudeos adornabat, ad vlcisē-
dum acceptum damnū. Post eius mortem, fra-
ter eius Demetrius Roma profugit, & occupauit
regnum, occiso iuniore Antiocho, cui cognomen
Eupatori erat, filio Antiochi Epipha.

Alexander dux seditione cōcitata aduersus De-
metrium, occidit eum.

Demetrius duos filios reliquit, Demetrium &
Antiochum Sedeten. Porro ab hoc Demetrio vi-
cissim cæsus est Alexander. Postea coorta seditio
est autore Triphone quodam contra Demetrium,
qui

qui expulit eum è regno, sed reuersus iterũ in regnum Demetrius est, & gladio tandẽ trãsfixus perit. Antiochus Sedetes casus est à Parthis.

Porro Demetrius hic filium habuit Antiochũ Gryphum. Antiochus Sedetes filium reliquit Antiochum Cyriceum. Inter hos certatũ est de successione regni Syrię, & vterque occisus est. Postea horum filij parentum exẽplo non minori contentione dimicauerunt propter imperium Syrię, & mutuis se bellis adeo confecerũt tandem, q̃ coacta est Syria exteris se regibus dedere. Adiunxit enim se Tigrani regi Armeniã, estq; hoc modo Syriã regnum translatum à Seleuci posteritate ad peregrinos principes. Tandem vero cęso Tigraue à Pompeio, redacta est Syria sub potestati Romanorũ. Hactenus satis de regno Syriã.

De regibus Ægypti post Alexandrum.

Ptolemæus Lagi filius, de quo apud Pausaniã est, qui eum nothum fuisse scribit ex Philippo patre Alexandri.

Prolemęus Philadelphus. Magnę laudes prædicantur de hoc rege, ob pacis studium, atq; adeo etiam quod omni genere artiũ delectatus est, & optimam reipublicę formam instituit. Contulerunt se ad hunc ex omnibus terris viri sapientes, quos benigne & liberaliter fouebat. Bibliothecam habuit, qua nulla alia in toto orbe erat instructior, & ea de causa notitia ei intercessit cum Iudeis. Nã quũ studiosè inquireret de omnium gentium, religionum, & artium origine, deprehẽdit omnium gentium Iudaicum populum vetustissimum esse, & quod ille solũ certissimas historias haberet de mundi creatione. Itaq; petiit à Iudeis mitti ad se ex Ierosolyma viros septuagintaduos, quorum opera in suam linguam ex Hebręo Biblia sacra transfer-

DE TERTIA MONARCHIA

rentur, atq; per hanc occasionē Biblia peregrinis linguis reddita sunt primū. Et nō dubiū est quin eadē hac ratione ad verā fidem cōuersus sit Ptolemæus.

3 Ptolemæus Euergetes Syriam inuast, & vitus est mortem Berenices sororis sue.

4 Ptolemæus Philopator vicit Antiochum Magnū: postea dissolutior factus puellam quandam misere deperire cœpit, adeo q; & reginā suam occidit iusserit, ob amorem translatum in puellam.

5 Ptolemæus Epiphanes, quē inuast Antiochus Magnus, cæterum postea tradita est illi ab Antiocho filia in vxorem.

6 Ptolemæus Philometor, hunc oppugnabat auunculus, eius Antiochus Epiphanes, sed tuentes Romani Ptolemum, præceperunt Antiocho cedere ex Ægypto, id quod supra indicauimus.

7 Ptolemæus Euergetes restituit Demetrium profligatum in suum regnum.

8 Ptolemæus Physco foeda crudelitate bestiam magis q̄ hominem referebat. Duxit sororem suā, & filios ex ea sustulit: postea occisum puerum matri edendum proposuit, tandē regno expulsus est. Reliqui sequentes simili foeditate fuerūt insignes, quemadmodū canum congressu, & tyrannide longe crudeliori.

9. Ptolemæus Alexander.

10. Ptolemæus Latyrus.

11. Ptolemæus Auletes, quē Gabini restituit.

12. Ptolemæus Dionysius, q. Pōpeiū occidit fuffit, & postea Iulio quoq; perfidus fuit, quare expulit eū regno Iulius, & donauit id forori Cleopatre, quē seipsam tandē occidit, quū Antonius, quē detinebat, victus esset ab Augusto. Postea Ægyptus Romanis cessit, estq; hoc modo nobilissimū genus Ptolemæi extinctum.

LIBER SECVNDVS DE IVDÆIS. 61

ANtea monuimus post reditum Iudæorum ex Babylone apud posteritatem ex Dauidico genere summā imperij permanſſe, tantum q̄ regia appellatiōnis dignitate carebant, & principes ſolum vocabantur. Et regnarunt vſque ad Antiochi tempora, & meminit eorum Lucas in Genealogia Chriſti.

Zorobabel 58.

Reſa Miſeolam 66.

Iohanna Ben Reſa 53.

Iudas primus Hircanus. 14. temporibus

Alexandri.

Post Alexandrum.

Ioseph primus 7.

Abner Semei 11.

Eli Mathathia 12.

Aſer Maath 9.

Nagid Artaxat 10.

Hagai Eli

Maslot Naum.

Amos Syrah 14.

Matathia Siloa 18.

Ioseph Iunior 50.

Is magnā habuit familiaritatē cum Ptolemæo Evergete, & Arſes vocatur apud Eusebium.

Ianna Secūdus Hircanus. 16. Magna is bella geſſit aduerſus Arabas, et victoria ſepe vſus eſt. Porro quū ab Antiocho Epiphane in arce quadā obſeſſus eſſet, neq̄ preſidio ſe longius tueri poſſet, tamē dedere ſe noluit, ſed fortiter dimicādo in pugna reſtitit hoſtibus, donec interēptus eſt. Poſtremus is fuit in populo Iudaico, princeps ex regio ſtēmate Dauidis. Poſt hūc regno preſuerūt Machabej, q̄ ex ſacerdotali genere fuerūt: caterū poſt hos trāſlatū eſt Iu

DE TERTIA MONARCHIA

est Iudaicum regnum ad Herodis genus, quod ex gentibus erat, sed receperat circumcisionem. Id vero prædixerat deus, ut sceptrum & maiestas imperij tolleretur à Iuda & successoribus Dauidis sub adventū promissi Christi. Neq; vero alienatū fuerat regnum à posteritate Dauidis supra centum & sexaginta annos, anteq̄ nasceretur Christus, adeo q̄ necdum hominum memoriā excesserat, quod genus imperauerit. Ad hunc modum recensentur à Luca principes Iudaici populi, vsq; ad vltimum Ianna Hircanum, & post hunc reliquos etiā numerat, qui non imperarūt, vsq; ad Christum. Proinde subiiciā breuiter de Machabæis et genere Herodiā

De genere Machabæorum.

MAtathias hortatus est filios suos, vt resisterēt Antiocho, et regnarunt hi ordine per successionem vt principes.

Iudas Machabæus primus, fudit Antiochi Epiphanis duces, & templum intra triennium recuperavit, præclarisq; victoriis vsus est. Cæterum quā primum fœdere inito conspirasset cum Romanis, cæsus est, & interiit. Etenim non vult deus nos nisi humano præsidio, sed vt sui fiducia omnia agamus. Regnavit annos quinq;.

Ionathas regnavit annos decem & nouem, sequutus is est Alexandri partes, qui in Syria sibi imperium vsurpabat. Postea perfide admodum à Triphone occisus est. Infœlicem exitum sortitus est, nam subsidio improborum & seditiosorum hominum fretus erat.

Simon regnavit annos octo, vicit Antiochum Gryphum, cæsus tandem est per proditiōē à proprio genero.

Simonis filius Ioānes Hircanus fuit, imperauit ille annos vigintisex, Huius tēporibus obsidebat

Ieru

LIBER SECVNDVS

69
 Ierusalem Antiochus Gryphus, sed pecunię largi-
 tione placatus, deseruit urbem intermissa obsidio-
 ne. Postea obtinuit Samariam Hircanus.

Reges Machabei.

Aristobulus Hircani filius regnavit vno anno,
 & regio diademate coronari voluit. Primus
 hic rex est in Ierusalem, post reditū Iudæorum ex
 Babylone. Occidit fratrem suum Antigonum, q̄
 verebatur, ne is regnum ambiret.

Alexander iunior Hircani filius regnavit annos
 viginseptem, regnavit post eum Alexādra vxor
 eius annos nouem.

Alexander duos filios reliquit, Hircanū & Ari-
 stobulum. Quāquam autem natu maior Hircanus
 esset, tamen pulsus ē regno ā fratre Aristobulo est,
 qui per violentiam pręripuit fratri regij nominis
 dignitatē. Cęterū ab Antipatro principe Idumę
 & patre Herodis, et ab Arcta Arabię rege adiutus
 est Hircanus contra Aristobulum. Neq; vero mi-
 nus fuit tum in Iudęa barbarus status rerum, gen-
 tium more, q̄ in aliarum gentium regnis. Postea si-
 mulatq; Pompeius cepit Ierusalem, summū sacer-
 dotem constituit Hircanum, & captum Aristobu-
 lum vna cum duobus filiis Alexandro & Antigo-
 no Romam perduxit. Porro vero in itinere dum
 proficiscuntur Romā, elapsus est Alexander, & re-
 uersus in Iudęā potēs iterum factus est. Tum vero
 fudit eū Gabinius imperator Romanorū in Syria,
 et postea ex iussu Scipionis trūcatus est Antiochię

Antigonus dimissus est Romę ā Julio, verū ab
 Antonio multo tempore post occidi iussus est An-
 tiochię, tertio anno simulatq; Herodes cōstitutus
 rex erat. Et functus est summo sacerdotio Hircanus,
 si totum eius tempus ad calculum reuocet, an-
 nos trigintaquatuor, tandē ab Herode occisus est.

Hor.

DE TERTIA MONARCHIA

Horrendū omnino est vidēre ferē in omnibus hīstoriiis, non interire modo clarissima genera inter homines, verū posteros plerūq; sanctissimorū hominū degenerare prorsus à probitate maiorū, & in omnem turpitudinem flagitiorum prolabi.

Quo tempore Pharisei, & reliquę Sectę apud Iudeos sint exortę.

Q Vum iam ob tyrannidem & bella Antiochi lacerari & diuelli cępisset principatus & sacerdotiū apud Iudeos, vt non dicam interim, Machabeos gētium regibus adhasisse, qui pro suo arbitrio principes & sacerdotes aut statuebant aut deponebāt, quibus quiduis potius q̄ religionis studium curā erat, fieri non potuit quin sectę & varię dissensōnes in Iudaica religione exorirentur. Ita enim accidere necesse est, quū vel caremus certo capite in religione, vel quum capita Ecclesię negligunt pietatis studia, & gentiū prophanarū exemplo externam potentiam tantum quęrunt.

Sectę exortę triplices sunt: Primi Pharisei dicti sunt, hoc est, segregati, à voce phares. Vsi sunt hī (nā doctiores reliquis fuerunt) quibusdā humanis cōstitutionibus super legē Mosi, quibus à reliquo populo segregabant. Fuit tamē paulo sanior & rectior horum doctrina q̄ aliorum. Nam docuerunt immortalitatem post hęc vitam, & q̄ vlscisci velit deus peccata, crediderūt quoq; venturū esse Messiam in salutem credentium, & peccatoribus iudicem. Commissa etiā huius sectę visus est respublica præ aliis, quibus potentiores quoq; erant.

Secunda secta Sadducęorū erat, hī præclaro admodum & insigni appellatione nominis impietatem suam occultabant, Nam Zaddik iustū est, Sadducęi iusti seu sancti. Ita plerūq; comparatum est in mundo, vt qui pessimi omnium sunt, honestissi

na vocabula suis cupiditatibus prætexant. Docuerunt nullam vitã esse post mortem, Legem in hoc solum tulisse deum, vt honeste & tranquille viuamus, accipientes interim in hac vita iustitiã præmiã a Deo. Interpretati sunt scripturas planè pro iudicio rationis humanæ, neq; volebãt audire aliud, & quod ad vitæ mores attinebat, Epicuræi profus fuerunt. Quinetiã potentia tandè aucti nõ parum negotij Pharisæis fecerunt, estq; horrendum inprimis auditu, in peculiãre populũ dei ethnica plane dogmata irrepssisse, adeo quod publice etiã tradere non sunt veriti, & adserere constanter, post hanc vitam aliam vitam non restare.

Essæi rectiã fuerunt, qui quũ cõsiderarẽt & Pharisæos & Sadducæos sub honesto pretextu titulorũ suas cupiditates sectari, neq; ferè quicquam facere quod dignũ esse posset eorũ professione, proinde visum ipsis est, factis vitæ seueritatẽ declarare, & dici se Essæos, hoc est, operarios voluerũt. Assa enim, vnde Essæi dicũtur, operari significat, quẽadmodũ hisce temporibus & Lutheranos & Papistas damnant Anabaptistæ, & vtrisq; sanctiores student videri. Essæi enim per omnia ferè Anabaptisticã vitam egerũt, abstinere a matrimoniis, & omnia inter se cõmunia voluerũt esse. Fuit omnino hæc stulta quedã & crassissima Monachatus superstitio, & quẽ longo tẽpore durare nõ potuit. Ad eundẽ ferè modum et hodie in tres partes diuisa est Ecclesiã nam & secundus ille aduẽtus Christi in foribus est. Anabaptistæ Essæos referũt, & in vtraq; altera parte Pharisæi quidã, quidã Sadducei sunt. Etenim ea, quẽ apud Iudæos gesta sunt, typum Christianæ religionis significabãt, Exortẽ hæc secte sunt primum inter Iudæos sub Ioãne Hircano Simonis filio, ante natum Christum, 125. anno.

DE TERTIA MONARCHIA

De Herodis genere.

Qum Julius Cæsar plenum vndiq; discrimine bellum gereret in Ægypto, fideliter admodum ei subsidium præbuit Idumææ princeps Antipater, et ob memoriam huius beneficij constituit eum Julius præfectum Iudææ, quæ hunc cogitur peregrinis et aduenis principibus in suo regno obedire. Opposuerunt se primum magna vi Iudæi, indignissime ferentes Idumæi hominis imperium, adeo quod veneno tandem per Iudæum quendam, cui Malcho nomen erat, necatus interit.

Herodes vltus est mortem patris Antipatri, & successionem regni Iudaici impetrauit ab Augusto & Antonio Olympiade centesima octogesima secunda, id vero fuit post Alexandrum ducetis nonagintaduobus annis. Hæc occasio fuit per quam recepit Iudæa aduenas reges ex Idumæa, & post longam obsidionem coëgit Herodes Ierosolymitanos ad deditiorem, neq; vero parum sanguinis fundebatur, priusquam vltro se subiicerent Iudæi Herodis imperio. Porro trigesimo anno Herodis natus Christus est. Maximæ hæc sunt ferè, & præcipuè vicissitudines regni summatim comprehendere, quæ acciderunt in Iudæa huius Monarchiæ temporibus, vsque ad vltimam Monarchiam, & tempora nati Christi.

Quamquam autem satis constat reges Iudaicos post natum Christum ex Herodis genere fuisse, tamen singulos ordine ponam, vt cognoscere queat lector facillius, quomodo alij ab aliis nati sint, et successione quadam impertum legitime administraverunt, vsq; ad deuastationem vrbs Ierosolymitanæ, tamen quod ad iustum historix ordinem attinet, non dum progressus es sum, nam restant mihi adhuc ex res gestæ Romanorum recensendæ, quæ
sub

sub tempora Gregorum Monarchię contigerunt.

Herodes primus, qui & Ascalon dicebatur, filios plures habuit, inter quos tres Aristobulum, Alexandrum, & Antipatrum ipse occidi iussit, ob conspirationem, quam contra patrem inierant. Ceterum post hunc vixerūt, Archelaus, Herodes cui cognomē Antipas erat, & Philippus, inter hos diuisio regni contigit.

Archelaus a patre Herode in regem electus est testamēto. Verum noluit confirmare hanc voluntatem patris Augustus, sed constituit eū principē, sub hac tamē spe, vt rex designaretur, si honeste regnum administraret. Imperauit itaq; annos nouē, & magna tyrānide vsus est, suffecit et defuit summos sacerdotes, & rapuit germani fratris Alexandri vxorem. Tandē accusatus est propter flagitia apud Augustum, qui priuauit eum imperio, et supplicij loco relegatus est in Galileam, vt reliquā etatem suam ibi in exilio trāstigeret, postea vero ea Iudeę pars a Romanis p̄fectis administrata est, primum per Cyrenium, postea a Pilato.

Herodes Antipas cognominatus frater Archelai, constitutus erat a patre Herode princeps Galilææ. Abstulit is fratri Philippo viuenti coniugem legitimam, quod hac occasione contigit: Herodes Romam proficiscitur, & inter eundem diuortitur forte fortuna ad fratrem Philippum, qui in prima Idumææ parte habitabat. Intercedente itaq; familiaritate Herodi cum Herodiade, quę filia Aristobuli, & Herodis Agrippæ soror erat, conueniunt inter se, vt reuersus Roma eam abducere secū vellet, idq; factum est postea. Flagitium hoc reprehēdit Ioannes Baptista, q̄ hac de causa truncatus est. Ceterū non abstulit tandē id impune Herodes, nā a Caio Caligula Leoniam apud Galileos in exiliū cum

DE TERTIA MONARCHIA

cum Herodiade relegatus est, quæ coegerat eum, ut Romam proficisceretur regni impetrandi causa, sed re omni infecta eam quoque imperij partem annis sit, quam antea possederat. Regnavit in Galilea annis viginti quatuor.

Herodes Agrippa Aristobuli filius fuit, de quo diximus antea, fuit enim primi illius Herodis filius, et occisus a patre est. Porro fuit Herodes Agrippa captus Romæ Tiberij reponibus, postea in summa gratia apud Caium Caligulam fuit, impetrauit enim ab eo primum fratris sui Philippi partem, & regij nominis appellationem, postea & eam quoque terram, quam Herodes Antipas habuit. A Claudio Samariam & Iudæam obtinuit, & hac occasione vniuersus iterum imperio tota Iudæa subiecta est. Ab hoc Herode Iacobus Apostolus maior occisus est, id quod & in Actis extat, cap. 12. Regnavit annos. 7.

Agrippa Herodis Agrippæ filius aetate plane puer erat, quum more retur pater, quæ obrem iterum nunc Romani prætores Iudæam administrabant. Postea vero donauit Agrippæ Claudius eam Syriæ partem, quæ Chalcicum regnum dicitur, donauit & eam partem, quam Philippus possidebat prope Idumæam. Donatus quoque a Nerone est aliquot urbibus Iudææ. Temporibus huius Agrippæ devastata Ierusalem est, & metio illius sit Actorum. 21. Regnavit annos. 27. Philo scribit filium huic Agrippæ fuisse, qui vna cum Ben Cosban imperauit, qui regnum sibi imperium usurpabat in Iudæos, & magnam seditionem concitauit in Syria, & Iudæa, tempore Adriani Cæsaris.

Totum hoc genus est Herodis, usque ad euersionem urbis Ierolymitanæ, quod ideo cõgessimus breuiter, ut perspicue cognosci queat, quo ordine in regno successerint. Id vero nouisse in bibliis sa-

eris necessarium imprimis est. Anni sunt iam inde à primis Herodis temporibus vsq; ad deuastationē Ierusalem. 103.

De Roma.

IN tertia Monarchia cōmemorauimus breuiter Interitum Persarum, successum & casum quoq; Grecorum, Iudęorum etiam varias mutationes & inquietudines. Nunc restat, vt simili breuitate referamus tempora maximorum bellorum, quę à Romanis iam inde ab Alexādro gesta sunt. Cresceret enim opus in immensum, si integras historias velim enumerare.

Supra monuimus aliquoties in hoc ordinatas esset summas Monarchias diuinitus, vt magni & potētissimi principes domarentur, & ius aduersus magnā tyrannidē cōstitueretur. Videre enim hoc est in omnibus Monarchiis, quę nō alia propemodū ratione auctę sunt, q̄ quodd potentissimos reges subegerūt. Sic enim Romani simulatq; in Italia potentissimi esse cōeperunt, inuasērunt primū Hispanos & Carthaginenses, atq; diuturna difficilimaq; bella gesserunt, quanquam interim & ipsi non semel grauissime cæsi quoq; sunt.

De bello Carthaginensi.

Occasionem belli aduersus Carthaginenses Sicilia prebuit. Nā Hierō rex subsidiū & opem petiit à Romanis contra Carthaginenses, qui quū longo tempore iam occupatam tenerēt magnam Siciliae partem, varios subinde motus excitabant. Itaq; anno à condita vrbe quadringētesimo octogesimo Romani primū expeditiōne pararunt contra Carthaginenses, durauitque hoc bellum annos vigintiduos continuos. Primum autem cladem plane miserabilem perpeffi sunt Romani, quum Regulus captus est. Porro Regulus hic à Cartha-

DE TERTIA MONARCHIA

ginensibus Romanis missus est, ad agendum in senatu pro captiuis dimittendis, tum enim & se liberum fore, si a Senatu id impetraret, sin vero minus, pro data fide Carthaginem se reuersurum conuenerat. Regulus simulatq; Romam venit, ipse in Senatu suasisse fertur, ne paterentur pro se captiuorum permutatione fieri, sed cogitarent potius se virum aetate senem, & corpore infirmum esse, qui viuere diu amplius non posset. Quid verbis opus est sequutus est tandem eius sententiam Senatus, & ille Carthaginem rediit, vbi variis nouisque tormentorum modis excruciatu est, & inter reliqua eius tormenta hoc quoq; traditur, quod percussis oculorum palpebris punitus sit perpetuis vigiliis. Commendatur primum huius viri precipuus erga rem publicam amor, nimirum cuius vtilitate priuatae suae & suorum salutis anteposuit. Laudatur & fides in eo, quod rediit Carthaginem, praesertim quum non ignoraret, crudelissima sibi supplicia parata esse. Tandem vero coacti Carthaginenses sunt pacis conditiones petere a Romanis. Apud insulam Egusam grauissima pugna commissa est, & a Romanis tredecim millia Carthaginensium caesa sunt, & trigintaduo millia capta. Atqui vero petentibus Carthaginensibus pacem, captiui vltro a Romanis dimissi sunt sine pecunia accepta. Contigerunt haec post Alexandrum quum in Aegypto Ptolemeus Euergetes dominaretur.

De Hannibale.

ANno ab vrbe Romana condita quingentesimo anno trigesimo sexto secundum bellum Punicum aduersus Romanos ab Hannibale inceptum est. Occasus huius belli orta est ob Hispaniam, quam quum amississent aliquando Carthaginenses, nunc eam subegit iterum Hannibal. Neque vero vnquam maiorem cladem passi sunt Romani, quam in hoc bello.

Narr

Nam vsque adeo omnis fortuna aduerfata illis est, quod profectus in Italiam Hannibal ter fudit eos, & quanquā in prioribus duabus pugnis maxima Romanorum pars cæsa est, tamen ne conferri quidem potuit ad tertiam pugnam, in qua circiter quadraginta Romanorum millia perierunt, plerique etiam capti sunt. Incussit hæc clades tantum terrorem vrbis, quod multi ex nobilitate collecti cōsultare cœperunt, vt deserta vrbe Romana in Graciam profugerēt. Cæterum vbi hoc Scipio iunior audisset, accessit eos, hortabaturque ad constantiam in tuenda patria, et addidit: Si quem sentiret ex patria fugam moliri, eum suo ilico gladio periturum. Itaque cœgit iuuetutem nobilitatis vt sacro iuramento inter se obligati promitterent non cessuros se ex vrbe, sed vltro se velle quauis etiam fortunam patriæ causa perferre. Porro idem hic Scipio finē huius belli fecit, postquam durauerat annos sedecim. Nā vicit in Africa Hannibalem, & cœgit Carthaginenses ad pacem petendam, & ea lege inita pax est, vt Carthaginenses dederent Romanis Hannibalem. Ceterum elapsus ille profugit ad regem Antiochum Magnum, quē incitauit ad ingens & formidabile bellum instituendum contra Romanos. Sed Antiochus rex cæsus est id quod antea diximus. Facile admodum ex his colligi potest quō tēpore secundum hoc bellum Punicum gestum sit, nimirum annos viginti ante Iudam Machabæum.

De bello Romanorum in Macedonia.

Svb annum quingentesimum & quintum supra quinquagesimum bella primum in Macedonia exorta sunt, primum cum Philippo, idque causa fœderis initi cum Hannibale contra Romanos. Erat enim Philippus rex magnopere insensus Romano nomini, nam videbat emergere eam urbem in

DE TERTIA MONARCHIA

excidium omnium regū, & potentissimorū quorūq; Monarcharum, adeo etiā quōd dixisse eum aliquoties ferunt, timere se tempestatē ex Italia ali quando venturam in Græciā, præ cuius vehementia omnes illę clades, quas à Persis et ab alijs illatas perpeffa esset Græcia, ludus et iocus planē dici possent. Proinde quū à Romanis bello peteretur, non imprudenter pacis condiciones postulauit, & concordiaę fœdera iniit cū Romanis. Postea vero Perseus filius, vt gaudaciōr, & animo irrequieto erat, expeditionem instruxit, cōtraxitq; cum multis regibus fœdera, & eas Romanorū vrbes inuasit, quę in Græcia erant, cæsi etiā ab eo grauiter sunt primum Romani. Verū non multo post hanc pugna vltro pacis condiciones petiit, sed has dare recusabant Romani, et Paulū Emiliū miserunt in Macedoniam, à quo victus est Perseus, & captus vna cum matre, vxore, & liberis. In hunc modum domiti sunt à Romanis reges. Postremus hic Perseus, inter reges Macedoniaę fuit, estq; in hoc generosa illa & nobilis prosapia Demetrii, de qua diximus antea, extincta. Porro huius Persei filius Romę scriba factus est, & regnū Macedoniaę postea semper à Romanis imperatoribus administratū est. Exortum autē hoc bellū cum Perseo est nō multo antequam Antiochus Epiphanes Iudeos inuaderet.

De deuastata Carthagine.

ANno altero post sexcentissimū à condita Romana vrbe tertium atq; adeo vltimū bellum cum Carthaginensibus inceptū est ex hac occasione: Male conueniebat Carthaginensibus cum circuniacētibus vicinis suis, (vt solent plerunq; inter vrbes & principes dissensiones incidere,) petierūt autem hi auxilium à Romanis aduersus Carthaginenses. Post longam vero disceptationem in senatu Ro

tu Romæ disputatū est, an prorsus deuaſtanda Carthago eſſet, ſiquidem irrequieta in pace viuere nō poſſet. Suaſerat enim Scipio, ne dirueretur Carthago, primum ꝓ inhoneſtum eſſet exercere Romanos tantam tyrannidem, tantumqꝫ populū tam crudeliter trucidare. Ad hæc ꝓ inutile quoqꝫ eſſet, nam ſine hac vrbe in officio Africam retineri nō poſſe, niſi forte in ſolitudinem prorsus eſſet verſenda. Tertio neceſſariū imprimis eſſe, habere Romanos aduerſantē ſibi huiuſmodi urbem, à qua ad alacritatem incitarentur, alioqui futurum, vt bella inter ſe mutuo concitarent, ſi foris hoſtē nō haberent quē vererentur. Contra verò Cato inter reliqua argumenta, hoc vel præcipuū adduxit, conſiderare ſe, Romanos denegenerare ſenſim à virtutibus & fortitudine maiorum. Quamobrem ſi perſiſtens in ſuo ſtatu vrbs potētiffima Carthago cognoſceret ignauiam, ſecuritatem, ſocordiam atque debilitatem Romanorū, nihil certius eſſe, quin iterum pro imperio affectando eſſet certatura, & oppreſſura Romanos, ſubiectioneꝫ ſuę poteſtati. Igitur ne id fieret, vtiliſſimum & neceſſarium imprimis eſſe, Carthaginem deleri.

Neque vero in hanc ſententiam certi aliquid adhuc decernere voluit ſenatus, ſtatuit autem & Catonem ſenem, & alios quosdam vna cum eo mittendos Carthaginem, vt explorarent rem omnem, num quid periculi à Carthaginēſibus eſſet metuendum, vt tū demum ſerio, quid factū optimū eſſet, conſultarent. Sed quid multa? reuerſus Cato multo plus periculi metuendum eſſe à Carthaginēſibus nuntiauit, quàm vnquam antea. Nam quanquam regnis exuti eſſent Carthaginēſes, tamen conſiderare ſe facile, & potentem, & ferocem pariter urbem eſſe, quæ

DE TERTIA MONARCHIA

quiescere non possit, nisi sensim tentaret, aliquid,
 quo se vlcisceretur. Ad hæc attulerat secum Cato
 eximia magnitudinis ficus recentes, quas publice
 ostēdit in Senatu. Et quum quæstus esset, vnde ap-
 portasset eas ficus, respondit, intra triduum eò na-
 uigari posse, atq; crescūt in terra hostium vestro-
 rum. Viscadeo non longe siti sunt hostes vestri, &
 qui adfectant imperium vestrum. Per motus mul-
 tis his persuasionebus senatus, decreuit vt Cartha-
 go bello peteretur, & funditus deleteretur, ne eius
 reparanda spes esset postea. Porro huic bello con-
 sciundo designatus est imperator Scipio iunior,
 Pauli Æmilij filius, & quarto anno post cōtinuam
 per sex dies oppugnationem, capta est Carthago.
 Et quanquam omnibus liberam fugam permitte-
 ret Scipio, tamen miserāda clades commissa est in
 vrbe quum diriperetur. Postea ex iussu Scipionis
 igni incensa vrbs per sedecim integros dies perpe-
 tua conflagratione arsit. Hęc est miserabilis illa rui-
 na Carthaginis nobilissimæ vrbis, in qua semper
 ferē tam multi præclari principes imperium tenue-
 runt, de quibus pro dignitate dicere breuitatis stu-
 dium nos nō sinit. Stetit Carthago circiter septin-
 gentos annos. Potest sane pius lector contempla-
 ri in primis hic horrendum exemplum vltionis di-
 uinæ in tam potentis & præclarę vrbis tam crude-
 li euersione. Fertur etiam post incēdium equo ac-
 cessisse Scipionem ad locum vrbis, vidisseq; mise-
 rum casum in direpta & extincta Carthagine, atq;
 motum commiserationis adfectu largiter admo-
 dum fleuisse, & subiecisse tandem hæc verba: Mise-
 rari se casum vrbis tam præclarę, & præuidere se fo-
 re vt et Roma aliquādo eodē modo euersa iaceret,
 quin palam esse, nullum in terris imperium diutur-
 num, & nullam potentiam stabilem esse posse.

De Cimo

De Cimbrorum bello in Italia.

SECUNDA hæc est historia de Germanis, deq; successu eorum, quem in Italia habuerunt. Cimbri enim proprie Germani sunt, quod vel Cimbricæ Cherfonesi nomen testatur. Nam ea appellatione Holsatiæ & Daniæ regiones vocantur. Porro, Strabone teste, Cimmerici & Cimbri promiscue idem sunt. Vocabuli origo est à nomine Gomer Iaphet filio, qui eas ultra Thraciam regiones quæ nos spectant occupauit, in quibus nunc Lituani & Lituonij populi habitant, atque hac de causa Homero poëtæ Cimmerici noti fuerunt: nam Thraciam & ei contiguas regiones nouerunt Greci. Ceterum Cimbrorum appellatio apud Holsatiam & Daniam tantum relicta est. Illi vero, qui versus orientem & Thraciam spectant, Gotthi dicti sunt, de quibus infra in historia Gotthorum à nobis dicitur. Quin etiam & Teutonum clare hic fit mentio, qui vnâ cum Cimbris profecti sunt. Fuisse autem certum est multitudinem innumeram circiter trecenta millia ex omnibus Germaniæ finibus collectam, & tantam manum quæ diuisi inter se partim Italiam, partim vero Galliam occupare volebant. Cæterum quando Romanos inuaserunt, rursus collecti sunt, & primum à Cimbris grauissime cæsi sunt Romani, qui in quatuor ingentibus pugnis succubuerunt, & in vno eo prælio, cui Cepio præerat, cæsa sunt Romanorum octoginta millia, quæ res tantum Romæ totiusq; Italiæ populis terrorem incussit, quantum nunquã vel Hannibalis temporibus senserunt. Designatus est tum Marius imperator contra hos Teutones. Erat enim is inter fortissimos milites censendus, quos habuit Roma. Profectus est ad hoc bellum anno sexcentesimo quinquagesimo secundo post conditã urbem

DE TERTIA MONARCHIA

Romam, & durauit hoc bellum in tertium vsque annū, donec oppressi & funditus deleti sunt Cimbrī. Tradunt historię in vltimo conflictu tāta fortitudine vfas mulieres, q̄ non minor clades ab ipsis, q̄ a viris illata sit. Et tanto furore, quod obuiā procurrentes Romanis cum infantibus, eosq; in aduersas facies Romanorum incusserunt. Tantæ profecto atrocitatis exemplum hoc est, vt ad irā dei merito expauescat, quicumq; in historiarum lectione tantas calamitates deprehendit. Oportet enim vehementem indignationem esse, quę tantam cladem miseris alioqui & oppressis rebus humanis immittit.

De Sylla & Mario.

Scipionem Nasicam verissime dixisse, id euenus tus comprobauit. Nam quum ob potentiā ab externo hoste debilitari nō possent Romani, suis ipsi inter se viribus conciderunt. Marius, de quo modo diximus, præclaras victorias ab externis hostibus reportauit, sed tandē in vrbe Romana crudelissimi tumultus autor fuit. Nam quū Sylla imperator esset designatus, vt in Asia aduersus Mithridatem bellum gereret, ægre tulit Marius adulescentē Syllam sibi anteponi, & effecit apud Tribunos, vt opponerent se Senatui, & suffragio vulgi Marium eligerent. Ex hoc odio ingens bellum illud inter Marium & Syllam occasione sumpsit. Etenim quum excitasset hunc tumultum Romæ Marius, expeditionem Sylla in Asiam adornauit, ceterum impetrauerat Marius suffragante populo, ne proficisceretur in Asiam Sylla, & amici quidam Syllæ conciderant in hoc motu Romæ, inter quos fuit Pompei consulis filius gener Syllæ. At qui vero quum per Tribunos mitterentur ad Syllam, qui nuntiarent, ne pergeret in Asiam, repete

infra

instructis copiis venit Romam, & occidit Tribu-
 num, & multos alios. Marius in Africam fugit.
 Interea omnia in vrbe in suum ordinem redegit
 Sylla, & in Asiam profectus est, magnaq; negotia
 confecit, vicit Mithridatem & Athenas vi occu-
 pauit, ac totam Græciam, plurimasq; alias Asiæ re-
 giones subegit. Dum hæc geruntur à Sylla, redit in
 terea ex Africa instructus Marius in Italiam, &
 profectus Romam trucidauit optimos & præ-
 stantissimos quosque principes, & primores Ro-
 manos, eratq; clades ea prorsus miserabilis Romæ
 Coactus tum est ex Asia reditum maturare Sylla,
 vt subsidium suis ferret, sed interim dum venit,
 moritur Marius. Cæterum filius Marij instaurat
 bellum contra Syllam, quo territus Sylla dixisse
 fertur, iuuenem se vsu esse fortuna contra senē,
 nunc vereri se, ne vicissitudine quadam iuuenis
 stem aduersus se sit habiturus. Testatur hoc exem-
 plum prudentissimos homines expendisse studi-
 ose, & timuisse pariter inconstantiam fortunæ,
 quæ accidere solet in rebus humanis. Atqui vero
 fortunauit Deus institutum Syllæ, vt triumpharet
 de hostibus suis, nam causam iustissimam habuit.
 Sed tradunt historiæ fuisse tamē postea plus iusto
 crudeliorem Syllam, nam nemini ferè pepercit ex
 numero illorum, qui Marij partes sequebantur,
 neque vllus modus aut finis exercendæ cædis fuit
 Romæ. Ita demū Marij tyrannis, qua vsus erat in
 principes, vindicata est à Sylla, qui eos in impe-
 rium restituit. Cognosces in primis ex hac histo-
 ria optime Lector, tantam calamitatem & dissi-
 dium in Republica ex paruis initiis ortum tra-
 xisse, & vicissitudine quadam primum in Prin-
 cipes, deinde in populum hoc malum serpsit.
 Cæterum magna vsus est prudentia Sylla, & sum-
 mam

DE TERTIA MONARCHIA

nam laudem meruit, quod post tumultum hunc in ordinem certum redegit & confirmauit Reipublice statum, omni nimirum Tribunorum plebis autoritate abrogata, nam illi semper accendere solebant multitudinis animos aduersus Senatū, sed hoc ipsum immutauit postea Pōpeius, qui in gratiam plebis reuocauit Tribunos, sed malum consilium consultor pessimum fuit, nam & Tribuni auctores erant in bello ciuili, inter Caium Iulium Cæsarem & Pompeium, concitando.

De Pompeio & Caio Iulio Cæsare.

Terrimum bellum illud inter Cæsarem & Pompeium, quod perpetuum vniuersæ rei publicæ Romanæ exitium peperit, ex leuibus admodum causis occasionem sumpsit, idque vel ex sola inuidia non tam Pompei, quam hominum priuatorum in Cæsarem, qui eas prouincias affectabant, quas habuit Cæsar. Occasio autem belli sic cœpit: Cæsar quum in Gallia esset, optabat sui absentis in consulatu designando rationem haberi, nam ut hoc fieret, vehementer eius intererat. Etenim si Romam redisset alienus à cōsultatu, in animo habebant complices aduersarij opprimere eum, & efficere, ut Roma in exilium pelleretur. Atqui vero effecit Cæsar subsidio Tribunorum plebis, ut consulatus dignitas ei promitteretur, id quod & ad sensu Pompei consulis factum est. Cæterum quum iam tempus esset designandi consules, subornarunt quidam, ut opponeret sese Senatus, neque permitteret Cæsarem consulem creari, & pertrahebant hi in sententiam suam Pompeium, & expulerunt Tribunos plebis, qui ad Iulium profugiebant. Porro ubi sensit Iulius insidias & oppressionem sibi intentari, obstinate factam sibi promissionem urgebat, & postulabat consulatum: præterea Tribunos

bunos plebis in suum locum restitutos volebat. Interciderunt in hanc controuersiam consultationes variae. Adducebat Marcus Cicero exquisitissimas rationes, quae utrique parti tolerabiles erant. Voluit enim Caesarem & Pompeium exercitus dimittere, atque ut Pompeius in Hispanias proficisceretur, quemadmodum statuerat, & Caesar simulatque dimisisset exercitum, consulatu fungeretur. Consensit in haec consilia Iulius, sed Pompeius recusauit. Itaque cum instructo exercitu Romam venit Caesar, fugiens Pompeius quanta potest manu itidem exercitum parat, verum occupat Caesar Italiam & Hispaniam, & sequutus est Pompeium in Graeciam usque. Et quantum adhuc pacis sanciendae conditiones non detrectaret Iulius, sed sponte etiam offerret, tamen non desit respondere Pompeius: non recepturum se pacis leges, priusquam videret amputatum Iulij caput adferri. Id vero quum audisset Caesar, vehementer est commotus. Etsi enim iustioris causam habebat Pompeius, tamen maiori humanitate uti debuisset in tam preclarum principem, qui pacis foedera offerebat, & hoc solum querebat, ut tutus esset sine periculi metu. Itaque quum vidisset Caesar ex necessitate sumendum esse consilium, inuasit Pompeium, & prostravit eum. Pompeius in Aegyptum profugit, ubi a iunioris regis Aegypti, cuius patrem ipse in regnum constituerat, per insidias occisus est. Postea Caesar occupauit Asiam & Africam pariter, adeo ut in summa potentia totum Romanum imperium solus teneret. Tanta haec immutatio reipublicae Romanae & calamitas ex leuissima occasione initium cepit. Nam hoc bellum & summis & inferiorum hominum ordinibus luctuosum fuit. Habent enim historiae supra trecenta milia hominum caesa esse in hoc bello civili.

INITIVM QVARTÆ
& vltimæ Monarchiæ, nempe
Imperij Romani,

Julius Cæsar.

Anni termille, octingenti, nonaginta
septem post creatum mundum.

Anni septingenti sex post condi-
tani urbem Romanam.

Antis quadragintaseptem ante
natum Christum cœpit primum Romana Mo-
narchia, quum consul Julius factus est, & bellum
aduersus Pompeium, de quo diximus modo, ex-
ortum est. Durauit id bellum annos quinque, nam
mortuo Pompeio negotij adhuc multum resta-
bat Iulio in Ægypto, Asia & Africa conficiens
dum, vbi seipsum interemit Cato, & in Hispania,
vbi & ex Pompei filiis vnum occidit. Ceterum
constabilita iam in omnibus regionibus pace, re-
uersus est Romam Iulius, idq; mense Octobri, &
postea Idibus Martiis à Cassio et Bruto eorumq;
complicibus in Senatu confossus est. Itaq; regna-
uit Iulius in pace non amplius mensibus quinque,
& intra id tempus in toto imperio Romano an-
num iuxta solis cursum curauit ordinari. Adduxit
etiam ex Ægypto Mathematicum secum insignē
& peritissimum, & primus autor fuit, quod disci-
plina Mathematica in Italia colebantur. Et hæc ip-
sa ordinatio anni, quæ commoda est, quæq; hodie
adhuc vtimur, à Iulio primum est inchoata: Porro
q̄ inhoneste & crudeliter planè egerint interfe-
ctores Iulij, id clare ex rebus gestis eorum appa-
ret. Etenim Cassius & Brutus vna cum suis sociis
Pompei partes fuerant sequuti, ceterum clemētia
Cæsaris recepti in urbem, in pristinam suam dig-
nita

ritatem, & possessionem bonorum erant restituti. Nam quid multis dicam? nunquā habuit orbis perinde potentem principem, qui post victoriā maiori clemētia erga hostes suos, qui vltro se dederunt, vsus est. Nunquā erga quenquā insignē irā declarauit, nisi in acie, vbi id pugnandi necessitas requirebat, quum tamen ante eum Marius & Sylla nunquā Romę etiam pacis temporibus a latrociniiis exercendis temperassent. Atqui nihil horū in se admisit Iulius, imō etiam clarissimos quosque in republica, qui Pompeio adhibebant, vltro in gratiam recepit, neque quicquam illis eripuit. Quin & veram rationem in administranda republica, quę collapsa erat per seditionem, reduxit, eamque non minori prudentia restituit, quam autoritate seruauit. Id vero quanta res fuerit, vel inde potest aestimari, quod in tumultibus ciuicis iudicia, leges, & omnem modestiam morum videmus dissipari. Fuit sane Iulius inter fortissimos illos heroes vnus, qui pre aliis hominibus maximis a deo virtutibus exornati maxima imperia administrarunt. Ad hec possibile non erat mortuo Iulio pacem publicam diu retineri, nam alius nemo erat, qui post Iulium eam vel autoritatem, vel potētiā haberet, vt solida vi tranquillitatem imperij conseruaret, nā ad eam retinendam in magnis regnis, magna & singulari quadam potentia opus est. Proinde & ipse dixisse fertur, non vereri se suę vitę causā, sed casum suum exitialem Reipublicę & imperio esse futurum.

At nihil horū a nefario instituto repressit eos, a quibus per coniurationem occisus est. Primus huius sceleris autor Cassius fuit, idque ex inuidia solum, quod per Casarem eas prouincias habere non dabatur, quas adsectabat. Brutus ingenij vehementem

DE QVARTA MONARCHIA

hementis vir erat, ideoq; huius facinoris focitū se fieri facile permisit, hanc speciē pretextens, q̄ in honestum esset Senatui Romano, superiorem se in imperio dominum ferre. Item Cæsarem etiam tyrannum esse, et licere honeste occidere Tyrannos Argumentis huiusmodi tam absurdis, quę sępe iuvenes & imperitos homines in similibus causis decipere solent, inflammatus est Brutus, nam sine eius subsidio nihil effecisset Cælius. Summa hæc est huius historiæ. At facinus tam immane nō diu inultum permisit Deus, nam quotquot conspirauerant in necem Iulij, non diu post & ipsi sunt trucidati. Cæsar natus erat, quū interficeretur, annos sex supra quinquaginta, et imperauit annos quinque, & huius temporis initium cepit à consulatu, in quo aduersus Pompeium bellum sumpsit. Exordium hoc est Romanę Monarchiæ, quam horribiliter plane in Daniele depinxit Deus, testaturque multo grauius ab ea opprimendum orbem, q̄ vniquam antea. Item in hac Monarchia venturum Christum, & ideo vltimam Monarchiã esse futuram. Nam hæc omnia prædicta sunt diuinitus, ad confirmandam fidem priorū de certitudine aduentus Christi, præterea quoq; vt cognosceretur, mundum hunc non fore sempiternum, sed periturum aliquando esse, & puniendos impios, pijs vero expectandam esse à Deo vitam aternã. Equidem arbitrator huc quoque pertinere oracula illa vatum gentilium, & sententias Sibyllinas de perpetuitate Romani imperij, quale illud est apud Vergilium: Imperium sine fine dedi, quę videtur hinc nata esse, q̄ testatur scriptura, Romanum regnum vltimã fore Monarchiã in terris, quanq̄ interim docet quoq; scriptura, et hanc Monarchiã collapsuram, tamen partem eius duraturã semper, in qua

In qua & Imperatorium nomen, & Cæsarea subli-
 mitas permanebit vsque in finem mundi. Cogno-
 scenda hæc sunt, vt certo sciamus hoc imperium
 eueri non posse, id quod & historiarum exempla
 testantur. Etenim postquam imperatoria Celsitu-
 do ad Germanos translata est, passum est hoc regi-
 num multos insultus, & sepe debilitatum est, ceterum
 nullius potentia adhuc potuit deleri, sed siabi-
 le semper perstitit, seque subinde restaurauit. Habu-
 it enim nunc parum potentes, nunc rursus fortissi-
 mos & potentes imperatores. Considerare hæc
 in historiis plurimum refert, vel ad voluntatē dei
 in huiusmodi euentibus recte cognoscendam.

Augustus.

Mortuo Iulio ingētes motus exorti sunt Ro-
 ma, Marcus Cicero ad pacem faciendam cō-
 suluit in hunc modum, ne qua vis postea fautori-
 bus Iulij fieret, & ne illi quoque, à quibus consol-
 sus erat Iulius, versarent amplius in periculi metu
 sed omni in posterum discordia sopita vtrinque
 perpetuæ communiq; paci consulerent, nō aliter
 atq; apud Athenienses olim à Thrasibulo concor-
 dia constituta est, quam ἀμυνσιὰν vocabant, hoc
 est, vt vtraq; pars acceptam iniuriam mussitaret,
 & neuter alteri vllam postea vim inferret. Huma-
 niter admodum & comode à Cicerone prospe-
 ctum id est & consultum, sed durare cōcordiæ ini-
 tæ leges diu non potuerunt. Nam quum postea
 quisque dominari vellet, necesse erat factiones ex-
 oriri. Senatus contra Antonium ad se pertraxit
 Octauium Augustum. Nam Antonius regnum
 adfectabat. Ceterum milites conspiratione facta
 aduersus Senatū multos ex principibus vrbis tru-
 cidarunt, inter quos & Cicero truncatus est. Im-
 perium autem penes vnum Octauium Augustum

K mansit,

DE QVARTA MONARCHIA

mansit, qui Iulij cognatus erat, nam Iulia soror Iulij Accium Balbum habuit maritum, porro horum filia Accia erat, cuius maritus Octavius fuit, ex his prognatus erat Octavius Augustus, quem Iulius adoptauerat, vnde et Cæsaris cognomento appellatus est, & mansit postea semper hoc nomē apud posteros, perinde quasi cum ipso successionis iure in ipsum genus Cæsarium transirent, quemadmodum fieri solebat, quando successores primum ad optari cœperunt. Neque vero imperij nomine primum dictus est Cæsar Iulius, sed multis iam antea ex eius genere cognomentum hoc inditum fuit. Scribunt enim grāmatici veteres & recepti, Cæsaris vocabulum à nomine cæsaries, quod præclaros & insignes capillos significat, deriuatum esse, & hinc primum contigit hoc cognomentum Iulii, quod vnus aut alter fortasse ex eo genere insignē capillum habuit.

Porro Augusti appellationem Senatus addidit Octauius propter successum & foelicitatē eius in rebus gerendis. Augustus enim ab augurio deducitur, & fortunatum significat, atque adeo quem secundat Deus foelicibus signis. Tribuitur hoc epitheton recte summo Monarche orbis: nā potestati ciuili adest Deus, & administratio imperij donum & ordinatio Dei est.

Imperauit Augustus annos quinquaginta sex, verum duodecim primos annos solus non administrauit regnum. Nam iuuenis, non amplius annos nouemdecim natus, susceptus in imperiū, creatus est consul, quod adhebat Senatui, à quo designatus est consul in inuidiam Antonij. Ceterum milites inter se consentientes opposuerunt se Senatui, & eius factioni, verum quum diuturna esse non posset hæc concordia, coactus est postea Augustus

Augustus etiam in socios ferrum stringere, atque ita vniuerso imperio solus potitus est. Postquam autem pacē constabilitum esset regnum, summa in rebus omnibus moderatio ne vltus est, & vniuersum impetium honestis legibus & statutis confirmauit, adeo quod & ipsum dixisse ferunt: Regnum sempiternum fore, si ordinationes illæ non tollerentur. Sed quid multa? recensetur Augustus inter omnes sapientes & moderatos principes facile primus,

LIBER III.

QVI CONTINET TEM-
pus à nato Christo,

Vpræ in exordio huius libri distinximus tota hæc Chronica, et tempora mundi in tres partes, idque iuxta sententiam Eliæ, vt facilius & maximæ mutationes rerum in orbe, et certius temporum ordo cognosceretur. Quin etiam, ne id ignoraremus, non longe hunc abesse consummationem mundi. Atqui absoluimus modo propemodum quatuor millia annorum, & ferè sub id tempus natus est Christus, quod prædixit Elias propheta. Iam vero in hoc tertio libro, tertiam partem sententiæ Eliæ similiter tractabimus, & ab ea hunc librum exordietur. Et quæ non aberant Elias in ordine annorum, facile sanè perspicere potest; nam Christus Dominus noster deus & ho-